ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● *Serie nouă*

■ Anul XXII (LVI) ■ Nr. 7 (481) ■ Iulie 2022 ■ 5 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

VASILE POP NEGREȘTEANU - Nopți de Sânziene

Premiile revistei de cultură „Argeş”

La 17 iunie 2022, Centrul Cultural Piteşti a organizat, la Filarmonica Piteşti, un eveniment deosebit având în centru revista de cultură «ARGEŞ», înfiinţată în iunie 1966 („e mai mare decât mine cu un an!”, a precizat noul redactor-şef Leonid Dragomir în cuvântul de deschidere). Public select, avizat,

prieteni ai revistei, colaboratori. Şi multă emoţie.

Mai întâi, au fost prezentate, succint, ultimele două numere ale revistei, pe lunile mai (cel dedicat poeziei care se scrie sub bombardamente, în Ucraina) şi iunie (cel dedicat gânditorului Jacques Ellul). Apoi, a avut loc decernarea Premiilor revistei «ARGEŞ» pe anul 2021. Dincolo de valoare, un alt criteriu de bază constă în faptul ca premiantul (ori cei, mulţi, propuşi de oricare membru al redacţiei) să fi colaborat cu revista în anul anterior.

Astfel, Premiul «Opera Omnia» a fost acordat lui N. Georgescu, cel mai important eminescolog al zilelor noastre; Premiul «Restituiri culturale» - lui Cosmin Victor Lotreanu, consul general al României la Trieste, Italia; Premiul «Cronica limbii române» - lingvistului C. Voinescu; Premiul pentru «Traducere» - Crenguţa Mălăiaş, cunoscută mai mult ca poetă, laureată a Concursului de poezie „Leoaică tânără, iubirea...”, în 2017. Fiecare premiant a ţinut o scurtă alocuţiune, chit că un N. Georgescu ne putea vorbi zile şi nopţi despre Eminescu ori numai despre rolul apostrofului! O surpriză – abia pe scenă am aflat că traducătoarea (din Sartre) Crenguţa Mălăiaş este născută la Mioveni! Ce înseamnă să comunici pe yahoo şi să nu ţii cont de C.V.-uri, grade didactice, prietenii şi coterii!

În fine, dar nu în ultimul rând, a fost lansat volumul al II-lea din proiectul «Cărţile revistei ARGEŞ», şi anume «Acasă, la cei plecaţi... Cele mai frumoase reportaje», de Mihai Barbu, reportaje care au apărut, iniţial, în paginile revistei în ultimul deceniu. Este o colecţie care a fost iniţiată de Simona Fusaru, care se şi îngrijeşte de apariţia sa. De remarcat faptul că volumul prim, «Clavecine şi vecinităţi. Din poezia lumii», de Leo Butnaru, din Chişinău, primea, chiar la ora festivităţii de la Piteşti, Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova pe 2021, categoria „Cartea de traduceri”. Fapt ce validează din plin opţiunea revistei «ARGEŞ» de a o publica. Să sperăm că şi volumul lui Mihai Barbu va avea aceeaşi soartă, în România!

Şi încă ceva. Alături de noi s-a aflat şi Cristina Munteanu, preşedinte U.Z.P.R. Argeş, consiliera principală a primarului Cristian Gentea, care a oferit revistei o plachetă şi a dat citire mesajului edilului, pe care-l reproducem: „Felicit colectivul redacţional al revistei «Argeş», cu ocazia festivă a decernării premiilor pentru anul 2021 ale acestei prestigioase publicaţii argeşene, a cărei activitate susţinută a reuşit să menţină un public competent şi matur.

Contribuţia revistei «Argeş» la evoluţia culturii române este determinantă.

Seria nouă a revistei, a cărei editare este susţinută de Primăria şi de Consiliul Local Piteşti, prin Centrul Cultural Piteşti, reuşeşte să fie, prin prezenţa lunară pe piaţa presei culturale din România, un mesager al creaţiilor de valoare din regiune şi din ţară pentru generaţiile viitoare, ce, datorită eforturilor dumneavoastră, vor regăsi simţirea şi gândirea vremurilor noastre, exprimate prin poezie, eseuri, articole de critică literară şi studii din toate domeniile.

Sunt onorat să pot împărtăşi cu dumneavoastră dragostea mea pentru educaţie şi cultură şi vă doresc ani mulţi şi rodnici în misiunea nobilă pe care v-aţi ales-o, aceea de cronicari ai frumosului ce izvorăşte din lumina minţii omeneşti şi se revarsă în cea mai frumoasă limbă vorbită vreodată: limba românească!”

JEAN DUMITRAŞCU

Calinic Argeşeanul

Din frumuseţea lumii văzute

Fluturii multicolori zburau cu hărnicie pentru a-şi găsi bucuria ospăţului. De mai multe ori, câţiva fluturi s-au aşezat pe mâna mea şi le-am văzut chipul minute în şir. Căutau de mâncare cu osârdie. Cu trompa lor lungă încercau să străpungă pielea cam groasă a mâinii, dar se lăsau păgubaşi în cele din urmă, iar eu regretam că plecau flămânzi.

Pârâiaşul cântă întru neodihnă, iar puii de păstrăvi îşi arată iuţimea întru strălucirea argintie, săltând după musculiţele care dansează deasupra apei. Nicio adiere de vânt. Se pare că timpul a stat pe loc şi se bucură de frumuseţea lumii văzute, aşternută de Dumnezeu dinaintea ochilor noştri obosiţi de greul zilei!

Când se îngâna ziua cu noaptea, privirea mi se ridica pe trupul bisericii noi care îmbrăca haină de hermină, cu turlele ridicate-n lumina stelelor ca lumânările-n priveghere. Luceafărul lăcrima dinspre răsărit, iar luna veselă apărea de după vârful muntelui, învăluind în lumină lină poiana unde, printre brazi, se ivea schitul ţesut în zare cu fir de borangic.

Spre seara adâncă ne-au dus picioarele pe coasta abruptă de unde vedeam satul. Era înveşmântat în pădurile care coboară până sub streaşina caselor, de pe hornurile cărora iese fumul ce se înalţă spre ceruri ca tămâia din cădelniţele de argint.

Dimineaţa, pe la orele patru, păsări dolofane încep să cânte câte una, chemându-se-n cor. Mierle şi ciocârlii adunate pe-o sârmă, vrăbii şi cintezoi, îşi dau bineţe-n limba lor. Văzduhul freamătă de cântec, iar norii, ca prosoapele de borangic, trec pe deasupra firii.

Mai la vale încep să cânte cocoşii, iar căruţele-n trap de cai trimit cadenţa spre pădurile ce-ntorc ecoul ca tic-tacul din ceasul bătrân atârnat pe peretele din bârne de lemn. Vacile aşteaptă cafeaua de flori din fân pentru a-şi slobozi în doniţa de lemn laptele de un alb imaculat, cu miros proaspăt.

Întreaga natură se trezeşte de-a binelea. Gospodinele se aud în vorbă cu firea naturii. Soarele apare, mai vesel ca aseară, Când mergea la culcare. Razele lui îmi mângâiau fruntea cu lumina caldă şi îmbietoare, iar păsările, ciripind de zor, însoţesc în cântecul lor gospodarii care merg cu greble, furci, coase şi desagi la fân pe imaşuri în munţii luminaţi de ivirea dimineţii.

Ce folos, dacă avem mese bogate, dar inimi sărace? Ce folos va fi să ne bucurăm întru bunătăţi, dacă lângă casa noastră sau pe drum sunt oameni lipsiţi, necăjiţi şi trişti? Lumina bucuriei să răsară pretutindeni şi noi să o împărtăşim unii altora, pentru că numai aşa vom mărturisi că suntem ucenicii Domnului.

Adevărurile nemuritoare, pe care nu trebuie să le uităm niciodată în viaţa noastră, le aflăm în Sfânta Scriptură, când Însuşi Domnul Iisus Hristos Se arată pe Sine a fi pentru noi „Calea, Adevărul şi Viaţa” şi ne aduce în suflet vestea dumnezeiască: „Nimeni nu vine la Tatăl, decât prin Mine!” Hotărât! Iisus Hristos Înviat din morţi, Mântuitorul sufletelor noastre, este singura Cale, este Calea cea adevărată şi duce la Adevăratul Dumnezeu, care are Viaţa Veşnică!

Calinic Argeşeanul

actualitate

Gheorghe Grigurcu

„Septembrie, un contrast”

■ Din pricina întârzierii cu care le descoperi, unele adevăruri morale devin inutile precum un mers al trenurilor expirat.

■ Omagiul cel mai înalt pe care îl putem aduce unui obiect complex: să emitem asupra sa puncte de vedere contradictorii.

■ Ni se întâmplă să întâlnim o mediocritate atât de cuviincioasă și inofensivă, încât s-o bănuim drept o superioritate deghizată din dezgust față de virulentul loc comun al vanității.

■ „Astfel și imagini și concepte se formează la cei doi poli opuși ai activității psihice care sunt imaginația și rațiunea. Funcționează între ele o polaritate de excludere (...) Trebuie să iubești forțele psihice a două iubiri diferite dacă iubești conceptele și imaginile, polii masculini și feminini ai lui Psyche. Eu am înțeles acest lucru prea târziu. Eu am cunoscut prea târziu plăcuta conștiință în munca alternată a imaginilor și conceptelor, două plăcute conștiințe care ar fi cea a zilei și cea care acceptă partea nocturnă a sufletului” (Bachelard).

■ Musculatura pe care nu încetează a și-o etala norii, o demonstrație de forță similiumană.

■ Senectute. Poate că n-ai realiza-o suficient, dacă în unele clipe nu te-ai simți un copil întârziat neîngăduit de mult. Vârsta ultimă, precum morala unei fabule pe care ai învățat-o pe când erai școlar.

■ Visele nocturne dau în vileag enormele, misterioasele rezerve de care beneficiază ființa, în măsură a-și propune vieți noi. Episoade ale unui epos fantast care zace în profunzimi, cerându-și, cutezător, echivalarea cu realul.

■ „Dorința de a descoperi ceva nou împiedică oprirea gândului asupra semnificației transcendente, nereprezentabile, a ceea ce a fost deja descoperit. Lipsa mea totală de talent, care-mi interzice să am asemenea dorință, e o mare favoare ce mi-a fost acordată. Absența recunoscută și acceptată a darurilor intelectuale te constrânge la exercițiul dezinteresat al inteligenței” (Simone Weil).

■ Sinceritatea totală care nu se manifestă decât rar are adesea o notă provocatoare, un soi de senzațional.

■ „Oamenii fericiți n-au talent” (Jules Renard).

■ Sfârșitul, deocamdată un joc cu tine al prezentului.

■ „Datorită distanțelor colosale, pare că toate stelele vizibile pe bolta cerească se află la aceeași depărtare de Pământ. Încă din Antichitate s-a început gruparea stelelor vizibile cu ochiul liber, iar structurile rezultate au fost numite constelații. Grupărilor de stele li s-au dat nume de eroi, zei, animale ori de obiecte de uz curent. Încă din vremea lui Ptolemeu (110-178 d.H.) erau cunoscute deja 48 de constelații. În secolul al XVII-lea au mai fost adăugate 12 constelații pentru emisfera nordică și circa 50 de constelații pentru cea sudică. În prezent sunt definite 88 de constelații. Douăsprezece dintre acestea formează zodiacul. 27 de constelații se găsesc la nord și 49 la sud de zodiac” (*Universul. Sisteme solare. Planete. Galaxii*).

■ Tulburat mai cu seamă de lucrurile care se tulbură pe ele însele.

■ Ființele multiubite care nu mai trăiesc în lumea aceasta nu te-au părăsit. Se află în tine aidoma unor organe interne fără de care viața nu ți-ar fi cu putință.

■ Durere. Stai în fața Lui, cu sufletul dezbrăcat de orice text.

■ „O greșeală nesăvârșită nu poate produce în caracterul unui om tot atâta deformare, și în viața lui lăuntrică tot atâtea pustiiri ca și o crimă reală? Între una și alta nu-i nici o deosebire: simți până și colții remușcărilor” (Roger Martin du Gard).

■ Teama de boală poate fi și o teamă de eșec datorat precarității tale. Teama că, în calitate de bolnav, nu vei fi la înălțimea bolii.

■ „La o licitație din Glasgow, contra 410.000 de euro, s-a vândut un berbec de șase luni din rasa Texel. E cea mai scumpă oaie din lume! Cumpărătorii - trei fermieri care au pus împreună banii - spun că au calculat foarte bine și că investiția lor va aduce profit. Această veste m-a bucurat nespus; am aflat că mai există oameni care pun prețul corect pe lucrurile acestei lumi! Da, oricât vi s-ar părea de ciudat, acești fermieri scoțieni au dreptate. La bursa unei lumi normale, un berbec Texel de șase luni e mai prețios decât un Mercedes sau decât un apartament cu două camere dintr-un nou proiect imobiliar din zona Herăstrău” (*Dilema veche*, 2020).

■ Septembrie, un contrast. Lumina tot mai lâncedă, mai rarefiată, văzduhul tot mai condensat în răceala sa progresivă.

■ Ai vrea ca unele dureri care te apropie de Dumnezeu să nu se termine niciodată, dar viața îți îngăduie măcar acest lucru?

■ „Trebuie să rezervăm o cameră din spate doar pentru noi înșine, păstrând-o în întregime goală și întemeind acolo adevărata noastră libertate, principalul refugiu și pustietatea noastră. Acolo, discuțiile noastre obișnuite trebuie să se poarte între noi și noi înșine atât de confidențial încât nici un contact, nici o comunicare cu exteriorul să nu-și găsească locul. Trebuie să conversăm și să râdem ca și cum nu am avea soție sau copii, posesiuni, însoțitori și servitori” (Montaigne).

■ Se poate întâmpla uneori ca, după ce-ai găsit un obiect pe care-l căutai asiduu, spectrul afectiv al așteptării să fie mai puternic decât satisfacția de-a fi găsit obiectul cu pricina, persistând irațional în locul acesteia.

■ Nu există două pisici cu același glas. Ca și oamenii, fiecare pisică are o voce unică.

■ Extensia morală dată de impresia condiției fizice. „Frumusețea” unei femei ți se pare a fi și o calitate a sufletului său, „urâțenia” alteia poate sugera și un caracter deficitar. Pretențiile expansioniste ale esteticului natural.

■ Creația lui X ar putea fi receptată drept una ce intră spontan în istoria literară sau doar ca o producție „de epocă”. Ambele perspective pot dobândi argumente relativ rezonabile. Cum obișnuia să spună Negoițescu: „Se poate și așa și așa”, bunăoară în legătură cu Nichita Stănescu. Textele acestuia fiind aidoma unui material a cărui culoare face „ape”, în funcție de capriciile luminii ce cade asupră-i. Unii critici au preferat să mizeze pe superlativ.

■ „Justiția pură e neîndurătoare, după cum mila cea mai mare nu e dreaptă” (G. Duhamel).

■ Scriptor. Aștepți acele lucruri care par că vin de la sine și care, prin urmare, ți se cuvin.

■ „O companie britanică producătoare de alimente de tip vegan (crudități) oferă 68.000 de dolari unui mâncător de carne înrăit dacă renunță la regimul lui și timp de trei luni mănâncă doar crudități. Vrea să dovedească beneficiile alimentației vegan. (...) Fericitul desemnat va beneficia de un meniu realizat de specialiști și va trebui să fie de acord să-și facă analize” (*Click*, 2021).

■ Visul: un soi de scuză a vieții față de ea însăși.

■ Senectute. Ultimele concluzii? Nu se ivesc. Cele mai avansate par mereu a fi doar penultimele.

■ Senectute. Preparative discrete, în liniștea orelor nocturne. Dubiul se pregătește a deveni certitudine, aproximația se pregătește a deveni luminoasă exactitate. Izbuti-vor oare câtă vreme ești în viață?

■ Inteligent doar pentru că nu izbutește a fi naiv.

■ „Și totuși, ceea ce contează cel mai mult în poezie (...) este efortul de a străpunge inexprimabilul, de a trece, cu un risc major, prin cercul său de flăcări, așa cum face Pelerinul, într-o tăcere elocventă, la sfârșitul poemului *Paradisul*. Dincolo de cerințele necesare ale prozaicului, parcurgând gradațiile unei intensități transgresive, se află tărâmul *absolutului*. Sartre scrie despre Calder: «el nu sugerează nimic... Sculpturile lui mobile nu semnifică nimic, nu se referă la nimic în afară de ele însele: ele sunt, asta e tot; sunt absoluturi»” (George Steiner).

■ Senectute. Compensator, trecutul devine vast întrucât prezentul se strâmtează văzând cu ochii, iar viitorul e inutil.

■ Senectute. O luptă surdă, fără contenire pentru a te recuceri pe tine însuți.

■ Scriptor. Atâtea stângăcii, atâtea lucruri fără rost, atâtea bule de ignoranță în mintea ta, încât o singură frază care-ți „iese” te remontează.

■ Memoria aidoma unui bec care filează, amintirea aidoma unui astru.

■ „Cu cât cineva are mai mult spirit, cu atât găsește mai mulți oameni originali. Omul de rând nu vede prea mari deosebiri între ceilalți” (Pascal).

■ „Citesc un articol despre felul cum se manifesta antisemitismul lui Wagner în relațiile lui personale cu admiratori evrei. El avea, de exemplu, o puternică simpatie pentru doi tineri muzicieni evrei, Karl Tausig și Joseph Rubinstein, care nutreau un cult pentru el. Nuanțele acestei simpatii sunt importante. «Wagner avea, față de admiratorii săi evrei, o atitudine în parte complezentă, în parte condescendentă, în parte brutală, folosindu-le talentele, încurajându-le adulația, plângându-se de absența lor și compătimindu-i pentru destinul lor crud, care-i lovise cu blestemul de a fi evrei» (Peter Gay, TLS, 28 ianuarie 1977), cam la fel, *mutatis mutandis*, trebuie să fi fost și relația dintre Nae Ionescu și discipolii săi evrei (Mihail Sebastian, de pildă)” (Matei Călinescu).

■ 12 septembrie 2019. Știre grandioasă, la un post de radio: autoritățile din Arad au decis confiscarea tuturor sumelor de bani obținute prin cerșetorie...

■ Convenția romantică a patosului clamoros care bate pasul pe loc, acolo unde șoapta e cea care deschide și închide ușile.

■ O coincidență a golului cu preaplinul, într-o dimineață când, la paritate, n-ai nimic de făcut ori ai prea multe, neștiind de ce să te apuci mai întâi.

■ „Cu greutatea trecutului ne-am obișnuit ca și cu greutatea atmosferei: nici n-am putea exista fără de ea” (Blaga).

■ „Iată berzele, despre care Andersen spunea că vorbesc egipteana, «limba pe care o învață de la mamele lor», cât de mult le iubesc pe aceste surori ale țiganilor! Țiganii au venit în Europa conduși de Ducele negru al Egiptului; de aceea li s-a spus *gipsies*. Numele lor german este: *Zigeuner*; în ungurește: *cigany*; în limba mea: *cigognes* (berze). Acești egipteni veneau de altfel din India, aducându-ne tarotul și căruța cu coviltir, de la care se trag bridge-ul și boema, adică un simbol al robiei și unul al libertății. Dacă Ungaria are ceva modern într-un sens vast și mistic, o datorează farmecului egiptean al poporului rătăcitor care i-a dăruit muzica sa națională. Semnele vorbesc, și unii înțelepți: intrăm cu toții într-o eră egipteană” (Denis de Rougemont).

■ Inclement față de Celălalt, pururi dispus a se ierta pe sine însuși. A.E.: „La limită, e bine și așa. Deoarece iertându-se pe sine, își recunoaște greșeala”.

■ Senectute. Se pare că ai mai rămas în fața lumii doar pentru a mai mărturisi câte ceva.

■ Nu uita: marea durere e transverbală. Doliul respectuos al verbului în fața sa.

■ Cel mai mare oraș din lume, ca suprafață, este Hulunbuir din Mongolia, cu 265.953 km pătrați.

■ „Or, dacă există o idee, una singură, care străbate toate romanele mele, uneori până la fixație, aceasta este *ireversibilitatea absolută a oricărui proces de degradare*, odată pornit. Indiferent dacă această degradare privește o prietenie, o familie, un cuplu, o grupare socială mai importantă sau întreaga societate; în romanele mele nu există iertare, întoarcere, o a doua șansă: tot ce a fost pierdut, rămâne, o dată pentru totdeauna, pierdut. Nu e doar ceva organic, ci un fel de lege universală, care se aplică până și obiectelor neînsuflețite; este, literalmente, ceva *entropic*” (Michel Houellebeck).

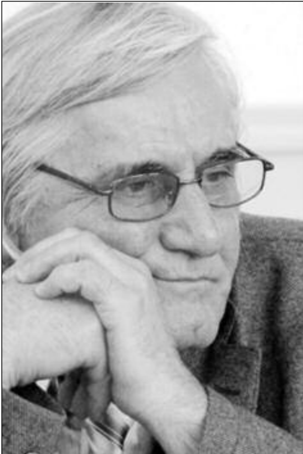
■ Visul, fluid, delicat, transparent, în raport antagonic cu viața cea dură, colțuroasă, aidoma apei limpezi a pârâului sub care întrezărim pietrele peste care trece.

■ Poetul: un sicofant inocent deopotrivă a celor vizibile și invizibile.

Senectute. Preparative discrete, în liniștea orelor nocturne. Dubiul se pregătește a deveni certitudine, aproximația se pregătește a deveni luminoasă exactitate. Izbuti-vor oare câtă vreme ești în viață?

jurnal

Nicolae Oprea

Premiul Naţional “Lucian Blaga”

Din anul 2017, la Alba Iulia, prin iniţiativa Consiliului Judeţean Alba, s-a întemeiat Premiului Naţional de Poezie *Lucian Blaga*, în corespondenţă cu tradiţionalul Premiului Naţional de Poezie *Mihai Eminescu* acordat la Botoşani. Au fost premiaţi până acum poeţii merituoşi Adrian Popescu, Emil Brumaru (decedat între timp), Ana Blandiana şi Ion Mureşan (neacordându-se în 2020 din cauza pandemiei). În colaborare cu Uniunea Scriitorilor din România, manifestarea îşi cimentează treptat tradiţia. Juriul de nominalizări a fost alcătuit anul acesta din criticii: Gabriel Coşoveanu, Dan Cristea, Daniel Cristea-Enache, Gabriela Gheorghişor, Gheorghe Grigurcu, Andrea H. Hedeş, Ioan Holban, Adrian Lesenciuc, Nicolae Manolescu, Mircea Mihăieş, Angelo Mitchievici, Nicolae Oprea, Irina Petraş, Vasile Spiridon, Alex Ştefănescu, Cornel Ungureanu şi Mihai Zamfir. Au fost nominalizaţi (alfabetic) poeţii: *Gabriel Chifu, Vasile Dan, Ioan Moldovan, Marta Petreu, Ioan Es. Pop, Nicolae Prelipceanu, Liviu Ioan Stoiciu.*

În ziua de 9 mai 2022, ziua naşterii lui Blaga, de la sfârşitul veacului al XIX-lea (1895), în ambientul Casei memoriale din Lancrăm s-a desfăşurat festivitatea de decernare a Premiului Naţional de Poezie *Lucian Blaga*, *Opera Omnia*, pentru anul curent, care a fost acordat lui *Gabriel Chifu*, poet - şi prozator – din elita spirituală a generaţiei optzeciste. După debutul din 1976 cu *Sălaş în inimă*, a publicat volumele: *Realul eruptiv, O interpretare a purgatoriului, Lamura, Omul neţărmurit, Povestea ţării latine din Est, La marginea lui Dumnezeu, Bastonul de orb, Însemnări din ţinutul misterios, Ploaia trivalentă* ş.a. Plus antologia *Papirus*, care încununează acordarea Premiul Naţional de Poezie „Mihai Eminescu” din 2015.

Biblioraftul cronicarului:

Gheorghe Grigurcu, *Jurnal,V*, Ed. Eikon, Bucureşti, 2021;

Al. Cistelecan, *Fete pierdute / Notiţe pentru o istorie a poeziei feminine româneşti*, Ed. Cartier, Chişinău, 2021;

Mircea Bârsilă, *Poezia optzecistă*, Ed Eikon, Bucureşti, 2022;

Simona-Grazia Dima, *Inelul cărţilor*, Ed. Limes, Floreşti – Cluj, 2021;

Nicolae Stan, *Oglindă spartă*, roman, Ed. Junimea, Iaşi, 2022;

Olimpiu Nuşfelean, *Ultima zi a peştişorului de aur*, proză scurtă, Ed. Charmides, Bistriţa, 2021;

Stan V. Cristea, *Marin Preda. Anii formării intelectuale (1929-1948)*, Ediţia treia revăzută şi adăugită, Ed. Aius, Craiova, 2022;

Abhai K., *Haiku*, Traducere în română: Olimpia Iacob; Mircea Petean, *Bunicul şi marea*, Traducere în engleză: Olimpia Iacob, Bill Wolak; hindi: Abhai K.; malgaşă: Mose Njo; Ed. Limes, Floreşti – Cluj, 2022;

Carmen Georgeta Popescu, *Amar(a)*, roman, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2021;

Mihai Stan, Elena Stan-Bădulescu, *Caietele Simpozionului Naţional „Şcoala de la Târgovişte” - Tradiţie şi continuitate*, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2022.

Marin Iancu

Marin Preda. Tema înstrăinării

În absenţa religiei, existenţa morală redă individului şansa unei credinţe autentice.

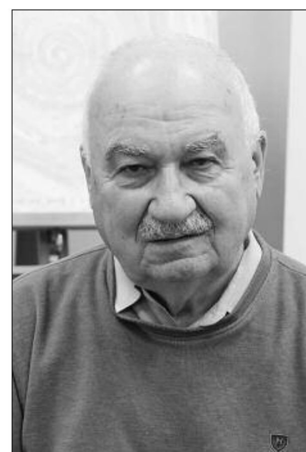
Încercând să depăşească planul „empiric” al observaţiei de pe poziţia autorului omniscient, fără să adopte subiectivismul extrem al prozei la persoana întâi, autorul *Întâlnirii din pământuri*, al *Colinei* sau *Amiezii de vară* vizează surprinderea unor stări ieşite din matca trăirilor obişnuite. Sentimentul tulbure al dragostei, angoasa în faţa morţii, incertitudinea şi subita înstrăinare de lume urmăresc întotdeauna personajele marcante ale prozei lui Marin Preda. Stările specifice situaţiilor respective ajung să delimiteze raportul morţii, sentimentul tulbure al dragostei care provoacă starea de „buimăceală”, incertitudinea şi subita înstrăinare de lume urmăresc o bună parte a personajelor prozei lui Marin Preda. Prin închiderea în cadrul realităţii a unor fapte, conduite nu doar posibile, ci chiar probabile, cu drept egal de credibilitate, atmosfera din *Colina* sau *Amiaza de vară,* de exemplu, devine pregnant reliefată şi în romanele prozatorului. Proiectate de obicei într-o altă lume decât cea familiară a satului, personajele resimt aici dificultatea adaptării la un nou mediu, al spaţiului oraşului. Imposibilitatea întoarcerii spre modul de viaţă patriarhal, el însuşi într-un proces de transformare (relaţii sociale, structuri economice), părăsirea locului de origine şi renunţarea la tiparul existenţial predestinat, provoacă eroilor lui Marin Preda sentimentul unei profunde drame a izolării, a lipsei oricăror repere stabile. *„Ce sunt aşezările,* observă Marin Preda în *Delirul, decât paveze împotriva naturii nemiloase, a cărei viaţă n-are sfârşit, în timp ce a noastră are? Şi atunci ne construim aşezări durabile, cu o viaţă lungă ca a noastră? Trebuie să fie oameni îndrăzneţi cei care nimeresc sau se aşează de bunăvoie la margine.*” În faţa acestor împrejurări, ieşirea în afara zidurilor *„cetăţii”* are semnificaţia unei provocări îndrăzneţe a necunoscutului. Despre Ştefan „al lui Parizianu” aflăm că îi plăcea să ocolească satul *„prin uliţele lui cele mai de pe margine*”. Îi plăcea aceste uliţe care dădeau în câmpie, *„i se citea pe chip bucuria*”, o bucurie niciodată legată de prezenţa oamenilor ci, surprinzător, de priveliştea începând acolo unde limitele aşezării se sfârşeau. Descoperim în această stare un fel de exultare a depăşirii limitei, care nu poate totuşi compensa sentimentul adeseori apărător al înstrăinării. Într-o zi de vară, tânărul Călin, descoperă lumina *lui* şi devenirea lui, ca epuizare a tuturor înţelesurilor unei dureri neaşteptate, e o continuă urmărire a acestei lumini. Putem desluşi în această stare chiar sentimentul încrederii în viaţă, simbolul şansei de a deveni şi a rămâne un om adevărat, pierduta tinereţe romantică, cu un sfârşit nedumeritor. În altă parte, spre finalul romanului *Intrusul,* după accident, tânărul muncitor e uitat de toţi, propriul lui copil urlă de spaimă văzându-l. Pentru Călin, stigmatul fizic atrage claustrarea într-un spaţiu ce, anterior, se dovedise primitor. Personajul simte nevoia de a se smulge de tot ce-i era cunoscut şi de a se refugia în locuri străine, nădăjduind astfel că aici îşi va regăsi echilibrul pierdut cu realitatea. Se întâmplă ca alteori un stigmat moral, o trăsătură psihică să provoace în forme cu mult mai devastatoare existenţa unui om, alienarea individului, decât marca exterioară, dacă acesta devine antrenat fără voie în mecanismele supraordonatoare ale istoriei.

În majoritatea romanelor sale, Marin Preda urmăreşte evoluţia unor astfel de persoane angrenate în anumite situaţii neaşteptate, între voinţa realizării unor aspiraţii proprii şi anumite cerinţe/comandamente exterioare ce guvernează traseul individual. În romanele *Risipitorii*, *Intrusul* şi *Marele singuratic*, destine aparent reuşite eşuează datorită incapacităţii personajelor de a se adapta sau de a lupta împotriva ostilităţilor unui mediu. În acest mod, nucleul generator trebuie definit în termenii „relaţiei existenţă personaj – existenţă socială”. Din această confruntare a unei opţiuni, conduite morale cu relaţii şi structuri independente de planul subiectivităţii, se desprinde şi se dezvoltă *tema însinguratului.* Ipostazele prin care anumiţi indivizi se relevă a fi *intruşi* într-o societate cărei, de altfel, structural îi aparţin, configurează una din problemele aflate într-o intimă relaţie cu personalitatea şi vocea actorială. Dacă în primele sale nuvele publicate, personajele „îşi construiesc” propria istorie, povestesc sau generează alte noi relaţii, impunând lumii observate formele conştiinţei reflectoare, Marin Preda simţea tot mai acut nevoia să caute o altă cale de acces către propria istorie, către sinceritatea confesiunii nemediate. Preocupat simultan de realizarea unei ample fresce sociale şi istorice, scriitorul îşi propune să introducă *tema povestitorului*, o „temă a persoanei întâi”, preocupările în acest sens devenind tot mai insistente în momentele elaborării *Risipitorilor*, lăsând să se înţeleagă că tendinţa firească de excludere a persoanei autorului din compoziţia unei proze realiste poate genera sentimentul unei adevărate frustrări.

Această cerinţă provocatoare de a trece dinspre *existenţial* spre *ficţiune*, prin preluarea unui vast material biografic, nu a însemnat o asumare total subiectivă a discursului naratorial de către autor, ci a îndepărtat persoana acestuia, obligându-l să adopte rolul spectatorului detaşat. Vocea auctorială pătrunde imperceptibil în monologurile eroilor, pentru care desprinderea dintr-un spaţiu originar tentaţia *imposibilei întoarceri şi trauma izolării* reprezintă o condiţie existenţială. Actul transcrierii echivalează nu atât o simplă rememorare cât o încercare târzie de a recuceri universul pierdut, restabilind ordinea primă. Un „intrus”, un „mare singuratic”, este cel care prin sine face să trăiască personaje, întâmplări, secvenţe ale unui spaţiu definitiv pierdut. Ştefan stârneşte uimirea consătenilor săi atunci când, ajuns la oraş, într-un alt mod de existenţă, devine o persoană străină şi judecată tot după criteriile lumii din care a plecat. În acelaşi mod, autorul are conştiinţa că însăşi vocaţia literară este un factor alienant. Deşi nu se va mai putea întoarce într-un spaţiu căruia îi aparţine structural, Ştefan va rămâne în noul univers ce îi va fi întotdeauna ostil, necunoscut. În acest sens, următoarea observaţie a lui Marin Preda din *Delirul* rămâne edificatoare: *„Astfel devine incredibilă soarta de care au parte apoi unii băieţi ca al lui Parizianu o dată plecaţi din sat şi în care cei care îl cunosc continuă să nu creadă până mor: cine, acela, mă? Al lu' Parizianu?...*” Deşi relaţiile stabilite anterior nu se mai pot reface şansa celui plecat, a aceluia care povesteşte despre ceilalţi, povestind implicit despre sine, este de a conferi sens autentic experienţelor trăite, de a-şi justifica prezenţa singurală, de a înţelege şi transmite altora semnificaţia existenţei sale. Forţa totalei implicări auctoriale, fuziunea dintre *„tema altora*” şi *„tema povestitorului* ” (dintre *el* şi *eu – însumi*) este realizată, pe deplin, în *Cel mai iubit dintre pământeni*. Naraţiunea se constituie ca o profundă meditaţie asupra relaţiei *individ – societate*. Fără să se dispenseze de complexitatea evenimentelor ce alcătuiesc existenţa cotidiană, romanul dezbate problema sensului vieţii şi al morţii. Astfel alcătuit, romanul supune observaţiei *problema ratării*, raportul de forţe existent între devenirea potenţială a individului şi realitatea exterioară care îi influenţează ferm evoluţia neaşteptată. Aflat într-o *situaţie limită*, personajul, apropiat acum de acea temă a autorului, încearcă să descopere, prin intermediul povestirii, *adevărul*, semnificaţia finală a întâmplărilor trăite. De această dată soluţia salvării este descoperită în însăşi puterea eliberatoare a rememorării. La baza povestirii stă autoanaliza unui caz prin confesiune. Judecata aparţine conştiinţei celui care relatează, nicidecum vreunei instanţe supraordonatoare.

Dacă dincolo de lumea aceasta nimic nu poate reda individului adevăratul înţeles al actelor săvârşite, atunci judecata depinde exclusiv de puterea ordonatoare a conştiinţei sale. Condamnat şi adus să-şi ispăşească vina, Victor Petrini se îndoieşte de valorile care îl renegase. Este paradoxul confruntat cu ideea libertăţii absolute, cu posibilitatea alegerii individual asumate, printr-o lucidă rejudecare a destinului său. În absenţa religiei, existenţa morală redă individului şansa unei credinţe autentice. Victor Petrini pledează pentru forţa regeneratoare a vieţii, pentru capacitatea de a relua drumul parcurs, de a lăsa celorlalţi mărturii revelatoare a propriei treceri prin lume. Povestirea are caracterul confesiunii care rămâne să-şi dezvăluie semnificaţia prin însăşi procesul cunoaşterii de sine. Prin forţa justificatoare raportată la destinul individual, actul transcrierii ajunge să corespundă nu într-atât unei experienţe pur literare cât mai ales unei experienţe existenţiale, imprevizibilă în desfăşurarea ei.

Ioan Lascu

OBSESIA SUPRAREALISMULUI

În al *Doilea manifest* (1929), André Breton reînnoia un pariu când spunea că „... suprarealismul nu tindea la nimic mai mult decât să provoace, din punct de vedere intelectual și moral, o *criză de conștiință* din specia cea mai generală și mai gravă și că obținerea sau neobținerea acestui rezultat va decide singură asupra reușitei sau a eșecului său istoric."

La modul pozitiv și pragmatic criza era menită să fecundeze și să transforme viața prin atașament la o activitate revoluționară care să ruineze societatea burgheză. Este un posibil punct de contact al doctrinei suprarealiste – o doctrină a întregului și a unității – cu doctrina marxistă, o doctrină a totalității. Falsa analogie i-a înșelat pe mai mulți istorici ai suprarealismului, care au confundat caracterul vertical al unei ideologii cu cel orizontal al celeilalte. În fond, suprarealismul viza expresia umană sub toate formele în timp ce marxismul visa la fericirea universală și la sfârșitul fast al istoriei. Alianța nu a durat prea mult timp.

Cu ocazia lansării celui de al *Doilea manifest*, mișcarea a fost zguduită de primele excomunicări la care s-a pretat Breton. Astfel, Antonin Artaud, André Masson, Philippe Soupault, Robert Desnos, Marcel Duchamp, Roger Vitrac și alții se metamorfozaseră subit din partizani în inamici pentru că nu se supuseseră orbește comandamentelor fixate de lider. Însă câțiva, Robert Desnos de pildă, în noul volum de poeme *Corps et biens* (*Corpuri și bunuri*), trădau încă legătura „estetică" cu mișcarea.

În 1930 se înregistra apariția unei noi reviste*: Le surréalisme au service de la révolution*, sub direcția lui Paul Éluard și André Breton. Publicația a apărut în 1930-1933, perioadă marcată de existența unor relații relativ apropiate cu partidul comunist. În numărul 2 Breton semna un studiu cu titlul *Rapports du travail intellectuel et du Capital*. Urma un omagiu adus Marchizului de Sade, o personalitate reclamată între precedesori. În spațiul aceleași ediții se făceau remarcate câteva fragmente din *L'Immaculée Conception*, text scris la două mâini de Breton și Éluard în spiritul bunelor uzanțe suprarealiste. Revista a rezistat timp de șase ediții, ultima fiind în mai 1933.

În 1931 Louis Aragon a dat publicității un volum de poeme – *Persécuté persécuteur* – care trăda trecerea de la poezia imaginarului suprarealist la poezia evenimentului, așa numita poezie angajată. Cartea a stârnit și un veritabil scandal: din pricina unui poem intitulat *Front rouge* (*Front roșu*) L. Aragon a fost învinuit de instigare a militarilor la nesupunere și la crimă, drept pentru care i-a fost intentat un proces. Neuitând contribuția poetului la lansarea și consolidarea mișcării până în 1927, André Breton și alți camarazi suprarealiști au semnat un manifest intitulat *L'Affaire Aragon* invocând libertatea de creație și de expresie. Intervenția lor amintea de atitudinea lui Émile Zola în *Afacerea Dreyfus* cu celebrul protest *J'accuse* publicat la 13 ianuarie 1898 în ziarul *L'Aurore*. Nelăsându-se impresionat de solidaritatea colegială, Aragon și-a păstrat independența și în martie 1932 el s-a îndepărtat definitiv de grupul lui Breton. Drept urmare componenții grupului l-au atacat în două pamflete – *Paillasse* și *Certificat* – ultimul fiind, pare-se, creația lui Paul Éluard.

Obsedat de ideile proclamate în *Primul manifest*, André Breton recunoștea, în volumul *Les Vases communicants* din 1932, imposibilitatea de a se atinge coincidența dintre universul visului și universul real. Cartea i-a fost trimisă cu dedicație și lui Sygmund Freud, reproșându-i indirect faptul că în studiile sale acesta despărțea universul psihic de universul material. Ideile ambițioase și parțial utopice ale lui Breton, deși el se referea la o vocație umanistă a artistului și a poetului în particular, previzionau un viitor în care misiunea acestora să constea în restabilirea omului în centrul Universului, în depășirea divorțului dintre realitate și vis. Ca atare, promotorul suprarealismului recunoștea o parte din eșecurile teoriilor ce animaseră inițial mișcarea. *După Dada și futurism, suprarealismul este încă un exemplu important care relevă realitatea că teoriile lor depășeau vizibil forțele și resursele creatoare ale artiștilor, mai cu seamă ale poeților. Cuvântul era surclasat de gândirea și elanul vizionar*. În ce-i privea pe suprarealiști – surclasat și de „o anume stare furibundă" (*un certain état de fureur*). Expresia „este adesea atribuită lui Artaud. De fapt, ea a fost propusă de Michel Leiris la o reuniune suprarealistă din 1925, și imediat adoptată de Artaud care conducea atunci Centrala Biroului de Cercetări (Centrale du Bureau des recherches). Textul colectiv consacrat cu această ocazie subordona totul – inclusiv suprarealismul – unei «anumite stări furibunde». Ceea ce cu siguranță nu i-a părut prea ortodox lui Breton, dar formula era o revelație.

Furia în chestiune s-a îndreptat mai întâi, cum vom vedea, contra rivalilor arțăgoși. Însă justificarea nu ținea, precum o etichetă ci mai degrabă prin conținut, numai de acele lupte liminare. De altminteri Artaud nu participase la acele certuri „identitare" (el intră în suprarealism doar la finele lui 1924), iar violența pe care o aduce cu el îi aparține numai lui. Nu este aceeași violență (împotriva vieții, a instituțiilor dominante) ca aceea a dadaiștilor. Ambiția revoluționară a mișcării Dada era cel mai frecvent ludică în provocările ei, în timp ce «revoluția suprarealistă» a luat de-a dreptul, mai ales cu Artaud, o turnură aspră, violentă, implacabilă." (*V*. Alain et Odette Virmaux, *Les grandes figures du surréalisme*, Bordas, Paris, 1994, pp. 22-23).

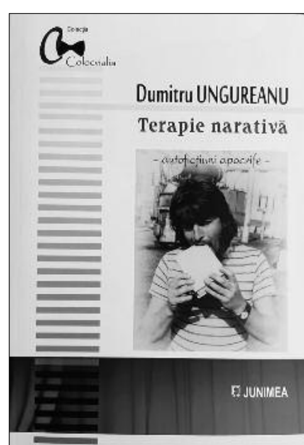
În același an, 1932, Paul Éluard a publicat culegerea de poeme *La vie immédiate* – un elogiu al imaginației creatoare și un omagiu adus marilor pictori ai vremii: Pablo Picasso, Yves Tanguy, Max Ernst, René Magritte. Era și o dovadă a înclinației lui Éluard către „viața imediată", lăsând să se întrevadă pirueta iminentă spre poezia militantă, angajată, directă, ce va avea efecte din 1936 încolo. Paul Éluard este așadar ultimul „far" al suprarealismului a cărui stingere în 1936 marchează sfârșitul istoriei explozive a curentului. De atunci, „vulcanul" s-a potolit treptat, iar singurul suprarealist care va rezista până la sfârșit a fost nimeni altul decât André Breton. În 1935 a survenit ruptura definitivă de comunism, atunci când Breton a denunțat procesele înscenate de la Moscova. În 1937 Benjamin Péret s-a angajat în armata republicanilor din Spania. Ruptura era definitivă: despărțirea de Éluard în 1938 e urmată de „joncțiunea" acestuia cu Aragon. În 1939 însuși Salvador Dali a avut parte, și el, de excluderea din mișcare, Max Ernst a fost arestat, iar Yves Tanguy s-a refugiat în Statele Unite. Chiar și Breton s-a autoexilat în America fugind de război. S-a repatriat abia în 1946.

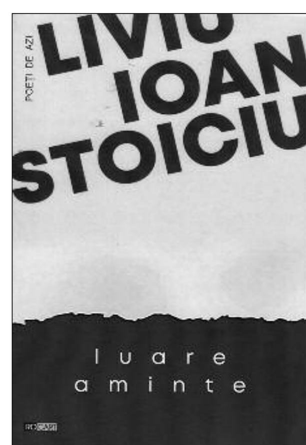
În cartea sa, *Istoria suprarealismului*, Maurice Nadeau discerne mai multe etape în devenirea curentului: preliminariile (*elaborarea*) parcurse în Primul Război Mondial și în umbra mișcării Dada, *perioada eroică* (1923-1925), *perioada rezonantă* (1925-1930) și, de la Afacerea Aragon, *autonomia suprarealismului* (1930-1939). După război, deși noi pictori și scriitori s-au alăturat grupării, activitatea s-a limitat la lansarea mai multor manifeste și publicații efemere, expoziții și luări de poziție față de evenimentele politice ale timpului: Budapesta (1956), războiul franco-algerian (1954-1962). Moartea lui Breton (1966) și, în același an, a lui Victor Brauner, Hans Arp și Alberto Giacometti, a pus capăt mișcării în ipostaza de fenomen viu și transformator.

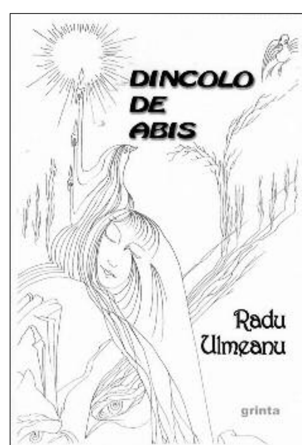
...criza era menită să fecundeze și să transforme viața prin atașament la o activitate revoluționară care să ruineze societatea burgheză. Este un posibil punct de contact al doctrinei suprarealiste – o doctrină a întregului și a unității – cu doctrina marxistă, o doctrină a totalității.

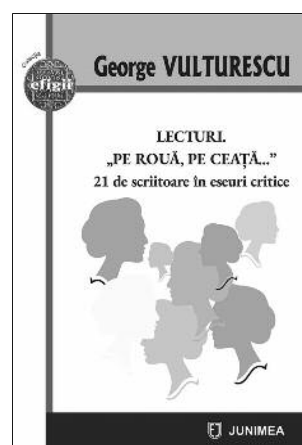
Cărți primite la redacție

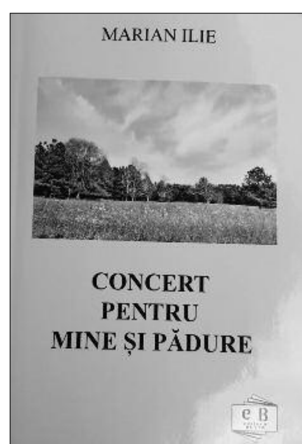

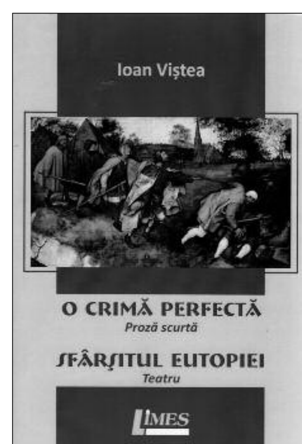

studii

Sorin Lavric

Cronica ideilor

Regina încalecă regele

GABRIEL PURCĂRUȘ, *Corectopia. Cum supraviețuim în cușca diversității,*
Centrul Cultural Misionar *Doxologia*, București, 2018, 256 pag.

...elefantul cel mare din mijlocul sufrageriei (a se înțelege urgisiții din trecut) nu numai că începe să spargă bibelourile, dar pe deasupra toți se prefac că nu-l văd, pentru ca apoi tot ei să învinuiască bibelourile că au avut proasta inspirație de a se pune în calea elefantului.

cronici

Plecat în Canada la începutul anilor 1990, Gabriel Purcăruș este un transfug pățit: are în spate peste 25 de ani de expunere la flagelul corect-politic. În consecință, a fost martorul versat al trepanației pe creieri la care canadienii au fost supuși în numele ciulamalei pestrițe numite pompos „egalitarism multicultural". În fapt, o brambureală al cărei deznodămînt stă în ștergerea canoanelor pe care trecerea secolelor le-a consacrat. Și fiindcă a avut destul timp pentru a-i cerceta trucurile prin care își răspîndește sporii, Purcăruș s-a hotărît să dezvăluie mecanismul patogen al ciupercii corect-politice, adică vicleniile cu ajutorul cărora își întinde miceliul peste Occident.

Rezultatul este un volum alert, cu capitole scurte, surprinzînd aberațiile unei molime în fața căreia Apusul pare să nu mai aibă antidot. Purcăruș scrie cu vervă în tiparul unei ironii molipsitoare, urmarea fiind că, în ciuda calamităților culturale pe care le descrie, te surprinzi hohotind sub șarjele de umor cu care autorul își încarcă paginile. E cum ai asista la o catastrofă căreia nu-i poți contempla desfășurarea decît chicotind întruna, în accese de amuzament macabru, căci aberațiile de care te izbești sunt atît de descreierate, atît de lipsite de bun-simț, încît singura reacție în fața lor e rîsul dement, descătușarea minții în fața scrîntelii înfățișate drept regulă a gîndirii echitabile.

Cu un exemplu luat din carte, un profesor îi învață pe copiii de gimnaziu regulile jocului de șah. Pe măsură ce le explică funcția pieselor, valul de proteste se întețește, fiindcă nu e regulă pe care puberii, cu mintea vraiște sub tăvălugul cerințelor egalitariste, să n-o ia drept semn al discriminării. La început, văzînd atîta sminteală, rîzi cu poftă, pentru ca treptat să-ți piară cheful de a te amuza. La șah albul mută primul? Discriminare! Dorința elevilor e ca negrul să mute cel dintîi, spre a suplini secolele de sclavie în care s-a zbătut biata rasă neagră. Apoi, regele e o piesă mai importantă decît regina? Discriminare! Rangul pieselor trebuie inversat ca fetele să nu se simtă lezate în condiția lor nurlie. Aceasta înseamnă că partida se va încheia cînd regina va fi făcută mat, în vreme ce regele va privi smerit capturarea consoartei. Mai departe, calul sare peste mai multe pătrate, în vreme ce pionii se tîrîie silnic? Discriminare! Nici o piesă nu trebuie să fie privilegiată față de altele, drept care elevii cer o mai echitabilă împărțire a mișcărilor pe tablă: nebunul să se miște ca o tură, regele să țâșnească ca un nebun, iar pionii să facă salturi precum caii. În felul acesta, înlăturarea inegalității dintre piese va da șahului o față umană, în consens cu armonia filantropică ce domnește în lume. Mai mult, egalitatea de șanse de care trebuie să se bucure fiecare piesă nu poate fi umbrită de cîteva norme obtuze, a căror vechime de milenii nu e o piedică în a le modifica. În caz contrar, deficitul de gîndire democratică care mustește în șah îl preschimbă într-un moft vetust, la care numai aristocrații putrezi, atinși de un morb pe care l-au molipsit de la strămoși, se mai dedau cu pofta belicoasă.

Nu-i așa că, puși în fața unor asemenea năzbîtii, zîmbiți cu poftă? Nu-i așa că hilara schilodire a jocului minții, sub imperiul exigențelor egalitariste, vi se pare o farsă nostimă? Din păcate, veți rămîne doar cu zîmbetul, fiindcă societatea apuseană, însuflețită de idealurile flagelului marxist, trăiește într-o asemenea farsă. Ceea ce pe tabla de șah pare un renghi glumeț, pe care nimeni nu l-ar lua în serios, este chiar imperativul de care ascultă democrația din Occident. Renghiul e real, farsa e adevărată. Voința de schimonosire e atît de directă, ambiția de a da regulile peste cap este atît de fățișă, încît prima tresărire e cea a rîsului homeric. Rîzi copios ca la vederea unei aschimodii neverosimile, pentru ca după aceea rîsul să-ți înghețe pe buze, cînd îți dai seama ca aschimodia a prins viață.

În ochii lui Purcăruș, flagelul marxist distruge ierarhiile printr-o agresiune în trei pași. Primul pas stă în iscarea compasiunii față de vitregia sorții celor oprimați (femei, negri, sodomiți, coloniști arabo-africani), al căror destin nedrept cere o cît mai echitabilă reparație, caz în care cineva trebuie să-și recunoască culpa față de minoritățile chinuite, iar acel cineva nu poate fi decît albul creștin. Și cum asumarea vinii cere impulsul spontan al gîndirii libere, această libertate își găsește expresia potrivită în binecuvîntata *free speech*, sacra libertate de expresie pe care nici Diavolul nu o încalcă. Oprimații își pot exprima liber indignarea față de oprimatori. Așadar, milă față de oprimați, indignare față de oprimatori și libera exprimare a acestei indignări. Taberele coexistă într-un echilibru precar.

Pasul al doilea este că fosta tabăra a oprimaților își mută discriminarea din condiția negativă în cea pozitivă. Nu e îndeajuns că nu mai sunt nedreptățiți, dar pe deasupra vor dauna morale sub forma unor privilegii menite numai lor. În felul acesta meritocrația dispare sub ploconul cotei obligatorii dăruite făpturilor oropsite. Și abia acum începe farsa: la cea mai mică reacție de împotrivire din partea albilor creștini, cărora meritocrația le este încă literă de lege, comutatorul binecuvîntatei *free speech* e rotit pe frecvența lui *hate speech*, caz în care actul de a te împotrivi intră sub stigmatul asmuțirii la ură. Dacă mă împotrivesc cotei obligatorii se cheamă că îi urăsc pe asupriții din trecut. Urgisiții trebuie să fie întîmpinați cu dragoste, invadatorii se cuvine să fie primiți cu flori, colonizatorii se recomandă a fi găzduiți cu bucurie.

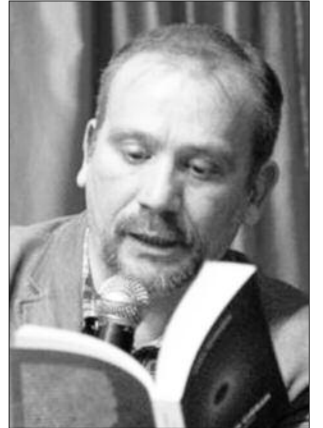
Și astfel puiul de cuc își face loc în mijlocul rîndunelelor primitoare, pentru ca treptat, făcînd uz de interdicția lui *hate speech* (cum să spui ceva rău de o pasăre avînd aceleași drepturi ca toate păsările?) să le arunce din cuib. Simpla comutare a limbii de la frecvența lui *free speech* (noi avem voie să ne rostim indignarea, fiindcă e expresia umilinței) pe cea a lui *hate speech* (voi nu aveți voie să vă spuneți indignarea, fiindcă e expresia urii), le dă unora cuvîntul spre a le închide altora gura. Tactica stă în lipirea unei etichete purtând invariabil sufixul „fob": homofob, islamofob, transfob etc.

Pasul al treilea stă în răsturnarea raportului de asuprire: minoritarii oropsiți devin oprimatorii privilegiați, iar majoritatea nu se poate împotrivi din cauza cenzurii induse de interdicția lui *hate speech*. Ai ceva de comentat? Înseamnă că te lași dominat de ură, căzînd pradă sentimentelor joase. În democrație nu există simțăminte joase, gînduri urîte sau energii dăunătoare. În democrație nu există decît toleranță, armonie și combaterea discriminărilor. Optica aceasta, potrivit căreia orice critică e semn al urii și orice obiecție e o calomnie, este un exemplu de „negarea negației": împiedicarea împotrivirii. Nu mai ai voie să te opui în numele concordiei ce ne unește pe toți. Dacă totuși te încăpățînezi, imaculata toleranță prinde un zero în coadă și devine „toleranță zero", în cel mai nenorocit eufemism menit a ascunde ura foștilor oprimați. Și în timp ce albii creștini nu mai pot spune ce cred, minoritarii rescriu istoria după cum îi taie capul. Rezultatul este apariția unor ierarhii oglindind ura asupriților travestiți în piele democratică, dar o ură pe care nu ai voie s-o înfrunți din cauza cenzurii date de interdicția lui *hate speech*. Taberele sunt aceleași, dar raportul de forță e altul.

Și astfel, elefantul cel mare din mijlocul sufrageriei (a se înțelege urgisiții din trecut) nu numai că începe să spargă bibelourile, dar pe deasupra toți se prefac că nu-l văd, pentru ca apoi tot ei să învinuiască bibelourile că au avut proasta inspirație de a se pune în calea elefantului. Elefantul cel mare se cuvine e fi judecat cu indulgență, la fel cum puiului de cuc trebuie să-i menajăm orgoliul lezat de ființă abandonată. Toți sunt egali cu toți: buruienile sunt egale cu trandafirii fiindcă sunt plante, la fel cum rîndunica e egală cu vulturul pentru că sunt păsări, cum așijderea nebunul e egal cu calul fiindcă sînt piese de șah. De oameni nu mai vorbim. Toleranța trebuie dăruită tuturor, cu o mică excepție: albilor creștini. În rest, multă iubire, îngăduință serafică, pace eternă. Și în timp ce rostim asemenea vorbe răsuflate, Apusul stă pe un cocktail Molotov gata de explozie. Iar cînd deflagrația se va petrece, elefantul va distruge pereții sufrageriei, buruienile vor sufoca trandafirii, iar cucul va curăța cuibul de rîndunele.

Scrisă alert într-o limbă vioaie, *Corectopia* este o diatribă plină de umor împotriva corectitudinii politice. În ciuda amuzamentului pe care îl încerci aproape în fiecare capitol, gustul final e o amărăciune de rău-augur. Gabriel Purcăruș nu e defel optimist în privința Occidentului: asistăm la o piesă de teatru cu final previzibil. Drama este că ne uităm la piesă fără să bănuim că intriga ne va cădea în cap, punîndu-ne în postura rîndunelelor în al căror cuib s-au furișat cucii.

Horia Vicențiu Pătrașcu

Anxietatea fundamentală: omul riscă mereu să-și piardă umanitatea

Una dintre anxietățile fundamentale ale ființei umane ține de obsesia mai mult sau mai puțin conștientă de a-și pierde calitatea de om. Oricâte certificate și diplome ar obține, oricâte recunoașteri și validări – această teamă rămâne activă până la moarte. Și poate că e motivul principal pentru care un om își poate dori să moară: moartea ne eliberează de sub această tortură. De altfel, de multe ori, mai mare decât frica de moarte este grija de a muri demn, adică de a-ți păstra până la ultima răsuflare și dincolo de ea, ținuta omenească, de a nu muri – citez ultimele cuvinte ale lui Joseph K din *Procesul* – „ca un câine". Existența cimitirelor, a necropolelor, a piramidelor – arată că dorința de *a rămâne om* prevalează asupra *faptului de a fi*, surclasează ființarea propriu-zisă, biologică, a omului. Sinuciderea comisă din rațiuni morale ține de aceeași condiție specială a ființei umane, unde impulsul de a fi om este mai puternic decât instinctul de supraviețuire. Nu e deloc exclus ca așa numita credință într-o existență post-mortem să nu aibă o legătură exclusivă cu dorința de a continua *să trăiești*, ci cu dorința de a-ți păstra la infinit *umanitatea*, noțiune independentă de prezența semnelor vitale, noțiune perfect compatibilă cu extincția biologică definitivă și ireversibilă. Și dacă este adevărat că credința în nemurire este consubstanțială apariției ființei umane, atunci este mult mai acceptabil un asemenea înțeles, mult mai cuprinzător, al imortalității, unul care – fără să excludă „nemurirea în carne", o include și pe aceea „în spirit": a gloriei, a numelui, a imaginii, a exemplului.

O asemenea perspectivă reunește atât felul în care există ființa umană – mereu apăsată de anxietatea de a fi om – cât și modurile în care moare sau își dorește să moară: 1. ca eliberare de această anxietate, eventual prin: 2. dobândirea *odată pentru totdeauna* a titlului de om. Dacă există o dorință de moarte, ea nu există în întreaga natură, așa cum a căutat să dovedească Sigmund Freud prin stipularea, după modelul entropiei, a unor instincte ale morții, alături de cele ale vieții. Este indubitabil însă că o asemenea dorință, o asemenea tentație există în cazul omului și este un marker al umanității, căci omul este singurul animal despre care știm precis că se sinucide din proprie voință (deci fără a urma un program genetic) sau care alege să-și dea viața pentru o anumită cauză (martiriu religios, apărarea patriei, salvarea onoarei). Doar că această dorință de a muri este, cum spuneam, indisolubil legată de cea care-l face să trăiască (ca om) pentru că ambele se subsumează condiției speciale a ființei umane: aceea de *a(-și) dovedi* permanent, clipă de clipă, că este om. Un om nu *este*, propriu-zis, niciodată, el are de a fi, el „este" cel ce are de a fi, spunea Martin Heidegger, într-o formidabilă surprindere a esenței procesuale a ființei sau mai exact a „fiindului" uman. Paradoxal, spunea același filosof, omul *este* abia după ce moare, abia atunci atinge totalitatea (irevocabilă) a ființării sale și, am putea adăuga, aceasta este motivația fundamentală a dorinței de a muri: odihna în miezul statornic și etern al *esenței* Omului, a cărui *existență*, după cum am văzut, presupune o permanentă examinare a statului său. Necesitatea, constrângerea (Ananke) sub care orice individ simte, în forul său lăuntric, că se află este aceea de a trebui permanent, fără odihnă, să-și confirme statutul de om pe care, de altfel, îl poate pierde în fiecare clipă. *Ananke* este grija, este neliniștea, este zbuciumul inerent condiției umane.

A fi om înseamnă a conduce un vehicul – care nu poate fi niciodată oprit, lipsit de orice fel de autonomie, complet dependent de starea de vigilență a conducătorului său. Imagine coșmarescă a faptului de a fi om: suntem condamnați să conducem la nesfârșit, fără oprire, un autovehicul (fără pilot automat); a adormi la volan înseamnă a muri. (Clipele de „somn" trebuie să fie hiperrapide și, la rândul lor, aflate permanent în stare de alertă. Numai un șofer care a cunoscut starea de somnolență la volan știe ce teribil efort trebuie să depună pentru a-și păstra concentrarea și atenția.) Deși imaginea pare modernă, ea nu este deloc nouă. O folosește Platon însuși în *Phaidros* (246 b-250 c) unde sufletele – atât cele nemuritoare, ale zeilor, cât și cele ale muritorilor – sunt imaginate ca vizitiii unor atelaje cu doi cai; ambii cai sunt buni în cazul atelajelor divine, ceea ce le permite să străpungă bolta cerească și să se *odihnească* pe firmament, într-o contemplare a ceea ce este statornic și etern, în vreme ce atelajele muritorilor sunt prevăzute și cu un cal *rău*, impetuos și imprevizibil, care-l obligă deci pe vizitiu la o veșnică neodihnă, la o permamentă stare de vigilență, de alertă, de grijă și de neliniște.

Nu e deloc întâmplător că umanitatea și-a imaginat paradisul ca pe un tărâm al odihnei, al păcii, al statorniciei, în vreme ce iadul și l-a întruchipat ca prelungire la infinit a însăși condiției umane: a grijii, a chinului, a neliniștii, a muncii veșnice. Ficatul lui Prometeu este sfâșiat zilnic de vulturul lui Zeus și zilnic se reface pentru a fi sfâșiat din nou.

Simțul tragic al grecilor a sesizat infernalul constituției umane: orice individ uman se află, clipă de clipă, sub riscul de a-și pierde umanitatea. *Hybrisul* nu înseamnă altceva decât depășirea limitelor – atât de vagi, de neprecizate, și totuși atât de insurmontabile, atât de inexorabile – ale umanului, ieșirea în afara ordinii (definitorii pentru om) a raporturilor firești: cu lucrurile, cu oamenii, cu zeii. Or, menținerea în cadrul a ceea ce mă face să fiu om este un lucru îngrozitor de dificil, aproape irealizabil, câtă vreme acest cadru este mereu mișcător și se intersectează cu alte și alte sisteme de referință: Oedip, urmând cursul unei vieți de om iese în afara condiției umane, Antigona, urmând legile pietății familiale le încalcă pe cele ale pietății civile, cetățenești. Paradoxala vină tragică constă în aceea că omul, încercând să fie om, contrazice o altă dimensiune – la fel de esențială – a umanității. Că încercând să devină sau să rămână om, omul își pierde umanitatea. Să ne amintim, tot din *Phaidros*, de tangajul vehiculelor cerești sau de harababura celor care nu mai reușeau să-și mențină direcția și se prăbușeau unele peste altele, ca să înțelegem de cât spirit de finețe, de câtă atenție, de câtă vigilență este nevoie pentru a nu intra în coliziune cu un alt sens al umanului, la fel de valabil ca și cel pe care-l urmezi, coliziune care te-ar arunca în afara ordinii omenești înseși. A te adapta la condițiile mereu schimbătoare ale traficului – este o metaforă rutieră foarte potrivită pentru însăși condiția umană. Tragicii greci au sesizat imposibilitatea fundamentală a unei asemenea adaptări continue la fluxul cosmosului uman: mergând pe drumul tău „drept" încalci, fără să știi, Dreptatea însăși, urmând Legea, îți trădezi legea proprie, legăturile pe care le faci destramă întreaga țesătură.

A fi om înseamnă a conduce un vehicul – care nu poate fi niciodată oprit, lipsit de orice fel de autonomie, complet dependent de starea de vigilență a conducătorului său.

C. Voinescu

DIN VORBĂ-N VORBĂ

CA PÂINEA CALDĂ

Terminologia culinară, ca parte componentă a limbii române, reflectă, în bună măsură, mentalitățile și obiceiurile trecerii noastre prin timp, dar și întretăierea civilizației românești cu alte culturi. Unele vorbe, care definesc nelipsitele de pe masă bucate, au coborât în limba comună, s-au cuibărit în expresii și locuțiuni, sporindu-le astfel expresivitatea. Pâinea, de pildă, cu obârșii lingvistice latinești (*panis*), sugerează conviețuirea, într-o zicere din popor, preluată de Caragiale în scrierile sale: *Să știu de bine că mă duc la mănăstire, pâine și sare nu mai mănânc cu el!*, dar și buna-cuviință, ospitalitatea, după cum citim la Alecsandri: *Tot poporul: rudă, frate, soră, mamă și părinte... cu pâni și sare vor ieși vouă-nainte!* La concurență cu mierea, zahărul sau bomboana, *pâinea* este asociată metaforic, mai ales când e caldă, cu bunătatea, cu milostivenia, așa cum zice Dumitru Matcovschi într-o poezie: *Era bun ca pâinea caldă,/ moldovean cu stea în frunte,/ om făcut dintr-o bucată,/ răsturna cu pumnul munte.* Pâinea și-a extins tâlcurile, sugerând hrana zilnică pe care i-o cerem Tatălui ceresc, chiar dacă, nu de puține ori, ne-am cam putea-o obține prin efort propriu. *Eu, bădiță, aș ieși,/ Da-s cu mânile în pâne* – îi explică fata, ce frământa coca, flăcăului ce o aștepta la poartă, iar Sadoveanu, dându-i sensul de recoltă, scrie: *Nemărginita câmpie plină de pâne adia ușor la suflarea vântului dimineții....* La Camil Petrescu, pâinea dobândește tâlcul de slujbă, funcție, post: *Dă-i și lui acolo o pâine!*, numai că, uneori, din felurite pricini, îți poți pierde pâinea astfel dobândită. Zice Caragiale: *Te dau ș-afară din pâine cu ocară!*

ZĂRZĂRICĂ, ZĂRZĂREA...

Un zarzăr mic, în mijlocul grădinii,/ Și-a răsfirat crenguțele ca spinii... – spune Topârceanu în *Rapsodii de primăvară*, iar poporul creator cântă: *Zărzărică, zărzărea,/ Pe la casa mândrei mele/ Gheorghiță trecea...* Precum vișin de la vișină, prun de la prună, și zarzăr s-a întrupat fonetic din zarzără, prin derivare regresivă, cum îi zic lingviștii acestui procedeu de sporire a vocabularului. Obârșia sa se pierde în neguri de timp, prin ținuturi persane, grecești, turcești, fiind preluat de noi de la vecinii bulgari, de peste Dunăre: *zarzala, zarzalija.* Dicționarele consemnează mai multe variante: *zarzănă, zarzălă, zarzara, zărzălie*, iar vorbitorii au alinta-o, după obicei românesc, *zărzărică*, atunci când definește atât fructul, cât și băutura alcoolică rezultată din distilare. Sinonimului ***CORCODUȘĂ***, cu variantele regionale *corcodea, curcudușă, curcudea, culducuță, colcotușă, coldușă, toltușă, culcudușă*, semnalate de Scriban, nu i s-a dat de urmă, etimonul său rămânând necunoscut. Zice Mateiu Caragiale: *Beată moartă, vărsase pe ea și o trecuse neputința, ceea ce umplea de o bucurie nebună droaia de derbedei și de femei pierdute ce-i făceau alai strigând: „Pena! Pena Corcodușa!"*

CALABALÂC

Spune Bălcescu: *Între o mulțime de mobile stricate și calabalâcuri grămădite, văzui, într-un unghi, un morman de cărți și hârtii*, păstrând voroavei CALABALÂC noima de lucruri de tot soiul, în dezordine, mai cu seamă bagaje cu care călătorește sau se mută cineva. Cuvântul circulă în Balcani mai pe la toate neamurile, greci, sârbi, bulgari, obârșiile ei aflându-se, zic lingviștii, pe mal de Bosfor, ***KALABALYK***, adică mulțime, așa cum o așază Dinicu Golescu în *Însemnare a călătoriei* sale: *De multe ori am dormit pe scândură în odaia cârciumii, cu destul calabalâc de copii.* Făcând următoarea constatare, Neculce duce vorba în alte tâlcuri – zarvă, ceartă, demonstrație ostilă: *Precum este obiceiul moldovenilor celor necăjiți să facă calabalâcuri domnilor mazili.* Dicționarul de sinonime identifică o serie de alte vorbe de formă osebită, dar cu același înțeles, toate la plural: *boarfe, bulendre, catrafuse, bodroanțe, cioveie, troace, țoale, trancanale, dănănaie*, dintre care, primele cinci – cu obârșii necunoscute. Zice Nicolae Filimon: *Dar ce dănănaie o mai fi aceasta, că n-am auzit până acum vorbindu-se de dânsa?*

(continuare în p. 29)

Dumitru Ungureanu

Chibițoteca

Oamenii cavernelor

„Sunt un om bolnav...”

„Îmi dă de furcă” nu doar ficatul, precum personajului dostoievskian, aproape uitat sub aluviunile a milioane de clone ale lui. Mă supără și colonul, și prostata, și guta. N-am crize de ipohondrie, ci scăpări de memorie și, rar, scăpărări de minte. Mă doboară, obosindu-mă nepermis, kilogramele suplimentare, imposibil de dat jos de pe zdravenele oase care – slavă părinților mei! – încă rezistă scurtelor solicitări de muncă fizică. Pesemne datorită oaselor mă cred nemuritor (filosofic spus: indestructibil ca esență divină) și-mi închipui că pot depăși momentul inevitabilei treceri *Dincolo*, păstrând intactă conștiința de sine, chiar dacă nu și percepția senzorială. Spun și recunosc toate astea, ca un fel de explicație a interesului față de cele ce se întâmplă în imediatul existenței mele, în realitatea (con)viețuirii pământene din luna iunie, 2022. Cum aș putea să rămân indiferent măcar, fiindcă rece nu pot fi, oricât mi-aș administra dușuri de nesimțire moral-socială, ca tot individul nepăsător, chițibu(rdu)șit de interese proprii, meschine sau ba?! Am dinaintea ochilor imaginea câtorva oameni care, dincoace de profesiunea și realizările personale, apreciate în proporții diferite de publicul nostru subțire, sunt exemple de urmat pentru cine caută modele de comportament. Nu vreau să zăbovesc acum asupra lor; destul să mărturisesc, fără jenă, că încă mai pot învăța de la ei, în ciuda vârstei care m-ar scuti de asemenea eforturi paideice. Elev mediocru am fost – de lene; însă niciodată n-am rămas corijent sau repetent. Și-mi place să aflu mereu ceva nou, dar nu să tocesc „ca la carte”, deși... Am zis deja că mă simt nemuritor, nu?

Așa cum nu poți face abstracție de-o iubire trecută, fie că a fost „dragostea vieții tale”, fie doar pierdere de timp, tot așa nu te poți detașa de realitatea dură și crudă a zilelor acestui an. Bașca de necazurile sau obstacolele din viața fiecăruia, se întrevede amenințarea pe care omenirea n-a mai simțit-o, cel puțin nu popoarele din zona geografică europeană: extincția atomică.

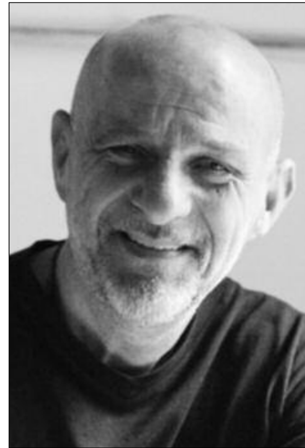
Așa cum nu poți face abstracție de-o iubire trecută, fie că a fost „dragostea vieții tale”, fie doar pierdere de timp, tot așa nu te poți detașa de realitatea dură și crudă a zilelor acestui an. Bașca de necazurile sau obstacolele din viața fiecăruia, se întrevede amenințarea pe care omenirea n-a mai simțit-o, cel puțin nu popoarele din zona geografică europeană: extincția atomică. Nu-i cazul să ne facem iluzii că e propagandă rusească sau că avem scut antirachete. Rușii amenință voalat, mizând ca orice bandit pe teama preopinentului; ceilalți... Să nu dau cu bâta-n balta Nord-Atlantică, nu știu ce e acolo. Însă, când îi aud pe actualii conduc(ă)tori ai României despre cât de pregătită e armata să ne apere contra unora care n-au nicio reticență să se comporte precum hoardele lui Genghis-Han, îmi amintesc de fatidicul an 1940, probabil cel mai nenorocit din istoria noastră. Câte asigurări nu emitea atunci pleava politicianistă care, ca și azi, într-un deceniu devalizase România cât fanarioții într-un secol și otomanii în două! Ce-a urmat, se știe. Rușinea acelor ani băltește până la sfertul secolului XXI, subtil justificată de intelectualii (re)grupați în „secta gânditorilor de estradă”, vorba lui Dan Petrescu, strălucitul eseist retras într-o explicabilă tăcere. Foarte vocali în epoca „împăratului cu șapcă” (apud Radu Călin Cristea), par să fi prins iarăși un firicel de glas, rotindu-și ochii pe deasupra, adulmecând dincotro bate vântul schimbării. Li se poate spune: bate de la Răsărit, ca întotdeauna! Nemuritorul Henry Kissinger a glăsuit recent *videoficat*, la adunarea de la Davos, unde potentații lumii decid & ucid viitorul fără să le pese de popoare: ucrainenii trebuie să cedeze o parte din teritoriu, fiindcă nu este al lor. Probabil așa e; dar oare „omul fără însușiri” de la Moscova va fi de acord? Deunăzi spunea că țarul Petru, zis cel Mare din motive diverse, n-a cucerit nimic de la Suedia, ci *a recucerit* ce era al Rusiei, războindu-se cu falnicii vikingi peste 21 de ani. Cine poate garanta că, nemuritor crezându-se și el, ca orice dictator perpetuu și orice publicist dâmbovițean, Putin nu va (pro)clama că Polonia este vechi teritoriu rusesc, Germania a mai aparținut Rusiei, iar țarul Alexandru a greșit retrăgându-se de la Paris, după înfrângerea lui Napoleon? Și, firește, Alaska era mai scumpă decât au plătit americanii pentru ea; așadar, se cuvine să revină la patrie...

Bat câmpii? Recitiți, vă rog, *Însemnări din subterană*. Mai acut decât în *Omul dedublat*, Dostoievski intuiește acolo apariția bipedului care va domina secolele următoare, dacă n-o fi cumva exponentul unei eczeme a umanității, prezente pe pielea ei de la facerea lumii. Individul de acest tip nu funcționează după vreo regulă sau cutumă socială. Forța lui motrice e definită astfel: „...nu-mi semăna nimeni și, la rându-mi, nu semănam nimănui. «Eu sunt singur, iar ei sunt toți!», îmi spuneam, căzând pe gânduri.”

„Eu sunt singur, iar ei sunt toți!” Asta cred cei care se consideră deasupra mulțimii: aleși, elite, cremă sau *smântânime*, vorba lui Paul Goma. Paradoxal, ei descind din oamenii cavernelor, descriși de Platon într-o alegorie celebră. Lumea lor e una de umbre pe un perete. Dar cum reușesc să domine lumea reală?

Radu Aldulescu

O viață de om

O viață pe care mă strădui s-o comprim-esențializez într-un necrolog, fără sorți de izbândă, altminteri. O viață de om așa cum a fost este greu de decriptat chiar și de către cel care a trăit-o. N-avem decât să ne mulțumim cu o viață de om, așa cum a rămas ea în amintirea celor care l-au cunoscut pe Mihai Vișoiu; tătuțul Vișoiu, cum îi spuneam și mă surprind spunându-i încă, dat fiind că aveam treisprezece ani când l-am cunoscut, iar el bătea spre treizeci, dar, mai ales, în virtutea unui argou vehiculat prin medii de așa-zisă joasă extracție, față de care nutream amândoi o afecțiune nedisimulată. Împrejurările în care ne-am cunoscut ar putea face obiectul unui roman. Mă rezum doar la a spune că s-a întâmplat la o petrecere, într-un restaurant din Slobozia, unde se sărbătorea numărul 100 al ziarului *Tribuna Ialomiței,* condus de tatăl meu, Leon Aldulescu, care îl adusese, de câteva luni, în redacție, pe Tătuțu Vișoiu, pe un post de redactor pe probleme de sport și agricultură. Se întâmpla în toamna anului 1967... Vorbeam, însă, despre un necrolog: anul acesta, 2022, pe 29 mai, Tătuțu Vișoiu s-a dus la cele veșnice. Pentru cei care nu știu, să spunem că a fost un gazetar de anduranță, răzbătător printr-un veac sinistru, până la răspântia dintre milenii, cu peste patruzeci de ani în presă. A fost, de asemenea, un prozator de talent, descoperit și promovat, la începutul anilor ’60, de Miron Radu Paraschivescu. A citit și a fost aplaudat la scenă deschisă în cenaclul *Luceafărul* al lui Eugen Barbu. A scos peste douăzeci de volume de proză și memorialistică și biografii romanțate ale unor personalități pugilistice precum Mihai Leu și Leonard Doroftei. A fost membru al Uniunii Scriitorilor din România, singurul pentru care subsemnatul, actualmente exclus din USR, s-a certat cu șeful Comisiei de validare pentru a-l primi în respectiva Uniune. Inițial, am crezut că faima lui de gazetar îi umbrea talentul scriitoricesc, dar, mai apoi, am aflat că era vorba de o râcă veche de zeci de ani, între șeful Comisiei de validare și Tătuțu, extrem de îmbârligată, care implica niște foste amante, actuale soții și niște personalități de vârf din mediul literar și politic, cu statut intangibil.

În pofida acestor diferende, cărțile Tătuțului au avut parte de cronici și comentarii entuziaste în reviste precum *Argeș, România Literară, Luceafărul, Ramuri* și altele. Dintre premiile și distincțiile Tătuțului, menționez aici Premiul pentru cel mai bun titlu din presa românească, acordat în anii ‘90 de revista *Academia Cațavencu.* Este vorba de titlul unui articol din cotidianul *Adevărul,* care suna astfel: *Cine fură din pâinea boxerului și a deținutului să dea Dumnezeu să nu moară, până face box și pușcărie!* Acest blestem viza matrapazlâcuri ale unor cadre de conducere din Direcția Penitenciarelor și din Federația Română de Box. Tătuțu cunoștea bine lumea boxului, care a avut dintotdeauna interferențe cu lumea penitenciarilor și a infractorilor, având, la rându-i, prelungiri în politica autohtonă și în mass media.

La începutul acestui an, pe 23 februarie, s-a sărbătorit, într-un restaurant din Urziceni, aniversarea de 83 de ani a Tătuțului, în mare formă, la momentul acela, înconjurat de circa treizeci de prieteni, printre care unele personalități culturale, politice și din lumea sportului. N-a lipsit taraful de lăutari cu vioară, țambal, acordeon și guristă, cu romanțe și folclor local, din câmpia Bărăganului.

Petrecerea a durat până în zori. Tătuțu a adus niște extrase de presă cu aserțiuni despre el, din care am simțit nevoia să citesc, pentru întreaga asistență, elogiile unor prieteni de suflet precum Fănuș Neagu, Mircea Dinescu sau Romulus Vulpescu.

Tătuțu a adus și a arătat asistenței, pe lângă cărțile scrise de el, și cartea de muncă în care erau consemnați și anii din presă, de la *Tribuna Ialomiței* și de la *Scânteia*, unde a fost corespondent pe probleme de agricultură, iar după Revoluție, la *Adevărul*, câțiva ani încă, până să iasă la pensie.

În acest sens, al muncii în presă, aș aminti, și sunt sigur că și Tătuțu, de acolo unde este, își dorește asta, despre o carte de proză memorialistică pe care am prezentat-o la lansări și despre care am scris entuziast-laudativ, în urmă cu niște ani, în revistele *Argeș* și *Luceafărul*. Titlul inițial al acelei cărți a fost *Mi-e scârbă de mine,* însă editorul l-a considerat exagerat de masochist și a optat pentru ceva mai neutru: *Scârba*, care ar fi putut rima, eventual, cu *Greața* lui Sartre. Pentru o mai bună edificare asupra subiectului acestui volum de excepție, voi extrage un citat din ea care, în pofida oricăror evidențe sau aparențe, în cazul de față, dă bine într-un necrolog: „După căderea lui Ceaușescu, mi-am spus: La cât căcat am mâncat în contul acesui cizmar semidoct și a camarilei lui criminale, este foarte posibil să primesc trei ani și jumătate de pușcărie, pe care, în urma recursului, i-aș putea reduce la un an și jumătate, eventual, cu suspendare...”

N-a fost să fie ce și-a dorit, am putea comenta, deloc tendențios. Tătuțu și-a continuat munca de ziarist încă vreo șapte ani buni, la *Adevărul.* Tot din volumul memorialistic *Scârba,* putem afla că, imediat după Revoluție, el a făcut demersurile necesare pentru înființarea unui Partid al Mâncătorilor de Căcat din România, dar nici de astă dată n-a fost să fie. N-a găsit nici măcar un amator de a fi membru al respectivului partid, de unde s-ar putea deduce că, în România, n-au existat și nu există mâncători de căcat.

Dincolo de ridicolul și grotescul situației unor intelectuali onorabili din această țară, e bine de luat aminte că Mihai Vișoiu a avut cele mai bune intenții în diagnosticarea și tratarea unei boli naționale, ale cărei simptome îi urmăresc pe mulți, și în ziua de azi. Să-i fie țărâna ușoară.

atitudini

Arthur Suciu

Povești de la marginea lumii

Burn out

N-am fost niciodată un adept al revoluției socialiste; ”revoluționarismul” meu pornește din nihilism, iar el nu are ca imperativ schimbarea acestei lumi, ci distrugerea ei. Distrugerea - pentru a vedea ce mai rămâne în picioare, ce a fost și ce a rămas cu adevărat bun și valabil: cerurile s-ar putea deschide abia după îndeplinirea unei astfel de sarcini.

Ideea de-a construi un sistem filosofic este, în același timp, naivă și odioasă. Naivă, pentru că sistemul deja există, el nu e ceva pe care trebuie să-l construim, ci pe care trebuie să-l deconstruim. În acest scop nu avem nevoie de cărămizi, ci de harta sistemului, căci în sistem nu se poate intra decât pe scările de serviciu. Este și odioasă, orice voință de sistem fiind de fapt o voință de integrare *în* sistem, încercarea de a intra înăuntru pe ușa principală.

Uneori se cere de la mine prea mult, și dacă nu o credință fermă, atunci măcar coerență ideologică. În această privință, am fost mereu dezamăgitor, recunosc. În tinerețea mea, l-am citit mult pe Pascal, care ținea la contradicțiile sale; pe Baudelaire, care trecea repede de la o stare (morbidă) la alta; pe Nietzsche, pentru care coerența e o mască, - și pe alții, de același fel. Modelele mele nu prea m-au ajutat să fiu coerent. De fapt, coerența n-a fost niciodată un ideal pentru mine, m-am proiectat în rolul mai modest al căutătorului pe jumătate serios, pe jumătate neserios. Consider uneori că a gândi și a scrie sunt lucruri capitale; alteori, că n-au nici o importanță, și se întâmplă chiar să fiu serios și neserios în același timp, altfel spus să fiu cu adevărat ironic. Idealul meu este ironia, nu teoria.

Am cunoscut oameni care pun mereu cariera în fața familiei, pentru care prietenii sunt, la limită, dispensabili, care nu pierd prilejul unei nopți amoroase sau divorțează cu sânge rece, dacă le căşunează. Am cunoscut şi oameni care şi-au sacrificat cariera, viața pentru alții, adesea pentru ființe care nu meritau sacrificiul, care acceptă să stea lângă prieteni toxici și în relații compromise. Unii se rup cu ușurință de legături, de părinți, de soț, de prieteni, chiar și de copii; alții, nu sunt capabili să demisioneze dintr-un job prost plătit, care le distruge viața, crezând că aceasta e singura cale prin care și-ar putea ajuta o mamă narcisistă. Unii se pun pe primul loc în orice situație, alții, pe ultimul, și poate că nimeni nu e de judecat pentru alegerile sale, căci calea de mijloc, alegerea permenentă între a te prefera și a-i prefera pe alții în locul tău e cea mai grea dintre toate.

Utopismul e bun în doze mici, dar luat în cantități mari, înghițit la scara unei societăți conduce la demență colectivă. Nimic nu tâmpește mai temeinic decât optimismul programatic.

Viața mea activă e un șir de *burn out*-uri. După fiecare perioadă de “implicare”, mi-au trebuit trei-patru ani de contemplare, de stat pur și simplu. Ajungeam la munte și mă pierdeam zeci de minute în verdele brazilor. Sau ajungeam la mare și stăteam cu ochii în soare și în mare, fără să gândesc deloc, ca o șopârlă. O nevoie urgentă de deconectare; astăzi, ea mi se pare mai terapeutică decât scrisul. De fapt, ce zic eu: contemplarea e la o sută de kilometri de scris. Înțelepciunea se naște dintr-o mare oboseală.

În prima parte din “După Dumnezeu”, Richard Dawkins face o critică istorică a Bibliei și, parțial, a Coranului. El susține că majoritatea întâmplărilor relatate în Vechiul și Noul Testament sunt ficțiuni și că, în plus, aceste ficțiuni vorbesc despre o lume cu o moralitate primitivă. N-ar fi multe de contestat, căci aceasta e o poziție posibilă, dacă, în plus, n-ar susține că, de două mii de ani, morala a progresat imens și că astăzi, fără îndoială, trăim într-o lume mai morală. Dawkins dă ca exemplu noile arme electronice, care țintesc precis și astfel salvează civili. Sau votul universal sau eliberarea sclavilor.

Progresismul pune Biblia la originile moralității așa cum pune maimuța la originile omului. El critică, de pildă, prestația lui Hristos, spunând că are momente de invidie sau de ură, accentuează părți considerate de el negative și diminuează valoarea supremă a creștinismului, care este iubirea. În acest fel, punctul de vedere progresist pare cel suprem, în timp ce Hristos e văzut ca o verigă îndepărtată în lanțul evoluției morale. Lectura lui Dawkins e foarte influențată de modul de gândire evoluționist numai că, peste evoluționism, el pune progresismul.

Ar fi bine dacă ar avea dreptate. Ce-i drept, acordarea dreptului la vot femeilor e un progres imens, însă Auschwitz e un regres chiar și față de cele mai primitive îndemnuri la crimă din Vechiul Testament. Teoria morală a progresat, desigur, însă fără a părăsi adesea principii foarte vechi (votul universal poate fi considerat o consecință a principiilor morale creștine) și, de asemenea, fără a provoca un progres ireversibil. Vedem astăzi că unele țări reinterzic drepturile acordate anterior femeilor etc. Războiul din Ucraina e încă o dovadă a barbariei peremtorii a omului. Chiar argumentul lui Dawkins legat de “daunele colaterale” ale rachetelor electronice este meschin, ba chiar înfiorător: morala războiului este ultimul nivel de morală, nu e cazul să ne bucurăm prea mult că rachetele distrug *cu precizie*, mai ales că adesea ele distrug cu precizie și premeditat chiar civili.

Din logica lui Dawkins face parte și deprecierea inevitabilă a oamenilor vechi, care trăiau ghidându-se după superstiții. Eu nu m-am simțit niciodată superior unui om din Evul Mediu și nici măcar unuia din Epoca Fierului. Faptul că omul de azi are cunoștințe de genetică și, de asemenea, principii morale mai bine argumentate nu-l face cu nimic superior omului din alte epoci. Cei vechi au inventat principiile, noi, cei de azi le-am rafinat. Nu spun nici că suntem inferiori, ci că suntem cel mult la fel de umani și cel puțin la fel de inumani ca ei. Progresismul e o ideologie foarte naivă, dar e foarte ofensivă, agresivă. Agresivitatea aceasta este oare un progres moral?

Dumitru Augustin Doman

Flash fiction

Primarul și noua lui pasiune: plimbarea cu liftul din beci în dormitor

Pentru o bagatelă de șapte-opt milioane de euro, paguba adusă de el Primăriei, Pavel Lipscan a fost condamnat de două instanțe la șapte ani și ceva de închisoare, cu executare. Că ordinul se execută, nu se discută. Mai are însă o ultimă cale de atac, la Înalta Curte de Casație și Justiție. Până atunci, nu prea iese prin târg, de rușine, orișicât, doar din când în când, la 8.00 dimineața, la supermarket. În rest, se odihnește în vilă și în grădină, printre margarete, petunii, trandafiri, maci, narcise. O doamnă pe care a făcut-o cândva, pentru 2500 de euro, directoare la spații verzi („vino, mamă să mă vezi, cum lucrez la spații verzi”), singura doamnă recunoscătoare din toată primăria, îi trimite primăvara niște fete să-i aranjeze grădina ca pe vremea celui de-al șaselea mandat, cu flori aliniate la milimetru și multicolore, ca-n Parcul Luxembourg.

Dar, dl. ex-primar Pavel Lipscan a citit undeva (că, de când a plecat din primărie, are și pasiunea asta, a lecturii), deci a citit undeva că în momente de cumpănă este bine ca omul să-și găsească un hobby. La timpul lui liber, are răgaz și pentru cinci hobby-uri, dar el – modest, ca totdeauna - se rezumă la unul. Se plimbă cu liftul. Îl ia din dormitorul de la etajul trei al vilei și se oprește în beci. Primul lucru care-i sare-n ochi este un bax de whisky *Chivas Regal*. Își amintește ca și acum cum i l-a adus Nae Chiorean, patronul de la firma de drumuri și poduri, pentru lucrarea de două milioane de euro. Între sticle era și un plic cu 50 000 de euro. Au sărbătorit în seara aceea de vară la masa de sub cireșul copt cu icre negre și vinul lui Isărescu. Ia cu el o sticlă în sufrageria de la parter, dar parcă n-ar începe-o. Ia liftul un etaj, apăsând butonul B(eci) și duce sticla la loc. Lângă baxul ăsta cu whisky, pe același raft, sunt încă două cu vin roșu de Porto. Sunt de la Ianis Hagivreta, pentru autorizația de construcție a hotelului de pe bulevard, cu 135 de camere și fără niciun loc de parcare. Lângă baxuri a fost și un plic cu 150 000 de euro. Au picat la țanc, tocmai trebuia să-i cumpere fiicei o vilă la București.

Domnul ex-primar se mai plimbă de vreo cinci ori între B(eci) și M(ansardă), așa, doar de hobby, fără a coborî. Când în sus și când în jos, Doamne cât e de frumos!

Apoi, când i se face sete și foame, spre prânz, dl. ex-primar mai oprește liftul în beciul lui Ali Baba să ia un castron de murături țărănești. Dar, sub borcanul cu murături, ce vede el? Un plic rozaliu groscior. Ridică încet borcanul de 20 de litri, să nu se spargă, doamne ferește, și scoate plicul de-un roz plăcut. Îl deschide și-și amintește brusc de el. E de la iubirița lui, secretara primăriei, căreia i-a cumpărat cu 200 000 de euro un doctorat în administrație publică. Dar ea, fată abilă, s-a descurcat cu 100 000 și, simțitoare cum e, mă rog, cum era, i-a pus restul în plicul acesta rozaliu și i-a adus înapoi. Ce noapte de iubire au avut! Crâmpoșia de la Drăgășanii lui Isărescu a curs valuri-valuri! Ce mare doamnă e iubirița, ce mare doamnă a fost ea. Banii ăștia, lângă plicul ăla A4, îi vor folosi la judecători. Cu un milion de euro, probabil că lucrurile se vor rezolva. Chiar și la salariile lor, banii ăștia înseamnă totuși ceva; orișicâtuși de puțin, contează enorm.

După ce pune la locul lor banii minunați din minunatul plic rozaliu, dl. ex-primar se plimbă cu liftul când în sus și când în jos, Doamne ce hobby frumos!

Utopismul e bun în doze mici, dar luat în cantități mari, înghițit la scara unei societăți conduce la demență colectivă. Nimic nu tâmpește mai temeinic decât optimismul programatic.

(A.S.)

litere

Mircea Bârsilă

„N-ai să vii și n-ai să morți”

Un loc aparte, între formele liricii lui Nichita Stănescu, îl are poezia de factură ludică. În principiu, dispoziția ludică a poetului are, simultan, două semnificații: una *tragică*, provocată de refuzul iraționalului din inima lumii, și alta *solară*, instituită de plăcerea „copilărească de a distruge regulile și convențiile de orice natură și de a reconstrui o altă lume și chiar o altă limbă: „limba poezească”. Cele două aspecte complementare susțin dualitatea atitudinii ludice, care se desfășoară și se împlinește sub semnul *râsu'- plânsului:* al tragediei vesele și, respectiv, cel al comediei tragice. În studiile despre poezia lui Nichita Stăneseu, Ion Pop a insistat asupra celor trei modalități de realizare a jocului nichitastănescian: l. Jocul investit cu o funcție de dedramatizare a realului; 2. Jocul în lume și, respectiv, lumea ca joc; și 3. Jocul cu lumea în cadrul căruia „jocul în lume” este convertit într-un joc livresc al poemului cu el însuși, *al mișcării lui genetice (*Ion Pop, *Nichita Stănescu - spațiul și măștile poeziei,* Editura Albatros, București, 1980, p 170 (și urm.) și *Jocul poeziei*, Editura Cartea Românească, București, 1985, p.265 și urm).

În poezia ludică a lui Nichita Stănescu, influențele folclorice, de la așa-numitele *frământări de limbă* la imaginarul paradoxal, fuzionează, sub semnul ingeniozității, cu cele ce țin de experiențele de tip manierist și chiar și avangardist: „Mi-a-nghețat în gheață gluma./ Lângă tine mai departe,/ lângă mine mai aproape,/ lângă tine mai de șapte,/ lângă mine mai de cal,/ lângă tine de țimbal,/lângă mine de cleștar/, lângă tine de alb var,/lângă mine explodat,/ lângă tine mai soldat,/mai capră,/ mai apă,/ mai apă rece,/ mai « „R»”,/ mai « E »”.... („Cine, deci..”, în Nichita Stănescu, *Fiziologia poeziei,* Editura Eminescu, București, 1990, p. 142).

Se pot culege din poezia lui Nichita Stănescu nenumărate secvențe, de la *palindromul* din tinerețe („Dus aici bețiv opal/ Lapovițe bici asud / Dur, o vietate (cal)/ La cetate - ivor ud“), la textele ludice de maturitate, în care *manierismul* iese în evidență „în primul rând din spiritul ludic al artei sale, din capacitatea uriașă de combinare a cuvintelor cu atribute opuse, și, respectiv, din acea „mutație rapidă a registrelor limbajului în cadrul unor poezii ce se constituie ca o adiționare de secvențe lirice eteroclite” (Romul Munteanu, *Jurnal de cărți,* 3, Editura Eminescu, București, 1982, p. 102).

Sub semnul witz-ului *și al ingeniozității* manieriste (*dar și al elanului de a recupera o experiență pe care poezia românească nu a consumat-o la timpul potrivit),* Nichita Stăneseu a trecut în revistă aproape toate procedeele manieriste formale, de la jocul *omonimelor* („Axios! Axios!/ La Cina cea de taină,/El nu e de *față*/ fiindcă nu are *față”*,-„Axios, Axios!”, în *Laus Ptolemaei)* și al *paromonimelor* („Și decade peste noi/al luminii trist noroi/și te duci tu *trupule* odată cu *trupele*/ ale *viermilor*/ și ale *iernilor*” - „Putrezirea calului”, în *Măreția frigului),* la procedeul *caimatelor* („Generalul mi-a spus că noi/ nu ne putem lăuda cu victoria/ din cea dea-a doua,/ din cea de-a treia, a patra,/pentru că nu ține de domeniul/ comunicării/de domeniul înțelesului/Nelesului/Țelesului/Eles ului/Lesului/ Esului') sau la procedeele ce țin de *forma de gândire,* precum *falsul raționament* („Știm că cinci fără patru fac unu/dar un nor fără o corabie./ Nu știm cât face ”- „Altă matematică”, în *Măreția frigului*), *falsele silogisme, paradoxurile* („Ci vino când nu vine nimeni,/ când nu avem picioare, vino/ dar mai ales când voi fi orb,/ lumino; - „Cântec”, în *„În dulcele stil clasic)* sau construcțiile *oximoronice*:: „De mult negru mă albisem/De mult soare mă-nnoptasem/De mult viu mă mult murisem/ De visare mă aflasem.”; - „Dezîmblânzirea” în *Epica Magna).* Nu lipsesc din aria acestui tip de poezie nici artificiile pangramatice și nici *poezia cifrelor* („Număărătoarea începe cu doi/ Unul nu este numărabil” - „Numărătoare” în *În dulcele stil clasic)* și cea a *literelor*: „Ce tragedie cuvântul „iubito”!/După litera „I” urmează litera „U”./După litera „B”, litera „I”, / apoi „T” , apoi „O”./Și asta-i ca și cum ar trece un timp între „I” și „O”,/ deși „Iubito” nu are timp: ci este tot și dintr-odată./Sau nu: a fost. Sau nu : va fi sau este pur și simplu » („Împotriva cuvintelor”, fragment, în *Laus Ptolemaei).*

În „Descrierea lui A” *(Epica Magna),* Nichita Stănescu îl opune pe *A* lui *Unu* și chiar și propriului suflet, răstălmăcind, astfel, intenționat, regulile cerute de corespondența cabalistică (isopsefia) dintre litere și cifre: „Îl pun pe A lui 1./Nori peste semne./(...)/ îl opun pe A, mie./Sufletului meu îl opun pe A./Luptă care naște înțeles/ Cort al amintirii mele”(„Descrierea lui A”, în *Epica Magna).*

Jucându-se, chiar dacă uneori jocul dobândește aspecte bizare, poetul încearcă să salveze cuvintele, să le întoarcă la uitata lor „vârstă de aur” când se puteau identifica întru totul cu ceea ce desemnau. O asemenea încercare de *a rectifica* limbajul golit de existent, de a-i reda concretețea și prospețimea originare apropie limbajul poeziei de limbajul magic: „Dacă mi-e pământ și mănânc grâuri/ Dacă mi-e vulturi și mănânc pliscuri/ Dacă mi-e apă și mănânc râuri/ Dacă mi-e munte și mănânc piscuri”.(„Foamea de cuvinte”, în *Oul și sfera).*

Ultima secvență a poeziei „Ce este viața”... „beneficiază” de procedeul demontării unui cuvânt în elementele sale componente, în scopul amânării sfârșitului textului : „ESTE / adică E, adică S, Adică T, adică E. / Primul E, / Mai vechi decât ultimul E”.Totodată, este evidențiat și faptul că însuși cuvântul „Este”, ce desemnează ideea de existență, are o determinare temporală. Procedeul amânării sfârșitului textului - prezent și în alte texte - se constituie, la modul pseudo-ludic, într-o practică magică prin care poetul ca actant în jocul lumii acționează asupra realității obiective în vederea amânării propriului sfârșit. Așa cum în practicile magice, actantul participă simultan la cele două

(continuare în p. 25)

Jucându-se, chiar dacă uneori jocul dobândeşte aspecte bizare, poetul încearcă să salveze cuvintele, să le întoarcă la uitata lor „vârstă de aur” când se puteau identifica întru totul cu ceea ce desemnau.

litere

Leonid Dragomir

Cartea de filosofie

Mistica pentru toți

Căderea întru înălțare, de Richard Rohr (trad. de Teodora Ghivirigă și Ramona Scribleac, ed. Humanitas, București, 2022), preot franciscan american, este o carte de spiritualitate care nu are nimic de-a face, cum ar sugera titlul pus de mine, cu vulgarizarea acestei dimensiuni a existenței umane. Totuși, consider că titlul cronicii se justifică, întrucât autorul împarte viața noastră în două jumătăți distincte, a doua, care ar începe cel mai târziu la 55 de ani, fiind o călătorie spirituală pe care fiecare este chemat, chiar dator, să o facă. Dacă în prima parte a vieții preocupările noastre se concentrează pe definirea unei identități puternice, adică studii, realizări profesionale, întemeierea unei familii, creșterea și educarea copiilor, respectarea legilor și altele de acest fel, trecerea în a doua etapă echivalează cu o răsturnare a ceea ce am construit până atunci. Pare absurd, dar demonstrează convingător printr-o combinație de logică, erudiție și experiență personală Richard Rohr, dacă nu se întâmplă așa, viața își ratează împlinirea, omul rămânând prizonierul propriului Ego, adică un narcisiac-egocentric, cu tot cortegiul de nevroze, resentimente, frustrări, depresii ce însoțesc închiderea în sine. Pentru a trece în a doua etapă a vieții, condiția necesară este să împlinești bine sarcinile celei dintâi, altminteri oricât de cultivat sau religios te-ai arăta, nu faci altceva decât să încerci să îți repari retroactiv eșecurile. Trebuie așadar să îți construiești o identitate puternică pentru a fi capabil să o distrugi. Dar ne putem întreba împreună cu autorul, cine vrea să renunțe la ceea ce-i hrănește mândria în ochii săi și ai celorlalți? Evident că nimeni nu dorește să renunțe de bunăvoie la ceea ce a dobândit cu atâta trudă în anii tinereții și ai maturității. Intrarea în a doua etapă nu este rezultatul efortului nostru sau al moralității, ci se face în afara controlului propriu și cel mai adesea împotriva voinței noastre. Bineînțeles că o astfel de schimbare nu se produce fără suferință, căci Ego-ul opune rezistență și nu vrea să cedeze nici măcar în favoarea lui Dumnezeu. De aceea, cei mai mulți nici nu ajung vreodată decât cronologic în cea de-a doua jumătate a vieții. „Marea călătorie”, cum numește preotul franciscan această etapă, nu se face fără să ne fi confruntat cu propriile limite în fața unor obstacole și fără să fi trăit ceea ce filosoful spaniol Miguel de Unamuno numea „sentimentul tragic al vieții”.

Confruntarea cu răul sub forma nedreptății, haosului, bolii, morții ș.a. are sensul de a contribui la distrugerea Egoului fals și accederea la „câmpul unificat al conștiinței”, situat dincolo de toate contradicțiile existenței. Aici este sediul a ceea ce majoritatea tradițiilor religioase, filosofia și psihologia veche numesc suflet. Sensul vieții, consideră Rohr, este trecerea de la o viziune egocentrică asupra lumii la una centrată pe suflet. Descoperirea sufletului înseamnă întoarcerea acasă povestită în mituri sau în marile creații literare. La acest nivel îl putem întâlni pe Dumnezeu și iubi pe aproapele ca pe noi înșine, dincolo de orice sentimentalism.

Richard Rohr citează și comentează multe pasaje destul de obscure din Evanghelii, reușind să le tălmăcească în conformitate cu această viziune de natură mistică, pentru că este centrată pe unirea cu Dumnezeu și cu aproapele în iubire. Perspectiva mistică, despre care se știe că debordează granițele dintre diferitele religii sau confesiuni, îi permite libertatea de a apela și la experiențe din alte spații culturale precum Ortodoxia răsăriteană sau religiile orientale. Despre Biserica catolică, căreia îi aparține, spune următoarele: „Catolicismul este 'singura biserica adevărată' numai atunci când ne îndreaptă dincolo de ea însăși, către 'singurul Mister adevărat'.” Influența lui C.G. Jung este omniprezentă, multe dintre conceptele psihologiei abisale: sinele, persona, umbra ș.a. contribuind la înțelegerea necesității de a depăși dualismul inteligenței analitice spre o viziune nondualistă de natură intuitivă, ce îi poate integra pe ceilalți în diferența lor.

Nu știu cât de departe putem merge fiecare pe calea ce străbate a doua jumătate a vieții – și de altfel, cum spune autorul: „Suntem cu toții și pentru totdeauna începători în călătoria spre Dumnezeu” –, dar chiar și numai faptul de a ști că există ne-ar putea determina să nu mai luăm atât de în serios rolurile pe care le jucăm față de noi înșine și de ceilalți. Am deveni astfel mai liberi prin detașarea de sine, întrerupând activismul atât de înstrăinant la care ne obligă vremurile prin, fie și scurte, răgazuri contemplative.

Dan Ciachir

Trei mari memorialişti

Încă din anii '60, dacă nu mă înşel chiar din primul număr al revistei „Magazin istoric", apărut în 1967, s-au publicat fragmente din memoriile lui Constantin Argetoianu; însă erau numai ciosvârte dintr-o vastă operă de evocare, copleşitoare din punct de vedere estetic. Aşa am perceput-o atunci când a fost tipărită integral, frapat de smerenia autorului, care a destinat-o posterităţii. Om foarte cultivat şi talentat, Argetoianu a rămas străin vanităţilor scriitoriceşti, deşi este – o spun măsurându-mi cuvintele – unul dintre puţinii mari scriitori români. Iată, în sensul afirmaţiei, un pasaj, nu din memorii, ci din cealaltă operă literară a sa, *Însemnări zilnice*: „Soseşte şi mareşalul Averescu, ca scos dintr-un sicriu. Palid, ca şi cum ar fi fost prost îmbălsămat, e îmbrăcat şi încălţat ca un cadavru, cu un frac ce nu se mai potriveşte pe talia lui redusă, cu ghete ce nu mai îmbucă glezna piciorului şi lasă ciorapii să se vadă prin împletitura găitanelor. N-are nicio decoraţie, ca morţii, şi explică bolborosit că le-a trimis pe toate la Muzeul Militar şi n-a avut vreme să le ceară înapoi."

Imagini asemănătoare întâlnim în toate cele unsprezece volume de *Însemnări zilnice* (ultimul dintre ele, considerat pierdut, a fost recuperat), editate, ca şi memoriile, cu strălucită competenţă, de către istoricul Stelian Neagoe. Jurnalul lui Argetoianu acoperă un deceniu (1935-1944) de viaţă politică, mondenă şi socială românească, însumând 5-6000 de pagini. Autorul acestui vast răboj a trecut de două ori pe lângă moarte, astfel încât textul său, pe lângă rafinamentul unor imagini memorabile, de mare efect stilistic, este impregnat şi de fiorii de gheaţă ai autenticităţii: „*Joi, 27 noiembrie* (1941). Azi se împlineşte un an, zi de zi, de la înfiorătoarele clipe în care am văzut moartea cu ochii... Stau la biroul meu şi scriu şi parcă văd în faţa mea pe cei doi «camarazi» care au venit să mă ducă la Poliţie, ca să-mi pună viaţa «în siguranţă»!// Cum de am putut scăpa, nu pricep nici acum. De ce m-au dus la Poliţie, în loc să mă ducă la Snagov, ca pe Madgearu? De ce la Poliţie nu m-au dus direct la beciuri, unde nu m-ar fi găsit nici Rioşanu, nici nimeni? De ce a întârziat Zăvoianu la Jilava şi a dat vreme lui Sima şi lui Rioşanu să sosească la Poliţie şi să ne scape? De ce turma de bestii din culoarele şi curtea Poliţiei nu s-au opus la ridicarea noastră, faţă de Rioşanu, care nu era însoţit decât de trei agenţi? Parcă a fost mâna lui Dumnezeu care m-a dus la limanul salvării... Fie-i numele blagoslovit, şi în vecii vecilor odihnă sufletului lui Alecu Rioşanu...".

Cu 20 de ani înainte, Argetoianu mai trecuse pe lângă moarte: nu a căzut victimă atentatului de la Senat din 1920, pus la cale de agitatorul comunist Max Goldstein, întrucât un coleg senator l-a rugat să schimbe cu el ordinea participării la o

(continuare în p. 27)

Octavian Soviany

Dosoftei - poet și traducător

Plasând *Psaltirea pre versuri tocmită* sub semnul barocului, Edgar Papu sublinia rolul major jucat în imaginarul lui Dosoftei de contrastul dintre lumină şi întuneric. Dar chiar versurile pe care le citează reputatul istoric literar ("*Peste luciu de genune/Trec corăbii cu minune*", respectiv "*Scripiaşte lumina sub svinte-ţi picioare/Cu negură groasă de grea strălucoare*") arată că raportul dintre imaginile de lumină şi cele de umbră este mai complex decât simpla lor opoziţie. Bezna, adâncul, genunea sunt - în viziunea lui Dosoftei - surse posibile de lumină, în timp ce, ajunsă la paroxismul ei, lumina se metamorfozează în negură şi în umbră. Lumina şi umbra se găsesc astfel într-un raport de *coincidentia oppositorum*, care, potrivit consideraţiilor lui Gilbert Durand din *Structurile antropologice ale imaginarului*, trimite cu gândul la o schemă dialectică a devenirii. În felul acesta, imaginile de întuneric (care nu sunt decât „thanatos obiectivat") îşi pierd o parte din virulenţa ameninţătoare, integrându-se într-o mişcare „progresistă" care face din beznă doar un „moment dialectic" ce conţine în sine promisiunea luminii. Astfel încât, angoasa timpului, a deşertăciunii tuturor acţiunilor omeneşti şi, în cele din urmă, a morţii, nu mai este aici atât de intensă şi atât de patetică precum la Miron Costin. Mai puţin preocupat de „răul istoriei", dar şi fără a-l ignora, Dosoftei e urmărit în schimb de obsesia morţii şi a vulnerabilităţii în faţa acesteia; de aici, frecvenţa cu care întrebuinţează imaginea mormintelor, a osuarelor şi a scheletului omenesc constatată de Doina Curticăpeanu, care remarca că uneori termenul ciolan e întrebuinţat pentru a desemna, printr-o metonimie, corpul în ansamblul său. Dintr-o asemenea perspectivă, viziunea lui Dosoftei e aceea a unui teolog care ştie că moartea este plata păcatului, că bunurile pământeşti sunt vremelnice şi evanescente, dar şi că omul se poate salva pe calea creştină a Mântuirii, de-a lungul căreia „întunericul" reprezintă doar o etapă a drumului către lumină.

Psaltirea pre versuri tocmită a lui Dosoftei conţine şi câteva versuri originale. În stihurile „la stema ţării", în care autorul comentează simbolurile de pe stema Moldovei, există notaţii şi imagini expresive şi pline de plasticitate: „*Capul cel de buor, a fiară vestită,/Sămnează puterea ţărâi nesmintită./ Pre câtu-i de mare fiara şi buiacă,/Coarnele-n păşune la pământ îş pleacă./De pre chip se vede buorul ce-i place,/C-ar vrea-n toată vremea să stea ţara-n pace,/C-atunci toată vita poate de săngraşe/Fără zăhăială, într-a ţărâi paşe,/Dară une date are şi ea toane,/De-ş calcă vrăjmaşii şi-i vântură-n coarne./ Pentr-aceea-şi poartă cunună de aur/Într-a sale coarne, în cele de taur./Stau împregiur dânsă trei planite-n hoarbă,/Soarele şi Luna, şi Vinus, podoabă,/Din ce să nsămnează că ţara rodeşte/În tot feli de hrană, de le prisoseşte./Şi pre vremi de pace oamenii zburdează/Întragonisită, că pot de-ş lucrează/Vinul şi cu grâul şi cu de tot viplul,/Cu cirezi şi turme copără pământul./ Dară miere dulce! Cine poate spune/Ce-au miluit Domnul din cer, că-s tot bune!/Cine poate scrie toate-amănuntul,/Că ştiută ţara este-n tot pământul/Să-mbogăţăsc lesne, fără de zăbavă,/Creştinii Moldovei, dând Domnului slavă*".

Moldova descrisă în aceste versuri este Moldova mitică, Moldova atemporală, care are, ca şi Italia lui Miron Costin, aspectul paradisului pământesc, ameninţat însă de posibilitatea neliniştitoare a „căderii în istorie". În consecinţă, după versurile „la stemă" urmează stihurile despre domnii Ţării Moldovei, în care este evocată, după nelipsita schemă a „măririi" şi „decăderii", Moldova istorică. Sunt amintite mai întâi vremurile de glorie, „*Ştefan acel bun, ce-au făcut războaie/ De-au făcutu-ş de toate inemii pre voaie./Prin ţinuturi, prin toate, să văd a lui semne,/ Mănăstiri şi biserici, ce-au fapt fără lene,/Că nu numai prin sate şi pre la oraşe/Ce şi prin munţi şi codri lui Hristos sălaşe,/Ce-au făcut zugravii de dau strălucoare./Să-i trăiască-n bun nume pomana sub soare*".

Epocii de mărire îi urmează însă cea de declin, care ar începe, potrivit lui Dosoftei, de pe la Duca Vodă: „*După Antoni-vodă domni iarăş Duca,/De la vlăşescul scaun venind cu porunca/De la-mpărat să şază domn bun preste ţară,/Să giudece săracii într-a ei hotară./Dară ismailitenii a sa lăcomie/Nu vor mai părăsî-o într-a lor vecie./Dăjdi şi biruri, prumute, barot, zaharele/Şi cu-alte dări multe, cu destule rele,/Pustiit-au Moldova ţânuturi prin toate,/Ca iadul fără saţâu să să-pmle nu poate./Dară vinovat cine-i, domnul au-i ţara,/Cându-i astăz Moldova de toată ocara?/Jecuită, prădată, sticată şi arsă,/ Unde-i cauţ te-mple jalea cu inema arsă./Nu ni-i vinovat nime pentru răutate/Ce păţim pentru-a noastre cumplite păcate./Că la noi şi-au făcutu-ş păcatul cuibare/De giurământuri strimbe, -n giudeţ necăutare*".

Spre deosebire de contemporanii săi, Dosoftei are însă o explicaţie pentru momentele nefericite ale experienţei istorice: acestea sunt rezultatul păcatelor, al abaterilor de la normele vieţii creştineşti, iar „răul istoriei" decurge din răul moral. De aceea, el crede într-o „îndreptare" şi lasă deschisă speranţa într-un viitor mai bun al Moldovei; „*... au perit biata ţară de păgânătate./Dumnezău o va-nvia -ntr-a sa bunătate.*"

Această viziune de moralist se face simţită şi într-o altă traducere a lui Dosoftei, prologul dramei *Erofili* a dramaturgului grec Georgios Chortatzis (1545 - 1610). Scrierea autorului elen este o dramă a pasionalităţii: protagonista ei, Erofili, este fiica unui faraon, care se îndrăgosteşte de "hatmanul" Panaret şi se căsătoreşte cu el în taină. Suveranul nu poate însă admite o asemenea legătură, îşi ucide ginerele, iar Erofili se sinucide. Din această dramă Dosoftei a ales să traducă numai prologul, care are un conţinut relativ autonom, este rostit de un personaj înarmat cu o coasă ce întruchipează Moartea (în conformitate cu gustul barocului pentru alegorie) şi îşi proclamă atotputernicia asupra vieţilor omeneşti: „*Că eu pre domnii, pre-mpăraţ, boieri şi pre vlădicii/Bogaţii şi putemicii, ţăranii şi calicii,/Şi toţ bătrânii, tinerii, mari şi mici depreună,/Şi pre-nţelepţâi şi-nvăţaţ, şi ceata cea nebună,/Cu steje-i tai în coasa mea şi-i trag cu neagra moarte,/Şi-n floarea tinereţilor eu dintr-a vieţii soarte/Stricu-i şi răsâpăscu-le nume, cinste şi slavă,/Pre fraţâi şi prietenii desparţ fără zăbavă.*"

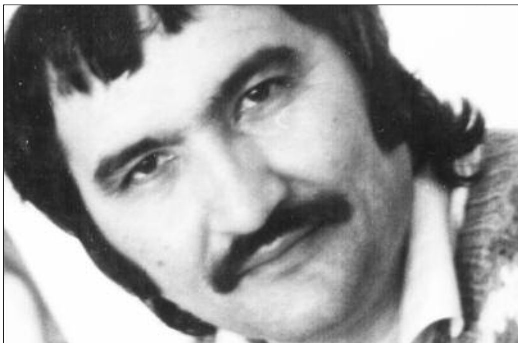
Sunt invocate din nou imaginea obsesivă a „ciolanelor", mormintele, cadavrele aflate în descompunere şi infernul: „*Niceş să văd, că-s în pământ de zac ciolane goale/ (...)Să gândiia că va trăi şi nu-i va strica moartea,/Acmu li-i trupul în mormânt şi-n iad le este soartea./(...) Toţ fără gură lăcuiesc în gropi, li s-au stâns graiul./Fără de soare subt pământ la-ntuneric li-i traiul.*"

Această viziune întunecată serveşte drept fundal pentru discursul moralistului, care nu pierde prilejul să avertizeze asupra urmărilor nefericite ale pasiunilor, să recomande practica virtuţilor creştineşti, măsura şi cumpătarea: „*De patima lui Filogon foarte să aveţi teamă,/ Strâmbătatea, pre cât puteţ, urâţ fără de seamă,/Părăsiţ strâmbătăţile, nu asupriţi săracii,/Nu despoiereţ pre mişei, nu faceţ cum fac dracii.*"

În contextul unei literaturi culte, aflate în faza începuturilor (greoaie şi şovăielnice, ca orice începuturi), meritele lui Dosoftei sunt uriaşe şi vrednice de respect. Din păcate, influenţa lui asupra poeţilor de mai târziu a fost nesemnificativă, iar aceştia s-au văzut nevoiţi să reînceapă de la capăt aventura poetului mitropolit, lansându-se în căutarea limbajului poetic românesc, care nu se cristalizează definitiv decât o dată cu Eminescu. Totuşi valoarea artistică a traducerilor lui Dosoftei nu trebuie supralicitată; acesta are uneori sclipiri poetice admirabile, dar în ansamblul său, *Psaltirea pre versuri tocmită* rămâne destul de prolixă şi destul de greoaie. Ea este o respectabilă operă de pionierat, dar nicidecum o capodoperă literară.

În contextul unei literaturi culte, aflate în faza începuturilor (greoaie şi şovăielnice, ca orice începuturi), meritele lui Dosoftei sunt uriaşe şi vrednice de respect. Din păcate, influenţa lui asupra poeţilor de mai târziu a fost nesemnificati-vă, iar aceştia s-au văzut nevoiţi să reînceapă de la capăt aventura poetului mitropolit, lansându-se în căutarea limbajului poetic românesc, care nu se cristalizează definitiv decât o dată cu Eminescu.

Daniel Corbu

EVANGHELIA DUPĂ CORBU

(Versete de folosinţă proprie)

Don Cevedo zice:

La început a fost marele Cuvânt

care s-a fărâmiţat în mii şi mii

de cuvinte pipernicite şi purtătoare de pagubă.

Şi aşa cum nu există dragoste fără milă

cine gustă zilnic din azima cerului

îşi are privirea surpată de lacrimi.

Nu ştiu cui va folosi cântecul ăsta
bătrân şi virgin
aceste versete cu zornet pământesc
sărutate de cenuşa atâtor trecute disperări.
Dar cum orice sunet roade din clopot
tot aşa întrebările din inima celui singur
până se topeşte încet
şi pe când borţoasa absenţă pe nesimţite naşte o nouă absenţă
la fel de perversă
mi-i dat să rămân cu strigătul întreg şi neauzit
Doamne
am vizitat site-ul cu tine pe Internet
facerea Lumii şi facerea Edenului a şasea zi
ce interesant primul om şi prima lui umbră
sodomele şi gomorele
jertfirea mielului sfânt
primii zimţi ai conştiinţei de sine a lumii
micile şi marile teofanii exodul proorocilor
har şi metanoia pe podelele bisericii tale.

Am vizitat site-ul cu tine Doamne
dar nici un răspuns la vechile-ntrebări
e-atâta noapte în noi şi-atâta lumină în
paraclise!
Cu mâinile întinse spre tine Doamne
doar ca să mă-ntâlnesc şi
să-mi pipăi sinele ca pe-un sâmbure
de migdală.
La ce bun să mai scriem un cântec pentru
desăvârşirea fiinţei, puah!
Nu pot să nu le spun:
Don Cevedo şi Don Alvaro
laptopul se poartă cu grijă ca gloria
ca iubirea de sine
şi cu mai multă demnitate
se înaintează-n deşert!
Dar (dacă am eludat martorii)
ce căutaţi voi pe scările viscerale
ale acestui poem ca un înfricoşător castel
aşteptând menuetul?
Acum pot să întreb:
ce să fac Doamne cu mitologia lui Homer
cu esenienii religia budistă
sau cu aramiştii
zenonoiştii robobostiştii şi ale lui Zamolxe credinţe
cu argonauţii desăvârşirii
ce să fac Doamne?
Nu simţi cum nimicul ăsta din noi se-agită
şi gâfâie până la orgasm
iar paradisurile scrâşnesc iluzorii
în timp ce salutăm prima naştere din nimic
Ce zici Don Alvaro?
Ce zic, ce zic?! Lasă eternul dacă
pâinea-i pe masă
şi o karma visează la tine
(toţi cei care conservă istorii visate o sfârşesc prost)
lasă-te scufundat în heleşteul uitării
decât foaia plină de litere
mai bine o plajă goală legată strâns
de ombilicul mării undeva în Dobrogea
sau California
la Miami sau Taramira

*
* *

Altădată liniile din palmă încropeau
un destin.
Dar eu de-atâta timp nu mai aştept
pe nimeni din pustiu
nici un prooroc care să facă ceva cu
groapa asta îngustă din mine.
Doamne numai tu poţi veni
dinspre stele înspre alge
dinspre ceruri spre noroi
să iei aminte la robul tău cel înveşmântat
în carcasa de pământ dospit
cu acelaşi gust al lepădării de sine în gură
rătăcitor prin sălile de aşteptare ale istoriei
printre matroane seminarişti cu gulere
scrobite poeţi nesinucişi la timp
perorând despre vid şi nesupunere
călugări budişti mirosind a pizza hut
şi-a creveţi prăjiţi în ulei de măslin
târfuliţe râvnind sexul elicoidal al argonauţilor
chiar acum o bacantă fără nume cade din
Sfânta Scriptură direct în acest poem
despre mine
în care întunericul vine la oră fixă
dar Apocalipsa mai întârzie cu o mie de ani.

*
* *

Oare a face lumea nu e mai puţin decât
a o înţelege?
Aşa începe apocalipsa de fiecare zi:
cei şapte îngeri vestitori îşi aruncă trâmbiţele în rîu
nu le auzi respiraţia nu vezi decât
cerul orb agitându-se
faptele apostolilor plutesc pe ape într-o ediţie
revăzută şi adăugită
DUMNEZEU E MORT - spune Nietzsche
E DOAR OBOSIT - spun eu -
ŞI CÂTEODATĂ AMNEZIC.

Don Cevedo zice:
La început a fost marele Cuvânt
care s-a fărâmiţat în mii şi mii
de cuvinte pipernicite şi purtătoare de pagubă.
Şi aşa cum nu există dragoste fără milă
cine gustă zilnic din azima cerului
îşi are privirea surpată de lacrimi.

Dacă sunt cel ce nu sunt
pot să ating virginalele aurore
cu un fir de tămâie în mâna dreaptă
şi să întreb pe unde umblă
arpentorul destinului
deşi Don Alvaro îmi arată Sfântul Cvartet
din învechitele cărţi:
Înţelepciunea Iubirea Speranţa şi Credinţa
iară eu:
pulvis et umbra sumus
cinis et umbra...
nihil homini certum est!

O, lady, lady, prestidigitaţia ta îmi întrece visarea
şi pământeasca singurătate
acum e linişte în pântecul tău
iar unii şoptesc
Sfânta fecioară schimbă Palmolive cu Elsève
pentru fericirea părului personal
Sfânta fecioară înalţă zmeiele tremurătoarei credinţe
în rochii chimono
şi coafură Iulius Fuch
toţi stau în aşteptare până înfloresc
porţile împărăteşti
iar eu din nou spun:
trece totul în contul meu Doamne
cine ştie dacă vei deschide această singurătate
ca o cutie neagră ticsită cu rugă!

(OARE A FACE LUMEA NU E MAI PUŢIN DECÂT A O ÎNŢELEGE?)

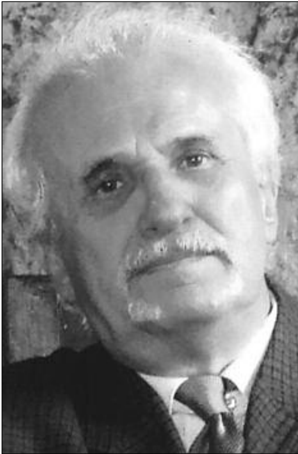
lasă-mă cu acelaşi gust al lepădării de sine
în gură
şi pe cât am aşteptat încă mai aştept
să cazi din carul mare între spinii întrebărilor mele
sau din ursa mică sub formă de pulbere
pe creştet aici în dormitorul comun
al acestei lumi
unde probăm ritualul sălbatic de
îmblânzire a spaimei
şi catharsisul şi izbăvirea păcatului
ce va să vină.
Pe urmă franjurii liniştii
pe urmă Atoatestăpânitorul Nimic.

Premiile revistei *Argeș*, Pitești, 17.06.2022

poesis

Radu Ulmeanu

***

Vag de tot
muzica depărtării

***

Ninge cu clopote
de Crăciun

***

Morții se înghesuie
la ușa lui Dumnezeu

***

Sorbi încet
din uitare
o nouă viață

***

Trupul muribundului
cetate
asediată de frig

***

Nu sunt stele pe cer
câte în sufletul tău

***

Visul
să mori cântând

***

Când timpul se oprește
și lumea curge în vis

***

Grotesc
fanfara
mângâie liniștea

***

Trăscăul nopții
plin de tine
îmi bântuie făptura

***

Visul erotic
un talger
în balanță cu lumea

***

Miturile
încalecă timpul

***

Vântul de primăvară
sărută obrajii

***

– Voi fi și eu vreodată înțelept?
– Desigur, cimitirele sunt pline.

***

Când cântecul
are o gheară

***

Turnurile cad
străpunse de lumina
tăcută

***

Lăcomia
sfârșitului

***

Cântecul mut
al uitării

***

Genele se bat
peste ochiul orb

***

Lumina lunii
strivește tăcerea

***

Basmul adoarme
pe obrazul palid
al nopții

***

Seara târziu
steaua își face culcuș
în palma săracului

***

Nopțile îți șoptesc în urechi
vorbe de taină

***

Dumnezeu
umblă prin lume
în haine de cerșetor

***

Tacâmuri de aur
la ospețele nebuniei

***

Vocea profetului
în urechile noastre
de ceară

***

Babe și moșnegi fără dinți
pe prispe
când trece cireada de aur

***

Noaptea castă
a mireselor părăsite

***

Murind
ne naștem tăcuți

***

Lacrimi roze
tuberoze
Dumnezeu le trage-n poze

***

Pierduta Lenore a lui Poe
sughițul de plâns
al neantului

***

Poartă în gene
pulbere de stele

***Nu sunt stele
pe cer
câte în
sufletul tău***

***Turnurile cad
străpunse de
lumina
tăcută***

Ion Popescu-Brădiceni

Vânt dinspre Hiperboreea

Mi-am făcut colibă în pădure ca să las
politeia celorlalți.
I-am împletit pereții din crengi și-am
acoperit-o cu frunzele și lianele
timpului.
În jurul colibei, am bătut stâlpii lipiți
unul de altul,
sub cerul-înaltul.
Vrăjitorul cu mantia înstelată mă vizita
o dată la șapte zile, când mă invita
la ceremonia de reinițiere
a tribului în legislația
șerpuitoare, printre pistile,
printre primejdii.
Care zăboveau – când se iscau
în vreo parte a insulei –
în preajma Semnelor Tahionice.
Politica devenise un fel de ciumă,
lepră, cancer ideologic, pandemie
de coronavirus.
M-am lepădat de ea, ocupându-mă
de însămânțările de toamnă,
în regatul lui Cyrus.
O corabie eșuase pe țărm
și îmi procurasem toate
uneltele de cuviință.
Ba chiar și un Tratat de Științele Naturii
cuprinzând agricultura, pomicultura, viticultura,
apicultura, sericicultura și celelalte.
Încalte, îmi asigurasem strictul necesar
traiului zilnic.
Numai singurătatea o înduram ca
un stoic.
Pe un vas minoic pictasem
o figură de om
cu care conversam filosofie
și alchimie. Dar el tăcea
cu o încăpățânare de pirat de mare
schingiuit a-și trădare prietenii.
Dar Dânsul nu... și nu...
Dar începusem a mă ocupa
de propria-mi interioritate/ precum Enkidu.
O aprofundam lângă Focul Sacrosanct
scormonindu-i prin arhetipuri, dimpreună cu
Immanuel Kant.
Fluxul și Refluxul mă obligau
la tot felul de tertipuri.
Găsisem într-o cutie de lemn de mahon
în cabina Căpitanului Adrien Danp
o carte cu învățături de magie,
de oikeiopragie, de bucătărie.
Într-o zi, în patul meu din colibă,
găsii adormit un zeu.
Avea corpul fluorescent,
i se tolănise în vintre
șarpele Ouroborus;
cum dracu' putuse să intre?
Îi îngroșase intestinele
monstruos.
Bietul Horus îmi făcuse
cu ochiul ștrengărește.
Eu mi-am luat solzul de pește
și-am început să-i cânt.
Afară începuse să bată un vânt
dinspre Hiperboreea,
sfânt.

Aici, în TransImaginaria

Aici vom îngropa o piatră.
Aici vom înălța o piramidă.
Iar aici, în corabia asta
de pe genunea memoriei,
locuiesc eu.

Aici vom sădi un măslin.
Aici vom săpa o fântână.
Iar aici, în coliba aceasta
din lut și acoperită cu
fân și frunzare,
supraviețuiesc
eu, Scribul
și Alchimistul.
Aici vom dura un pod
înspre TransImaginaria.
Aici vom reinstitui
dreptul la metafizică.
Iar aici, în limbajul
acesta, ca o
piele jupuită, m-am
învelit eu, poetul
de circumstanță,
înlănțuind stanță
cu stanță, precum Nomotetul
pe care-l chemasem
să mă ajute
la greu.

poesis

Vasile Ernu

Cum să înțelegem Zdob și Zdub. De ce Strășeni e centrul lumii, iar Eurovision e fundul provinciei?

Să nu ai complexe e să vorbești prost română, dar să cânți cea mai bună muzică românească pe un limbaj global. Nu ca ”engleza provincială” a muzicii românești.

Eurovision e o decădere pentru una dintre cele mai bune trupe din Est - Zdob și Zdub. Ba chiar din Europa.

Când s-au lansat Zdubii – erau cu Hardcore moldovenesc..

Imperiul se destrămase și niște copii dintr-un amărât de PGT din fosta URSS – Strășeni - cântau cea mai bună muzică globală care se auzea la noi. Asta e un mare paradox. PGD – e sat de tip orășenesc unde se găsea toată șpanaua – copii periferici flămânzi și supărați – un amestec de copii de kolhoznici și muncitori – dar care erau ”mașini umane universale”: copiii dingo – poate cea mai universală și liberală generație de copii din Est. A propos - Cuibul, Igor Dânga, tăticul rockului moldovenesc post-sovietic și cel ce i-a lansat e din PGT Ghidighici Vatra unde stăteam și eu în adolescență, vecini. Totul se leagă (povestit despre el în *Sălbaticii copii dingo*).

Când au ieșit cu Hardcore moldovenesc – care e un remake la ceva ucrainean - toți am înțeles că ei vor fi cei mai buni: fresh, super aranjament muzical, super instrumentiști și universali stilistic chiar dacă foloseau elemente locale.

Ei au venit în principal ca un soi de lăutari ai unui trend local pus în limbaj universal. În câțiva ani au devenit cei mai buni de pe scena moldo-română și printre cei mai buni din zona europeană.

În România nu au concurență: profesional sunt cei mai buni, compoziție la fel, ținută scenică cu câteva clase peste tot ce avem. În spate se află școala muzicală sovietică și moldovenească cu o tradiție mai complicată de Imperiu. Și tupeul și lipsa de complexe – tipică britanicilor, sovieticilor și americanilor.

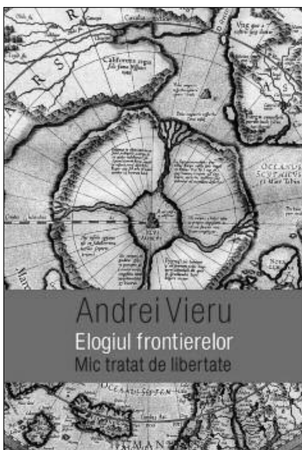
A propos: identitatea lor e un hibrid total – cultural, social, etnic, urban: asta înseamnă modernism total. Și acum vorbesc dificil românește. Asta puțin contează: limbajul lor e altul.

Să nu ai complexe e să vorbești prost română, dar să cânți cea mai bună muzică românească pe un limbaj global. Nu ca ”engleza provincială” a muzicii românești.

Deloc întâmplător că ei în anii de început puteau cânta și la Strășeni sau Chișinău & București & Kiev dar și în cele mai importante orașe ale lumii alături de Red Hot Chili Peppers, Rage Against The Machine, Soulfly, The Garbage, Fun Lovin' Criminals, Linkin Park. Ei erau acolo foarte sus.

La nivel de show sunt de nivelul acesta. Creația nu e domeniul lor – ei sunt cu compoziția: lăutari. Dar pot sta bine pe orice scenă de lume de top. Nu e nimic peiorativ în asta: sunt foarte buni în ceea ce fac.

Bun. Eurovision este de un provincialism feroce – Strășenii anilor 90 sau Tecucii anilor 70 par centrul lumii pe lângă Eurovision. Orice târg din Moldova și azi este cu trei clase peste Eurovision. Noi chiar nu înțelegem asta? Tot acest ”primitivism” local provincial lipsit de minim universalism te înfioară.

Eurovision e un regres teribil redus la comerț cu sentimente locale de provincie: de la universalism spre un soi de neo-tribalism. Hhh. Dacă te mai uiți și la stilul de vot pe coterii, cumetrii de clanuri pe interese și reciprocități - vai de capul nostru.

Chiar și piesa cu trenulețul Zdob și Zdub ne excită doar emoțiile primitive de trib de provincie: naționalisme, etnicisme provinciale de sat. Nu e grav, dar e ieftin – și prea de jos.

Da, Zdob și Zdub poate face show de bună calitate din orice – doar că evoluția e un regres. Față de anii 90 cu siguranță.

De Eurovision mai bine tac – festivalul tip Mamaia anii 60-70 era mult peste acest nivel. Eurovision e un soi de *Cântarea României* cu sclipici și comerț de sentimentalisme locale etnice ieftine.

Sper că mă fac înțeles? Dacă vrem să pricepem ce ni se întâmplă.

Zdubii însă rămân cei mai buni orice ar face.

Eu sunt fanul lor cu look de anii 90. În următoarea carte o să fie și eroi într-un capitol - concertul de la Gorbușka.

Lucian Sârbu

„A putea să alegi” ca fundament al libertății

Poate și ca urmare a evoluției de milioane de ani de la stadiul de primată la cel de ființă umană, mintea noastră este obișnuită să înțeleagă realitatea prin simplificare schematică. De cele mai multe ori de această simplificare este „vinovată” gândirea logică, sintetizată în pătratul lui Boethius și în teoria silogismelor a lui Aristotel. Pentru imensa majoritate a oamenilor raporturile logice nu reprezintă ceva cunoscut în mod conștient, deși orice om întreg la minte știe instinctiv că „un lucru ud nu poate fi uscat", „cineva mort nu poate fi viu" și tot așa. Deoarece logica silogistică, fiind construită în jurul noțiunilor de „adevăr tare" și de „propoziții categorice", ne dă întotdeauna peste mână atunci când riscăm să contrazicem realitatea, chiar dacă nu îi cunoaștem propriu-zis legile.

Dar o lume cu totul nouă ni se deschide în fața ochilor atunci când ieșim din sfera logicii silogistice și trecem în zona logicilor modale care, de fapt, sunt mult mai realiste pentru înțelegerea vieții obișnuite, de zi cu zi. Să presupunem că în această dimineață bănuim că astăzi va ploua. Acest lucru poate fi spus în mai multe feluri. De exemplu: „Astăzi va ploua.", ceea ce înseamnă că negația acestei afirmații va suna la fel de categoric: „Astăzi nu va ploua.", fără să lase loc de interpretări, putând astfel să constatăm la finalul zilei cine a avut dreptate. Sau: „Astăzi este posibil să plouă.", propoziție a cărei negație deja poate fi formulată în mai multe feluri: „Astăzi este imposibil să plouă.", sau „Astăzi nu este posibil să plouă.", sau „Astăzi este puțin probabil să plouă.", sau „Astăzi nu este obligatoriu să plouă." și așa mai departe. La finalul zilei, indiferent dacă a venit sau nu ploaia, nu mai este chiar așa ușor de spus cine a avut dreptate: cel care zicea că era posibil să plouă, sau cel care zicea că nu e posibil? Dacă raporturile logice din cadrul logicii silogistice sunt simple, clare și ne ghidează ușor, instinctiv, în deciziile banale pe care le luăm zi de zi, raporturile dintre operatorii logicii modale nu mai sunt deloc așa de categorice.

La începutul anilor 2000 regretatul filosof Sorin Vieru a susținut la Facultatea de Filosofie de la București un curs de logici modale aplicate la teoria politică. Nu știu dacă a apucat să discute ceva cu nepotul său, Andrei Vieru, cunoscut pianist și eseist, dar în ultima carte a acestuia: *Elogiul frontierelor. Mic tratat de libertate* (Ed. Humanitas, 2021) el pornește tocmai de la logicile modale pentru a construi o foarte interesantă teorie a libertății. Pe scurt, argumentul lui Andrei Vieru sună în felul următor: gândirea normală ne obișnuiește (sau ne condiționează) să înțelegem libertatea ca pe o simplă absență a obstacolelor, un soi de „a fi liber = totul este permis". Dacă există vreun obstacol în calea noastră și în calea dorințelor noastre, atunci suntem „constrânși"; dacă nu există, atunci suntem „liberi". Libertatea este văzută în mod obișnuit ca fiind cam același lucru cu absența piedicilor. Numai că treaba asta e valabilă numai într-o logică tare, de tip clasic, în care „a fi liber" este, pur și simplu, opusul lui „a nu fi liber". Din perspectiva unei logici modale, care operează cu operatori precum *necesar, posibil, contingent, imposibil* lucrurile nu mai sunt așa de simple deoarece, spre deosebire de logica obișnuită, silogistică, în logica modală între doi operatori aparent opuși relația nu e neapărat una contradictorie, ci una de așa-zisă *contradicție unilaterală*. De exemplu, ceea ce este necesar poate fi posibil, dar ceea ce e posibil nu e neapărat necesar. În plus, autorul pune permanent accentul pe reprezentarea spațială (topologică) a noțiunilor modale, de unde și ideea „libertății ca frontieră": libertatea nu e un univers în care „totul este permis" ci granița însăși dintre „ceva este posibil" și „ceva este contingent / facultativ", ceea ce înseamnă că pentru ca libertatea să existe, „posibilul" și „contingentul" trebuie să fie clar delimitate, ca să te poți situa între ele, să poți alege. A fi liber înseamnă a putea face alegeri, posibile și voluntare, dar fără a fi *obligat* să le faci (inclusiv ca urmare a dispariției alternativelor). Asta înseamnă că de fapt libertatea nu este atât o stare de fapt, cât, mai ales, o alegere: „Esența însăși a libertății individului e întruchipată de tot ce stă sub semnul posibilului și în același timp al contingentului. Domeniul libertății politice coincide cu ceea ce, în cadrul politic și social, e permis și totodată facultativ." (p. 103).

Implicațiile acestei concepții filosofice asupra libertății sunt uriașe. De pildă, autorul propune și o foarte interesantă taxonomie a regimurilor politice în funcție de logica modală, împărțindu-le în esență în patru: regimuri dominate de anomie, oligarhie, democrație, totalitarism. Un profesor de științe politice ar putea râde superior, zicând că genul acesta de clasificări nu se mai practică de pe timpul lui Platon, dar nu putem să nu observăm că în zilele noastre se vorbește destul de des, de pildă, despre „democrații, regimuri autoritare și dictaturi", deci taxonomiile politice nu doar că se practică, ci sunt chiar fundamentale în discursul public. Or, pornind de la noțiunile de logică modală și de la realitatea contradicțiilor unilaterale, Vieru demonstrează că regimurile democratice și cele totalitare nu se află deloc într-o opoziție ontologică, ba dimpotrivă: oricând un regim democratic, altfel zis unul care, teoretic, e construit în jurul libertăților cetățenilor săi, poate deveni totalitar. Iar calea cea mai simplă către totalitarism este ștergerea tuturor frontierelor, adică ștergerea tuturor delimitărilor dintre posibilități și contingențe care, tocmai pentru că nu mai pot fi distinse, devin de fapt un imens continuum obligatoriu: „Când desființezi *părți* [...] tinzi spre un tot care să reprezinte [...] *toată* omenirea." (p. 135). Astfel, libertatea nu poate fi „necesitate înțeleasă" ci alegere asumată. De aici și permanenta răfuială cu corectitudinea politică și ideologia „woke" – o mai veche marotă a multor autori promovați de Humanitas, printre care se distinge H.-R. Patapievici. Trebuie înțeles însă că teoria lui Vieru nu propune câtuși de puțin *segregări*, ci doar necesare distincții: recunoașterea faptului că Islamul e Islam, nu creștinism, că un african emigrat de peste Mediterana este un african, nu un european etc. Încercând să ne prefacem că nu vedem diferențele, că nu vedem ceea ce ne separă, *frontierele*, de pildă că africanul e african, chiar dacă a ajuns în Europa, nicidecum european, pretinzând astfel că odată ce a călcat pe acest pământ africanul devine brusc european, refuzând să acceptăm realitatea că în interiorul Europei există europeni *și* africani, nu doar, pur și simplu, „cetățeni europeni", noi de fapt comitem un dublu sacrilegiu: îl deposedăm și pe african de esența sa, și în plus instituim și o gândire unică de tip totalitar pentru toți ⟶

litere

Dan Anghelescu

Vintilă Horia şi completitudinea întru cunoaştere

Ştiinţă, religie, literatură – trei domenii aparent diferite – se întâlnesc încă din timpurile lor aurorale în aspiraţia de a descifra miracolul existenţei. Vintilă Horia este cel ce a căutat mereu o apropiere şi o limpezire a lor aducându-le în discuţie cu cei mai importanţi oameni ai ştiinţelor exacte. Preocupările lui au o veritabilă propensiune către ştiinţificitate, însă păstrând mereu nostalgia marilor deschideri către adevărul ultim şi nu numai prin raţiune, ci şi prin iubirea de Dumnezeu. Căci şi pentru el, un asemenea act al iubirii precede cunoaşterea cum avea să o spună şi alt exilat, părintele André Scrima: *„Cunoaşterea adevărată e laudă: trebuie să iubeşti obiectul cunoaşterii tale şi să-l exalţi în Dumnezeu"*[1].

Postumitatea lui Vintilă Horia a oferit în 2017 una dintre marile cărţi ale exilului românesc: eseul *Crucea*. Lucidul său discurs pledează pentru reinstaurarea acelei ordini pe care, pierzând-o, umanitatea de astăzi nu se mai regăseşte cu propria sa esenţă. Eseul *Crucea,* alăturat celorlalte scrieri horiene, eşafodează ceea ce, în timpurile lui Wilhelm Dilthey, se constituia într-un *construct spiritual* (*geistes Gebilde*). Dar dacă, sub presiunea pozitivismului din ultima parte a veacului XIX, cel care, scriind despre *Trăire şi poezie* (*Das Erlebnis und die Dichtung*), situa gândirea religioasă într-o ireconciliabilă opoziţie cu filosofia, la Vintilă Horia sensurile sunt inversate. *Misterul Crucii* e parte integrantă a unei totalităţi unde strălucesc, deopotrivă egale întru cunoaştere, teologia, filosofiile, ştiinţele şi literatura. Operând o asemenea reconciliere, gândirea holistică a acestui mare scriitor se alătura celor ce încercau să întemeieze o nouă raţionalitate. *„Există* – scria el în alt eseu – *în intenţia mea exegetică* ***contemporaneitate şi complementaritate*** *iar sursele care mi-ar permite să demarez în cercetarea mea ar fi Dante şi Wittgenstein/.../Am putut vedea cum, prin Dante, elanul pluridisciplinar a fost contemplat/.../E deci de datoria poeţilor de a zice şi a măsura (****messen****, tot de la Heidegger) ceea ce suntem (şi nu suntem, care se confundă cu sunt, adică sfânt) /.../şi de a ne arăta un drum drept/.../ dacă ne permitem a considera literatura ca pe o tehnică a cunoaşterii*[2]*"*. Ca analist de o mare subtilitate era preocupat de tendinţele către *pluridisciplinaritate* ca întoarcere către metafizic şi religios.

Autorul lui *Dumnezeu s-a născut în exil* se întreba dacă *„...putem oare astăzi cunoaşte şi întemeia – mă refer la ştiinţă şi la politică – dincoace de drumul crucii? Doar prin această completitudine, teologică şi ştiinţifică totodată este greu să găsim o soluţie./.../ la capătul ştiinţei înseşi, nu ar fi decât o ştiinţă a crucii, aşa cum ne-o arată Edith Stein urmând gândul Sfântului Ioan al Crucii? Numele acestui mistic spaniol contemporan cu El Greco, ne-ar putea servi drept călăuză dezocultantă*[3]*."*

Potrivit lui Vintilă Horia numai astfel *cunoaşterea* îşi dobândeşte *completitudinea gnoseologică*, acel *Ceva esenţial*, ce se opune *dizidenţelor raţionaliste* şi disolutivei *gândiri calculatoare* (*das rechnende Denken*) denunţate de Nietzsche.

Pe de altă parte, prin scrierile lui Descartes, metafizica fusese inoculată de un raţionalism dizolvant: *„Nihil esse in intellectu quod prius non fuerit in sensu"* afirmase el. Se înţeleg de aici motivele pentru care Fr. Nietzsche incrimina supremaţia pe care Descartes o atribuia subiectului cunoscător. Odată indus în lumea credinţei raţionalismul declanşa un ireconciliabil conflict între cer şi pământ.

Tocmai de aceea Vintilă Horia aşeza simbolul *Crucii* într-un *de-necuprins* în chingile raţionalităţii, un *veşnic departe* şi un *inexplicabil aproape, Centru al lumii şi al istoriei* de unde se poate întrezări indelebila identitate cu puterile ce străbat profunzimea fiinţei până dincolo de hotarele depărtării esenţiale ce ne despart de Dumnezeire. Şi fapte surprinzătoare vor surveni în ştiinţele veacului XX confirmând o astfel de orientare. Odată cu Max Planck, Niels Bohr, Werner Heisenberg sau Wolfgang Pauli fizica cuantică redescoperea religia în chiar interiorul său. Etologia readucea în gândire indestructibila unitate dintre subiect şi obiect. Oameni de ştiinţă de mare prestigiu, asemenea unui Bernard Lovell, aveau să afirme că nu se mai poate lansa o teorie despre Cosmos fără a-i consulta în prealabil şi pe teologi. *„Ştiinţa*, scria şi Isidro Juan Palacios în revista spaniolă *Punto y coma, deja nu mai este revoluţionară, a devenit umilă, s-a pus în serviciul realităţii şi respectă religia*[4]. *"Meritul cultural al lui Vintilă Horia* – potrivit aceluiaşi Isidro Juan Palacios – este că oferă astăzi „o *viziune armonioasă a realităţii, ca totalitate*[5]*"*.

Într-adevăr, se poate spune că prin Vintilă Horia cunoaşterea se arată ca o stare de împlinire interioară, aceea unde Heidegger vede o *intrare în posesie de sine* (*Vereingentlichung*), o situare sub orizonturi limpezitoare de sens, apropiere de acel *Cuvânt* (*Verbum erat apud Deum*) apt să devină *„cel mai demn de a fi supus interogării*[6]*"* (*„das fragwürdigste Wort"*) dat fiind că există *„un sens orizontal şi un sens vertical în meta-geografia crucii* (sens) *care indică în mod precis o posibilitate de completitudine înscrisă în însăşi misterul creştin."* Din perspectiva sinuoasă a *Cunoaşterii, „contemplarea misterului crucii, tocmai în acest moment de confuzie şi incertitudine pe care nici Biserica nu a ştiut să-l evite /.../ pare indispensabilă/.../ pentru că simbolismul crucii, în proiecţia sa ultimă, se presupune că antrenează spre un soi de explozie universală a adevărului, ceea ce ar implica o nouă posibilitate de a înţelege fiinţa. Filosofia ar putea astfel, depăşind moştenirea raţionalistă, să-şi recupereze funcţia presocratică, în vreme ce teologia s-ar reîntoarce la căutarea unică a obiectului său, redevenind, aşa cum o afirma Heidegger o teologie a crucii*[7]*"*.

De aceea considera Vintilă Horia, *contemplarea misterului crucii* a devenit *acum* „indispensabilă nu numai pentru un creştin, ci şi pentru un credincios aparţinând oricărei alte confesiuni." *În proiecţia sa ultimă* doar *simbolismul crucii* mai poate deschide o posibilitate de completitudine şi ne mai poate antrena spre o „explozie universală a adevărului."(Horia, 2017:9)

Meditaţiile horiene deschideau un *superius al ideilor de complementaritate şi completitudine,* acelea în virtutea căreia cunoaşterea oferă *„une nouvelle possibilité d'envisager l'Être"*. Configurându-se sub un orizont cu deschideri metapolitice, *cunoaşterea* devine, în accepţia lui, *„un spaţiu pe măsura Aceluia care avea să corecteze traiectoria omului /.../purificându-l /.../ şi adăugându-i o dimensiune de eternitate /.../ pe care omul o uitase sau nu o cunoscuse niciodată înainte de începutul erei creştine*[8]*"*. E o pasiune specifică a gânditorului pentru adevărurile pe care umanitatea le-a abandonat în uitare şi Heidegger, pe care îl citează în numeroase ocazii, identifica un asemenea tip de pasiune (*Leidenschaft*), considerând că ea aparţine *„...unei stăpâniri pe deplin întemeiate peste ceea ce ne întâmpină (begegnet) ca şi peste felul în care noi răspundem acestei întâmpinări (dem Begegnenden entgegnen), subordonând-o unor ţeluri mari şi importante*[9]*"*. ceea ce, în cazul de faţă nu mai necesită o demonstraţie. *Crucea* conduce spre un ***éclatement universel de la vérité.*** (Horia, 2017:1)

„Omul, scria Nietzsche, *creşte şi se desprinde de tot ceea ce îl înconjura cândva /.../ dar unde este veriga care încă îl cuprinde? Este ea lumea? Este ea Dumnezeu?10"* Iată întrebarea la care, prin *Crucea,* Vintilă Horia tocmai a răspuns, *veriga* (*annulus aeternitatis*) ce îl cuprinde şi îl exprimă ridicându-l deasupra păcatului metafizicilor occidentale, vinovate de marea *uitare a Fiinţei* (*Seinvergessenheit*).

Poetic locuieşte omul pe-acest pământ scria Hölderlin. Această rostire ar putea deveni semnul heraldic al scrisului horian. Dacă *a locui poetic* însemna, potrivit lui Hölderlin, *să te situezi în prezenţa zeilor şi a esenţei lucrurilor* (apud Heidegger, 2011: 241) atunci ce se mai poate spune despre cel care a scris *Dumnezeu s-a născut în exil,* tocmai în vremea când se încerca o *golire a lumii de Dumnezeu* (*Gottlosigkeit*). Şi totuşi, Vintilă Horia continua să spere – îndemnându-i şi pe alţii – într-o *eternitate situată dincolo de istorie.* Nu e ceva eroic în scrierile lui?. *Ce te face eroic?* – se întreba Nietzsche oferind şi răspunsul: *să vii, în acelaşi timp, în întâmpinarea celei mai mari suferinţe şi a celei mai mari speranţe proprii.* (*Ştiinţa voioasă,* fragmentul 268). Eroic şi tragic într-un acelaşi timp (timp al guénonianului *kali-yuga*), prin *Crucea*, dar şi prin întreaga lui operă, Vintilă Horia confirmă că *„tragicul este de aflat acolo unde domină spiritul, într-atât de mult încât tragedia supremă se petrece pe tărâmul cunoaşterii şi în sfera celui care cunoaşte*[11].

...Vintilă Horia continua să spere – îndemnându-i şi pe alţii – într-o *eternitate situată dincolo de istorie.* Nu e ceva eroic în scrierile lui?.. *Ce te face eroic?* – se întreba Nietzsche oferind şi răspunsul: *să vii, în acelaşi timp, în întâmpinarea celei mai mari suferinţe şi a celei mai mari speranţe proprii.*

1 André Scrima, 2005, *Antropologia apofatică.* Bucureşti: Ed. Humanitas, p. 368

2 Vintilă Horia, 1983, *Despre posibila descoperire a unui limbaj anagogic,* Revista Scriitorilor Români, nr. 20,p. 12

3 Horia, Vintilă, 2017, *Crucea*, Bucureşti, ed. Vremea, p.80

4 Albu, Mihaela, Anghelescu, Dan, 2015, *Eseistica lui Vintilă Horia – deschideri către transdisciplinaritate*, ed. Aius, Craiova, p.302

5 Ibid. p. 301

6 Apud. Heidegger, Martin, 2014, *Despre eterna reîntoarcere a aceluiaşi*, Bucureşti, Humanitas, p. 46

7 Horia, Vintilă, 2017, *Crucea*, Bucureşti, ed. Vremea, pp. 9,10

8 Ibid. p. 11

9 Heidegger, Martin, 2014, *Despre eterna reîntoarcere a aceluiaşi*, Bucureşti, Humanitas, pp. 38,39

10 Apud. Heidegger, Martin, 2014, *Despre eterna reîntoarcere a aceluiaşi*, Bucureşti, Humanitas, p.27

11 Heidegger, Martin, 2014, *Despre eterna reîntoarcere a aceluiaşi*, 2014, Bucureşti, Humanitas, p.10

→ cetăţenii Europei care, deşi poate că văd şi resimt diferenţele dintre cultura africană şi cea europeană, şi deşi poate că văd că anumite părţi ale culturii africane sunt incompatibile cu cea europeană, vor fi obligaţi, din cauza corectitudinii politice, să-şi ţină gura. Regimurile totalitare se caracterizează prin dispariţia completă a ceea ce Vieru numeşte „frontiere", adică prin eliminarea delimitărilor dintre „posibilităţi" şi „contingenţe", ceea ce duce la scoaterea în evidenţă a unei alte trăsături specifice totalitarismelor pe care eu aş numi-o „binele cu forţa": dacă într-un regim democratic fericirea sau sănătatea sunt opţionale, într-un regim totalitar ele devin, de drept, obligaţii, îndatoriri. Pentru că nu pot fi altceva...

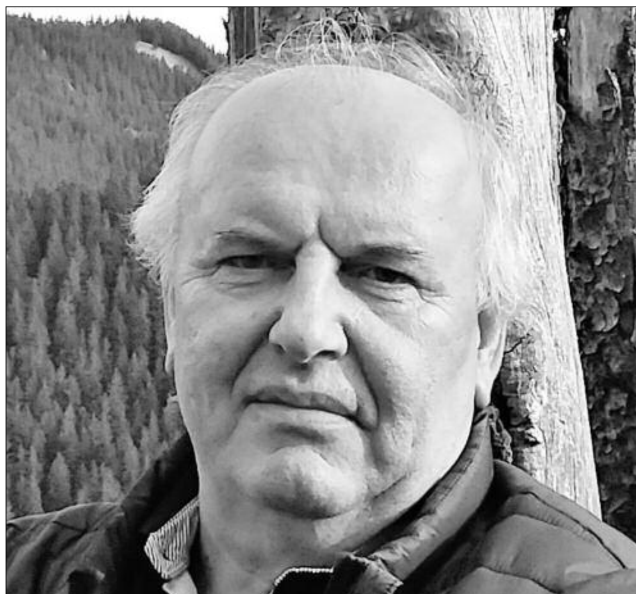
Desigur, Andrei Vieru nu este profesor de filosofie politică sau de ştiinţe politice, nu este un „expert", dar *Elogiul frontierelor* este o carte care merită luată în discuţie de specialişti şi de studenţi deoarece nu este cu nimic mai prejos decât o lucrare scrisă de cineva specializat. În facultăţi ar merita discutate la seminare capitolele dedicate lui Isaiah Berlin sau John Stuart Mill, precum şi, fireşte, aplicaţiile logicii modale (nu neapărat cu operatorii din carte) la câmpul politic. Este starea de libertate politică totuna cu o stare în care nu mai putem bate „decât la porţi deschise"? Dar dacă porţile pe care dorim să trecem sunt deschise, mai are rost să batem în ele?... Grea întrebare. Grea încercare.

eseu

Dialog neconvențional

”Se pare că am ajuns la un riscant analfabetism, cînd omul vorbeşte mai mult prin lucruri”

Cele mai detestabile, mai tragice şi mai deplorabile lucruri s-au întâmplat în istorie din momentul în care credinţa a fost preluată (transformată) în ideologie.

Adrian ALUI GHEORGHE în dialog cu Vlad ALUI GHEORGHE

La o oră de istorie, aflând că noi îi băteam pe turci chiar şi atunci când pierdeam bătăliile, transformând înfrângerile în succese răsunătoare, vorba profesorului meu Constantin Cucoş, m-am ridicat şi am spus: Nu aş vrea să fiu în pielea copilului de turc care, atunci când i se întoarce părintele acasă, află că iar a luat bătaie de la români!

- Ce înseamnă relativizarea valorii în literatură? Există vreo modalitate de măsurare a valorii?

- Am să îţi răspund printr-o ”poveste albă” scrisă cândva, pe care o reiau aici, se potriveşte întrebării. Erau odată, buni prieteni, un scriitor mare şi un scriitor mic. Scriitorul mare nu era mare pentru opera lui sau prin vârstă sau prin ceea ce iubise el mai mult. Cum scriitorul mic nu era mic prin operă, prin vârstă sau prin ceea ce iubise el mai puţin. Nu exista nicio explicaţie de ce li se spunea aşa. Un critic (literar) încercase odată să explice de ce scriitorul cel mare se numeşte aşa prin faptul că scrisese mai mult decât scriitorul cel mic. Dar imediat, alt critic, din opoziţie, demonstră că scriitorul cel mic scrisese la fel de mult (sau de puţin) cât şi scriitorul cel mare. Aşa că lucrurile s-au complicat sau s-au limpezit sau au rămas la fel după această intervenţie. Scriitorul cel mare nu suferea că i se spunea aşa, cum scriitorul cel mic nu suferea nici el. Când scriitorul cel mare scrise o carte despre prietenul lui, scriitorul cel mic, cartea a fost imediat recunoscută ca o carte mare. Când scriitorul cel mic a scris o carte despre prietenul lui, scriitorul cel mare, cartea a fost imediat recunoscută ca o carte mică. Un juriu, format numai din critici mari, răsplăti cu un premiu mare cartea scriitorului cel mare şi cu un premiu mic cartea scriitorului cel mic. Cu banii luaţi de la aceste premii, scriitorul cel mare făcu o călătorie mare iar scriitorul cel mic, o călătorie mică. În călătoria cea mare, scriitorul cel mare muri de o boală groaznică. În călătoria cea mică scriitorul cel mic muri de o boală mai puţin groaznică. O vreme s-a spus că scriitorul cel mare şi scriitorul cel mic nu erau decât una şi aceeaşi persoană. Dar asta de acum mi se pare bârfă şi unde e bârfă, vorba poetului, muzele fug îngrozite.

- Există vreo relaţie între credinţă şi politic? Pot fi definite ţările, societăţile, prin religia pe care o au?

- Cele mai detestabile, mai tragice şi mai deplorabile lucruri s-au întâmplat în istorie din momentul în care credinţa a fost preluată (transformată) în ideologie. Faptul este valabil de la Cruciade încoace, până la musulmanism, până la accentele actuale din America şi din alte ţări. România nu este şi nici nu a fost ferită de aşa ceva. Cei care folosesc Credinţa drept ideologie sunt, structural, nişte şmecheri care stârnesc fundamentalismul din proşti şi preiau şi folosesc avantajele. De văzut ceea ce se întâmplă în România de azi şi de ieri. Politicul nu apără niciodată credinţa, o foloseşte. Legionarismul de ieri, partidele care se învârt pe lângă Biserica Naţională azi sunt asemenea structuri care manipulează ceea ce are mai intim fiinţa umană, credinţa. Fundamentalismul este o plagă care îmbolnăveşte umanitatea, o deturnează. Uite, de exemplu, la partidele care vorbesc azi de ”alianţa tuturor românilor” şi care îi dezbină, de fapt, prin toate acţiunile, împărţindu-i în categorii greu de precizat, dar împărţindu-i. Îi împarte între români din ţară şi români din afară, în români vaccinaţi şi români nevaccinaţi la viruşii vremii, în români credincioşi şi români necredincioşi după standarde de ei inventate etc.

- Crezi în horoscop? Crezi în astrologie?

- Aveam o oarecare îngăduinţă pentru horoscop, pentru previziunile astrologice, mai la tinereţe. Găseam astrograme sau horoscoape prin ziarele străine, franţuzeşti, în măsura în care aveam acces la ele. Şi le luam oarecum în serios, adică încercam să le descifrez, să le pun în relaţie cu viaţa mea. Apoi, lucrând la un ziar, după revoluţie, am ajuns să scriu eu horoscopul, care era foarte la modă în toată presa. Cum făceam? Cunoşteam câte un individ din fiecare zodie şi înceram să îmi imaginez, după temperament, după alte date particulare, după ceea ce ştiam eu că ar avea de gând să facă mai departe, în zilele următoare. Şi improvizam câte un text, destul de obscur, dar cu suficiente subînţelesuri, încât să se recunoască cititorul în previziunea mea. La un moment dat, rubrica devenise foarte citită, la ziar ajungeau o mulţime de mesaje apreciative. Când am plecat în concediu şi am întrerupt, pentru câteva zile, horoscopul din ziar, au sunat la redacţie mai mulţi cititori care căpătaseră dependenţă. De multe ori luam textele din urmă, le amestecam între ele şi le puneam aleatoriu pe semne zodiacale. Mergea şi aşa. Ceea ce m-a pus pe gânduri, a fost faptul că mai mulţi colegi din redacţie, deşi ştiau că eu improvizam acel horoscop, amuzându-mă deseori, aşteptau ei înşişi, de la o zi la alta, să vadă previziunile. Le luau în serios, culmea. Mi-a fost frică să mai continui, am renunţat la o vreme. Dacă mi-aş fi deschis un cabinet de horoscopologie, poate că dădeam lovitura. Mi-am dat seama, după această poveste, că fie oamenii au nevoie de semne exterioare lor, care să-i încurajeze să trăiască de pe o zi pe alta, fie că există o sumă de date comune tuturor, care provoacă asocieri mentale, în limitele cărora se mişcă fiecare persoană. Fie e vorba de credulitate, pur şi simplu. Cred că aşa funcţionează şi sondajele de opinie, există un orizont de aşteptare comun, care intră lesne în statistici. Cât despre astrologie, care nu se confundă cu horoscopul, este de discutat mai mult. Omul fiind o expresie a universului, pot exista anumite modalităţi de ”citire” a lui prin mişcarea astrelor. Sunt multe teorii, nu neapărat credibile, cât tentante.

- În ”Zugzwang sau strada cu o singură ieşire”, povestirea centrală este axată pe şah. Este şahul o obsesie? Joci şah?

- Şahul este fascinant, l-aş recomanda ca obligatoriu în orice şcoală, la orice nivel. Implică multă viaţă, multă energie mentală, multă imaginaţie. Cultivă răbdarea. Şahul este, deopotrivă, întâlnirea cu infinitul, dar şi cu amănuntul cotidian. Am scris povestirea cu tabla de şah în faţă, reluând o partidă celebră, dintre Bent Larsen şi Boris Spasski. Nu ştiu dacă şahul inspiră viaţa, sau viaţa inspiră şahul, dar oricum, cunoşti unul prin celălalt. Ai în faţă şaisprezece piese, care sunt şaisprezece destine, pe care trebuie să le coordonezi, să le aperi, să le sacrifici la un moment dat pentru un scop înalt, care e victoria. În acelaşi timp, te atacă şaisprezece piese, pe care trebuie să le cucereşti, în faţa cărora trebuie să te aperi.

- În perioada comunistă ai încercat să ieşi, în vreun fel, din ţară? În ce condiţii şi prin ce mijloace puteai să mergi în străinătate?

- Era imposibil. Nici nu ne gândeam serios că am putea pleca vreodată undeva, ne născusem în lagăr şi zidurile ne erau orizontul. Ne născusem cu sentimentul unei fatalităţi, trăiam, conform propagandei oficiale, în cea mai fericită ţară din lume, dar din care nu eram lăsaţi să ieşim sub nici un chip. În prima fază a vieţii nu ştiam de ce nu aveam voie să ieşim din ţară, răspunsul venea oarecum de la cartea de istorie care ne învăţa că o mulţime de duşmani pândesc ţara noastră, pe noi, dacă am ieşi de aici, ne-ar lichida automat. Apoi, am aflat că avem cea mai bogată ţară, cea mai frumoasă, numai grânele noastre erau blonde, că avem păduri de sonde, că numai pădurile noastre sunt verzi etc. În acele condiţii, îmi închipuiam că ne era interzis să ieşim din ţară ca să fim protejaţi de mizeria din afară. La o oră de istorie, aflând că noi îi băteam pe turci chiar şi atunci când pierdeam bătăliile, transformând înfrângerile în succese răsunătoare, vorba profesorului meu Constantin Cucoş, m-am ridicat şi am spus: Nu aş vrea să fiu în pielea copilului de turc care, atunci când i se întoarce

interviu

părintele acasă, află că iar a luat bătaie de la români! Mi-l și imaginam pe tatăl turc, ajuns acasă de la război, slab și cu hainele flendurite și întrebat ce a făcut la luptă, acesta să lase rușinat capul în jos și să răspundă cu voce tremurândă: iar am luat bătaie de la români! Apoi, citind, am aflat că mai există ţări pe lumea asta, în care lumea nu se zvârcolește pe jos de nefericire, că fie pâinea cât de rea, bună este și în Germania, de exemplu. Am ajuns, apoi, la ascultarea posturilor de radio străine, de aici am aflat primele informaţii adevărate despre ce se întâmplă în lumea noastră. Brusc am avut revelaţia că trăiam într-o lume greșită. Am început să îi înţeleg pe cei care încercau să treacă Dunărea la sârbi. Sau care forţau graniţa, ca să ajungă la libertate. Eu nu aș fi putut face asta, pentru că nu știam să înot, de exemplu.

- Ce nu ai mai face în viață, dacă ar trebui să alegi? Ce regreţi că ai făcut, ce nu ar fi trebuit să faci din câte le-ai făcut?

- E greu de spus ce nu ai mai face, pentru că, în general, noi nu trăim, noi suntem trăiţi. Mare parte dintre lucrurile și faptele pe care le facem, le facem dintr-o inerţie imprimată de trăirea între ceilalţi. Destinul însuși este o sumă de imprevizibilităţi, trăim viaţa noastră cum trăim, în același timp, vieţile celorlalţi. Ca să poţi evita ceva, ca să nu faci ceva, trebuie să ai o sumă de reguli și de principii, pe care să le respecţi până la obsesie, ca să poţi zice la un moment dat că ai greșit, că ai ratat, dar ai făcut-o pe mâna ta, conștient etc. Numai că sunt greu de suportat indivizii prea fixiști, prea principiali, au ceva găunos, par oameni de carton. Mai mult, regulile și principiile le poţi exprima, defini după ceva experienţă de viaţă, spre maturitate, așa că ai suficient timp în viaţă să faci destule dintre gafele posibile. În același timp, dacă ar fi să nu mai fac anumite lucruri, paradoxal, nu aș mai fi atâta de voluntar, nu aș mai face multe dintre lucrurile bune pe care le-am făcut. Am observat cu oarecare uimire, că mai toate lucrurile bune, care ţin de empatie, de "voluntariat" uman pe care le-am făcut, nu au rămas fără un răspuns contradictoriu. Oameni pe care i-am ajutat decisiv au ajuns să mă urască pentru asta. Sau să mă ocolească. Sau chiar să mă atace, mișelește. O să exemplific, poate, altădată. Am ajuns la concluzia că recunoștinţa este povara cea mai grea pe care ar trebui să o poarte un om pe lumea asta, dar pe care nu reușește să o gestioneze și de aici această reacţie. Când faci un lucru bun, pregătește-te să suporţi și consecinţele.

- Cât de prezentă era Securitatea în viaţa voastră înainte de Revoluţie? Cât de mult vă simţeaţi urmăriţi? Îi cunoșteaţi pe turnătorii de lângă voi?

- Prin anii 50 – 60, pe vremea părinţilor noștri, Securitatea era mult mai vizibilă, apărea de nicăieri, aresta de la domiciliu fără nicio explicaţie, ţara era un lagăr, o pușcărie cu zidurile și cu gardurile cu sârmă ghimpată la vedere. Securitatea și Miliţia nu dădeau cont în faţa nimănui, legile erau făcute împotriva cetăţeanului, în apărarea unui stat totalitar. Mai târziu, Securitatea a devenit mai discretă, dar la fel de temută. Ni se crease reflexul că ea există și că este peste tot, omnipotentă, omniprezentă. Ni se inoculase că unul din trei români este turnător, informator, delator, așa că dacă eram adunaţi șapte, opt indivizi undeva, la o petrecere să zicem, ne întrebam cu voce tare, în glumă cică, care sunt turnătorii. Ei erau acolo, firește. Uneori bănuiam, dar nu întotdeauna ghiceam. În anii 60, de exemplu, pentru un banc în care era vorba de comuniști, conducători sau pur și simplu situaţii specifice, puteai face pușcărie mulţi ani. Făceau pușcărie și cei care spuneau, dar și cei care ascultau și nu denunţau pe cel care spusese. Îmi amintesc că eram la Festivalul de poezie de la Sighetul Marmaţiei, în anul 1980, și între noi, premiat cu o menţiune, era un poet din Brașov, Ioan Gliga. Acesta ne spunea atâtea bancuri politice, că leșinam de râs toţi. Am văzut o coadă la carne, de exemplu și el a zis, îmi amintesc, că ”uite, ce coadă la loto” fac ăștia etc. Râdeam continuu. Ei, la o vreme, primesc un telefon de la acel Ioan Gliga și între altele îmi spune că ajuns acasă deja Securitatea de la Maramureș trimisese un raport cu informaţii despre șarja de bancuri politice pe care o declanșase, pe baza turnătoriilor unora dintre cei care ascultaseră bancurile și comentariile lui. Dintre poeţii participanţi, se înţelege. Amuzamentul lui provenea de la faptul că, trebuise să recunoască, el lucra la Securitate, la Brașov, oricum nu putea să păţească ceva, dar între poeţii care ascultaseră bancurile erau destul de mulţi delatori. I-am cerut să îmi spună un nume, două, dar a refuzat. Mi-a spus să ghicesc eu. Bănuiam, dar nu puteam să mă pronunţ. Oricum, în felul acesta suspiciunea era cea care ne ţinea pe toţi ca într-o plasă.

- Ai avut vreun fel de probleme cu Securitatea în anii 80-90? Te-ai simţit urmărit?

- Da, m-am simţit urmărit, nici nu se putea altfel. În vara anului 1986, din câte îmi amintesc, când ajung acasă în sat, mama mă aștepta speriată. Fusese vizitată de miliţianul din comună care însoţise un tovarăș în civil, care voia să îmi vadă camera în care locuiam, să vadă masa mea de lucru. Fără explicaţii. Mama cumpărase, în aceeași zi, niște baloţi de paie de la un consătean și avea suspiciuni că acesta îi furase de la Cooperativa Agricolă de Producţie, așa că i-a lăsat pe musafiri în casă, să vadă ce poftesc, ea s-a dus și a ascuns cei doi baloţi de paie în porumb. Când am verificat, am descoperit că îmi dispăruse o revistă franţuzească pe care o aveam de la un anticariat din Iași. Pe ”civil” l-am depistat mai apoi, era un ofiţer de la ”secu”, Jireghie. În toamna anului 1989, cred că era prin octombrie, un ofiţer de la ”secu” a venit la locul meu de muncă, la Casa Pionierilor din Piatra Neamţ, unde aveam o catedră de ”creativitate literară” și i-a cerut directorului meu de atunci, profesorul Petru Mândru, să îmi inventeze ceva și să mă dea afară, să mă lase fără serviciu. Spre lauda lui, Petru Mândru nu a cedat, a spus că el nu este capabil să facă așa măgării. În anul 1989, prin octombrie, mă plimbam cu Aurel Dumitrașcu prin zona gării din Piatra Neamţ, vorovind. Deodată, un individ beat se repede la noi, să ne lovească. Ne ferim și el cade. Se ridică să ne lovească din nou, dezordonat. Îl prindem, îl imobilizăm și îl ducem la biroul miliţiei din gară și spunem ce a vrut să facă individul. Trece vremea, trece revoluţia, moare Aurel, eu lucram la ziar. Într-o zi primesc o vizită: era individul care ne atacase. De ce venise? Să își ceară iertare. Și asta fiindcă fusese pus de Securitate să ne atace, noi să reacţionăm, să vină miliţia și să ne reţină pe amândoi ca scandalagii, că am tulburat ordinea publică. L-am iertat. Am rămas ”cunoștinţe”, era taximetrist, îl mai sunam uneori să mă ducă dintr-un loc în altul pe vremea când nu aveam mașină personală.

- A încercat vreodată Securitatea să te contacteze? Cum se proceda pentru racolare?

- Nu am simţit niciodată explicit că ar vrea Securitatea să mă ia în solda ei, e posibil să fi fost monitorizat și să nu fi corespuns ”standardelor” lor de încredere. Dar vorba lui Anton Uncu, ziaristul dizident de la ”România liberă”, care a avut domiciliu forţat la Piatra Neamţ în anul 1989: Securitatea împarte, din 1948 încoace, lumea românească în două; pe unii îi folosește ca victime, că fără ele nu ar avea pâinea asigurată, pe ceilalţi îi folosește ca să îi incrimineze și să-i supravegheze pe primii. Și ea, Securitatea, arbitrează acest meci cu final previzibil pentru ei, adică supunerea totală a societăţii. Nu știu cum se proceda pentru racolare, dar probabil că exista o formă de observare mai întâi, ca să vadă ”firea” viitorului turnător. Ar trebui să fie întrebaţi colegii noștri scriitori, care au fost racolaţi, sunt mulţi. Probabil că trebuia să ai și o vulnerabilitate sau să ai pornirea naturală de a turna. Sunt convins că erau și din aceștia, turnători din plăcere, voluntari.

- Cum îi definești pe criticii literari? Sunt necesari într-o literatură? Sau este critica literară literatură?

- Sunt critici literari care fac poezia frumoasă, scriind despre ea, dar sunt o mulţime cei care o urâţesc. Cum sunt și poeţi care urâţesc poezia, să ne înţelegem. Sunt cititori care urâţesc poezia, așa cum sunt cititori care o fac frumoasă. Sunt critici care scriu despre cărţi, dar și critici care scriu despre ei înșiși scriind despre cărţi. Oricum, critica literară este într-un mare impas la noi, facultăţile de profil, mă refer la cele de litere, nu mai pregătesc cu program ”cititori profesioniști”, care să poată comenta o carte, să o înţeleagă, să o contextualizeze. Facultăţile de litere par să îi ferească pe cei care le urmează de influenţa literaturii române actuale. O literatură are nevoie de critici literari, de la critica de întâmpinare, la critica de direcţie și apoi la fixarea în istorii parţiale sau exhaustive. Vom reveni, sper, la subiect.

- Care mai este astăzi relaţia omului contemporan cu cartea? Câtă ficţiune mai consumă omul de azi? Ce este un cititor, de fapt? Ce înseamnă acest analfabetism funcţional de care se vorbește tot mai intens?Trebuie să știi că analfabeţii funcţionali nu știu că sunt așa. Cine ar trebui să le-o spună?

- Ești ceea ce citești. Sau: ești suma lecturilor tale. Sau: cine nu citește, nu trăiește. Sau: spune-mi ce citești, ca să îţi spun cine ești... etc. Homo sapiens, conform teoriilor convergente istoriei, a fost "specia" umană care a îngenuncheat celelalte specii umane sau neumane prin faptul că a fost capabil să genereze și să gestioneze ficţiunea. Ficţiune înseamnă și matematică și reguli de circulaţie și reguli de comportament și arta culinară și poezie și visatul cu ochii deschiși. Ludwig Wittgenstein spune un lucru infailibil: „Limitele limbajului meu sunt limitele lumii mele”. Un cititor adună cuvinte, cu fiecare noţiune pe care și-o însușește poate să își explice locul său pe lume, privitul în gol se transformă într-o proiecţie conștientă. Un cititor este un supravieţuitor al unui complex de lumi, reale sau imaginate. Un necititor este un vieţuitor al lumii și realităţii imediate. Un cititor trăiește. Un necititor este... trăit. Un cititor câștigă timp fizic și timp virtual, pătrunde cu mintea în universuri paralele, cochetează cu eternitatea. Un necititor nu are niciodată timp, el este hăituit de timp...! Părem, însă, că ne-am întors azi la un duios analfabetism, când omul vorbește prin... lucruri. Limbajul s-a subţiat, un individ de azi, statistic, vorbește cu jumătate dintre cuvintele pe care le utiliza semenul său de acum cincizeci de ani! Studiul este făcut pe un eșantion reprezentativ din Franţa. Dar avem zilnic proba că omul universal de azi, proaspăt globalizat, este adeptul limbajului non-verbal, al vorbirii prin lucruri, prin obiecte. Într-un "magazin complex", un mall, dintre cele care ne sunt la îndemână azi, cu zeci de mii de mărfuri, la discreţie, vorbirea e o goană după noutăţi, după chilipiruri, după oferte, așa cum era la începutul istoriei goana omului vânător-culegător prin pădurile pline de "oferte" de cules și de vânat. Vâna și culegea mai mult decât îi trebuia din spaima că se putea termina "oferta". Ori am ajuns de unde am plecat, ori nu ne-am modificat prea mult în câteva mii de ani?!

Oameni pe care i-am ajutat decisiv au ajuns să mă urască pentru asta. Sau să mă ocolească. Sau chiar să mă atace, mișelește. O să exemplific, poate, altădată. Am ajuns la concluzia că recunoștința este povara cea mai grea pe care ar trebui să o poarte un om pe lumea asta, dar pe care nu reușește să o gestioneze și de aici această reacție. Când faci un lucru bun, pregătește-te să suporți și consecințele.

Corneliu Traian Atanasiu

Organizez din 2007 grupul RO KU al autorilor de haiku din România activi online. În special, un concurs kukai lunar și unul săptămânal. Autorii participanți la concursuri au publicat 13 volume anuale. De asemenea, colecția PRISPA CU GREIERI, unde au fost publicate 29 de volume ale autorilor debutanți.

Since 2007, I have administered the online RO KU group of Romanian haiku authors, organising weekly and monthly kukai contests. The participants have had their best-ranked poems featured in 13 yearly volumes so far. I have also coordinated 29 debut volumes in the collection PRISPA CU GREIERI (Singing Crickets on the Porch).

cu haina pe braţ -

şi pajiştea-şi descheie

păpădiile

*

totul pe fugă -
numai în vîrful crengii
de-un bob zăbavă

everything in haste –
only on the tip of the branch
a drop's respite

*

Totul pe fugă. Pentru a prinde tramvaiul sau autobuzul, în drum spre serviciu. O imagine a lumii moderne, contemporane. Şi totuşi, în vârful crengii bobul de rouă, zăbovind încă.

All in a haste. Running after the bus to get to work. An image of our modern society. And yet, on the tip of the branch, the dewdrop is still lingering.

*

adio arme -
cotropitor desantul
păpădiilor

farewell to arms –
the descent of dandelions
overwhelming

*

cvartet de corni -
diapazonu-albinei
dă tonul vremii

dogwood quartet –
the bee's tuning fork
sets the pitch for weather

*

prin geamul deschis
primul tril de mierlă -
cafeaua dă-n foc

first trill of blackbirds
through the open window –
the coffee boiling over

*

cu haina pe braţ -
şi pajiştea-şi descheie
păpădiile

coat over arm –
the meadow unbuttons
its dandelions

*

un smoc de iarbă
lărgeşte crăpătura -
se-aud cocorii

tuft of grass
widening the crack –
one can hear the cranes

*

gâze la soare -
degete noduroase
ţepene-n poală

insects in the sunlight –
gnarled fingers
stiff in the lap

*

nimeni în hamac -
mereu veşti noi din faxul
ciocănitoarei

no one in the hammock –
endless fresh news
faxed by the woodpecker

*

stînjenei la gard -
trece alene încă
o primăvară

irises at the gate –
passing by idly
another spring

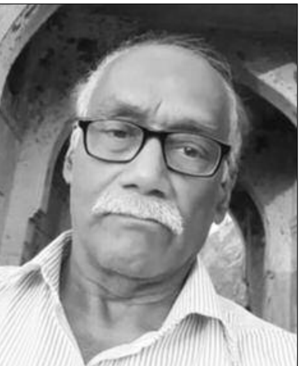
*

şuier în urechi -
un pescăruş şi vântul
în echilibru

whistle in the ears –
a seagull and the wind
even out

Traducere în limba engleză –
MONA IORDAN

Ram Krishna Singh

Ram Krishna Singh, născut, crescut și educat în Varanasi, este un poet indian englez, care scrie de peste patru decenii. El este publicat pe scară largă, antologizat și tradus în mai multe limbi, având peste 20 de colecții de poezie la activ. Printre acestea se numără *Growing Within/Desăvârşire lăuntrică* (engleză/română, Editura Anticus Press, Constanța, 2017).

Îl găsiți pe Twitter @profrksingh și pe Facebook www.facebook.com/profrksingh. Mai multe pe https://pennyspoetry.fandom.com/wiki/R.K._Singh

Ram Krishna Singh, born, brought up and educated in Varanasi, is an Indian English poet, who has been writing for over four decades now. He is widely published, anthologized and translated into several languages, with over 20 poetry collections to his credit. These include *Growing Within/Desăvârşire lăuntrică* (English/Romanian, 2017).

Find him on Twitter @profrksingh and on Facebook www.facebook.com/profrksingh . More at https://pennyspoetry.fandom.com/wiki/R.K._Singh

plouă în noapte

răpăind pe acoperiş

tăcerea bufniţei

*

Shortening shadow
of the window in my room –
time to wind up work

Descrește umbra
ferestrei din camera mea –
e timpul să mă opresc din lucru

*

Ştim că în haiku autorul nu este prezent, fiind doar un fin observator. Totuşi, în acest poem amurgul şi absenţa luminii sunt actorii principali. Autorul e în armonie cu ceasul ceresc. Îşi lasă pixul şi cartea pe birou şi se retrage discret.

We know that the author keeps a low profile in haiku, being just a subtle observer. In this poem, dusk and the diminishing light are the main actors. Yet, as the author is in harmony with the celestial clock, he makes his presence felt. He leaves his pen and book on the desk and exits discreetly.

*

after the party
empty chairs in the lawn –
new moon and myself

după petrecere
scaune goale în iarbă –
luna nouă și cu mine

*

on the terrace
facing the moon
an empty chair

pe terasă
întors cu fața spre lună
un scaun gol

*

the night rains
pattering on the roof
owlish silence

plouă în noapte
răpăind pe acoperiș
tăcerea bufniței

*

moving shadows
on the door curtain –
sinking sun

umbre mișcătoare
pe perdeaua din ușă –
soare asfințind

*

under white light
dressing off her shoulders
musky scent up

sub lumina albă
ea dezvelindu-și umerii
mireasmă de mosc

*

a lone sparow
atop the naked branch
viewing sunset

o vrabie singuratică
pe ramura dezgolită
privind apusul

*

clings to the body
her wet red saree –
waving wrinkles

sariul roșu ud
i se lipește de trup –
cute unduitoare

*

on the river's bank
his soul is lighted for peace
lantern in the sky

pe malul râului
sufletul său călăuzit către pace –
felinar pe cer

*

watching
the darkness between the stars
enlightenment

privind
întunericul dintre stele
iluminare

*

Instantanee ale vieţii cotidiene, imagini ale naturii, iubirii sau singurătăţii. Introspecţie, desăvârşire lăuntrică.

Snapshots of everyday life, images of nature, love or loneliness. Introspection, inner plenitude.

Traducere din limba engleză –
MONA IORDAN

Rubrică realizată de
FLORIN GOLBAN

Din poezia lumii

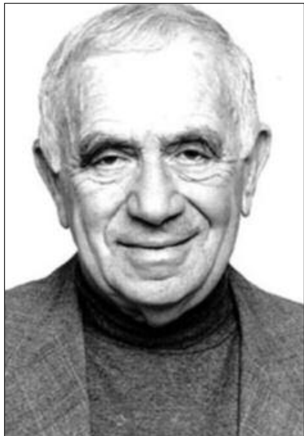
Yehuda AMICHAÏ (1924-2000), Israel

În traducerea lui LEO BUTNARU

S-a născut într-o familie evreiască ortodoxă din orașul german Würzburg. Numele la naștere: Ludwig Pfeuffer. În copilărie a scris versuri și proză în limba germană. În anul 1935, familia sa emigrează în Palestina, pe atunci protectorat britanic, stabilindu-se la Ierusalim. A studiat la școala ebraică „Maalot”. A făcut sport (înot și box). În cel de-al doilea război mondial luptă în cadrul armatei britanice (1942-1945), iar în perioada 1947-1949 este angajat în lupta pentru independența Israelului. Lăsat la vatră, face studii biblice și de literatură ebraică, după care activează ca profesor de liceu. Prima carte de poeme o editează în anul 1955, iar popularitatea sa transfrontalieră începe după aprecierile elogioase ale lui Ted Hughes.

Este considerat unul dintre cei mai populari poeți ebraici moderni, dintre primii autori care au introdus în prozodie limba ebraică vorbită astăzi. În raport cu alți confrați, e mai spontan, mai ironic și mai puțin ostentativ „literar”.

Multe din poemele sale Yehuda Amichaï și le-a tradus, personal, în limbile franceză și engleză, textele prezente având de „original” variantele franceze.

Fiul meu miroase-a parfumul păcii

Când mă aplec peste fiul meu
el miroase-a parfumul păcii
chiar dacă nu e decât miros de săpun.
Fiecare dintre noi am fost un copil ce mirosea a parfumul păcii
(iar în țara-ntreagă nu mai exista decât
o singură moară de vânt care-și rotește aripile cariate).
O, țară ruptă ca hainele
ce nu mai pot fi reparate
și cu strămoși aspri și singuratici în cavouri.
Tăcerea mutilată a copiilor.
Fiul meu miroase-a parfum de pace.
Burta mamei sale
i-a promis ceea ce
nici chiar Dumnezeu nu ne poate promite.

Pune-ți capul pe umărul meu

Pune-ți capul pe umărul meu
Pentru că umărul meu
Știe lucruri
Pe care capul tău nici nu ar cuteza să și le imagineze
Iar gura ta nu le-ar putea rosti.
Destinul spune că
Unul dintre noi trebuie să fie vântul
– copac în vânt
Sau copac într-o zi fără vânt.
Destinul spune că
Nașterea ta în timpul războiului
Anunța sfârșitul meu
În această zi sfârșitul meu va fi al tău.
Cât timp pe fundal
Ei vor mai poza angoasei noastre
Își vor mai etala pacte
Tratate de disperare?
Lasă-mă să o spun deschis:
Timpul nu este suficient pentru a fi
Împreună de două ori
Pe durata unei singure vieți.
Lasă-mă să o spun deschis:
Chiar și această tandrețe, chiar și această inimă limitată
Nu ar fi altceva decât un umăr.
Odihnește-te, odihnește-te pe el.

1978

Turiști

Într-o zi stăteam pe trepte
Lângă o poartă apropiată de cea a lui David
Lângă mine aveam două coșuri grele.
Un grup de turiști înconjurase ghidul
Iar eu le devenisem punct de referință.
Îl vezi pe omul ăla cu coșurile?
Chiar în dreapta capului său se află o ladă rămasă încă
De pe timpul romanilor. Chiar în dreapta capului său.
Însă el pleacă, pleacă!
Mi-am spus că izbăvirea ar veni numai dacă
Ghidul le-ar spune:
Vedeți această ladă datând din
Vremea romanilor? Dar asta nu este important, în plus –
pe stânga, puțin mai jos, stă așezat un bărbat care
a cumpărat fructe și legume pentru familia sa.

1980

Un păstor arab

Un păstor arab își caută capra pe Muntele Sion.
Pe colina de vizavi eu sunt în căutarea
copilului meu.

Un păstor arab și un tată evreu
ambii cu vremelnica lor pierdere...

Vocile noastre s-au întâlnit mai sus
de Bazinul Sultanului din valea ce ne desparte.
Niciunul dintre noi nu-și dorește ca băiatul sau capra
să-i fie prinși în colții roții lui Had Gayah.
Curând însă noi avem ce pierdusem în mijlocul hățișului
și glasurile ne-au revenit,

Râset și plâns de bucurie.

În acești munți
căutarea unei capre sau a unui fiu
totdeauna a însemnat început de nouă religie.

1980

Învierea

Mai târziu ei se vor ridica
Împreună, cu un zgomot de scaune rupte
Vor face cu greu față ieșirii strâmte
Și hainele le vor fi boțite
Pline de praf și scrum de țigară
Iar mâinile le vor descoperi în buzunar
Un petec de bilet din vremuri străvechi
Figurile le sunt încă răstignite de voia lui Dumnezeu
Ochii li-s roșii de îndelung nesomn
Subpământean.
Și deodată, întrebări:
Cât este ceasul?
Unde ai pus minele?
Când? Când?
Iar unul dintre ei poate fi văzut uitându-se la cer
Să vadă de ar putea să plouă.
Sau o femeie, cu gesturi de bătrână,
Se freacă la ochi ridicându-și cearceaful greu
Spre ceafă.

1986

Ierusalimul

Pe un acoperiș din Orașul Vechi o spălătorie în ultima lumină a zilei:
cearșaful alb al unui dușman prosopul cu care inamicul meu
își șterge transpirația de pe frunte.
În cerul Orașului Vechi un zmeu de hârtie în zbor.
La capătul sforii lui, un copil pe care nu-l pot vedea din cauza zidului.
Noi am înălțat multe drapele, la rândul lor și ei au înălțat multe drapele.

Pentru a ne face să credem că ar fi fericiți.
Pentru a-i face să creadă că suntem fericiți.

2000

La întoarcerea mea

La întoarcerea mea nu voi fi întâmpinat de glasuri de copii,
de lătratul vreunui câine credincios sau de fum albăstrui,
ca în legende.
Nu-mi va fi dat, așa cum se spune în Biblie, ca
„privind privirea”, să văd „berbecul gras”.
Am trecut granița statului orfan
Și deja de mult timp nimeni nu-mi mai spune soldat demobilizat,
Nu mai sunt protejat.
Dar eu am inventat lacrimile seci
Iar cel care a inventat lacrimile seci pe lumea asta
A inventat începutul sfârșitului lumii, fisura, ruina și moartea.

Spre seară trezindu-mă din somn

„Nu vei mai dori”, ciripi pasărea.
„Nu-ți vei face idol”, strigă o altă pasăre.
Peste Petah Tikvah cerul era roșu ca
interiorul corpului uman.
Și eu, cel care cu siguranță voi muri în unul din anii viitori,
dintr-un pui de somn de după-amiază mă trezesc la viața veșnică
până la căderea nopții.
Amestecul dintre tatăl meu și mama mea
în mine se sfarmă în părți separate.
Și sunt fericit ca o colivie fără pasăre.
Sunt la fel de melancolic ca o colivie pustie fără pasăre.
Singurul meu drapel sunt chiar hainele mele,
singurul meu imn e respirația mea,
iar primul și ultimul cuvânt e:
„AICI”.

Ce fel de persoană

„Ce fel de persoană ești?”, îi aud pe unii întrebându-mă.
Sunt o persoană cu un suflet complicat,
dotat cu instrumente sofisticate pentru simțire și un sistem
de memorie controlată; persoană de la sfârșitul secolului XX,
dar cu trup vechi din cele mai vechi timpuri
și cu un Dumnezeu chiar mai bătrân decât trupul meu.
Sunt o persoană de la suprafața pământului.
Locuri adânci, beciuri și șanțuri
mă înfricoșează. Culmile munților
și clădirile înalte mă îngrozesc.
Eu nu sunt ca o furculiță înfiptă-n ceva,
nu mai sunt cuțit ascuțit, nu sunt lingură înțepenită.
Nu sunt plat și ascuns
ca o spatulă purtată-n sus – în jos,
în cel mai bun caz sunt un piston greu și neîndemânatic
zdrobind binele și răul dimpreună
pentru ceva gust
și puțin parfum.
Săgețile nu mă orientează. Îmi fac
comerțul cu precauție și calm
ca pe un mare testament care-ncepuse a se scrie
din momentul în care m-am născut.
Acum stau pe marginea străzii
obosit, sprijinit de un parcometru.
Pot să stau aici pentru nimic, gratis.
Nu sunt o mașină, sunt o persoană,
un om-zeu, un zeu-om
ale căror zile sunt numărate.
Aliluia.

Prima ploaie

Prima ploaie îmi amintește atât de mult
De învolburatul praf văratic.
Ploaia ce nu-și amintește ploaia de anul trecut.
Un an nu e decât animal dresat fără memorie.
În curând veți purta din nou hamul,
Superbi și ornat îl veți purta: dvs.,
Iapa și hamul veți deveni un tot întreg.
Panica palidă a cărnii fragede
În panica viziunii imediate a
Sfinților antici.

Pune-ți capul pe umărul meu
Pentru că umărul meu
Știe lucruri
Pe care capul tău nici nu ar cuteza să și le imagineze
Iar gura ta nu le-ar putea rosti.
Destinul spune că
Unul dintre noi trebuie să fie vântul
– copac în vânt
Sau copac într-o zi fără vânt.
Destinul spune că
Nașterea ta în timpul războiului
Anunța sfârșitul meu
În această zi sfârșitul meu va fi al tău.

traduceri

Isidor Chicet

DE LA PASĂRE LA ÎNGER

În memoria soţiei mele Adriana...

E-atât de greu să încep, descumpănit şi-n acelaşi timp fericit, să-ţi povestesc ce se întâmplă cu mine din clipă în care te-am cunoscut. Au trecut doar câteva ore, acum e noapte, cu ploaie, cu vânt, şi chiar dacă mă aflu în mijlocul unui oraş, pierdut printre oameni, plutesc într-o imagine falsă, neverosimilă, când de fapt eu mă simt izolat într-un pustiu, un imens deşert roşu bântuit de amintiri şi furtuni de nisip, conglomerate sonore sau fluierături de vânt, departe de zgomotul surd al metropolei care îşi trăieşte noaptea. Jur-împrejur, foşnesc uscat nisipurile şi mă chinui în zadar să-ţi reconstitui imaginea, fumez, te caut în pâcla înserării, până când reuşesc să te descopăr chiar aici, lângă mine. Am înnoptat amândoi în valea dintre două dune, iar tu deja dormi, ghemuită cu genunchii la gură. Tăciunii focului pocnesc uscat. Îţi veghez somnul proptit într-un cot şi te privesc cu milă, pentru că eşti groaznic de obosită. Am hoinărit amândoi o zi întreagă prin pustiu, noaptea de vară se mistuie încet, fără zgomot, dar năduful zilei încă nu a pierit, nisipurile sunt calde, aspre şi tăcute. Câteodată nu-mi spun nimic blestematele astea de nisipuri. Răsuflarea ta obosită este singurul indiciu că nu eşti şi tu o statuie oarecare, cum am întâlnit atâtea prin drumul meu, da, îţi trăieşti şi tu noaptea, dormi ostenită, visezi, câteva stele sclipesc în înaltul cerului, altele mor, se sting sau numai pălesc, dispar apoi în albastrul dens şi întunecat. Te-am găsit rătăcită în deşertul acesta păcătos şi te-am luat cu mine, pentru că oricare dintre noi simte uneori apăsătoarea condamnare la singurătate, îţi aminteşti? Cândva chiar şi tu mi-ai spus "suntem sortiţi să rămânem singuri toată viaţa, omul se naşte şi moare singur, de fiecare dată singur...", fără ca eu să-ţi amendez truismul, chiar şi după ce ne-am întâlnit în pustiu, pentru a ne continua drumul împreună... Aşadar, încotro? Unde ne îndreptăm, către ce, pentru ce? Şi ce se va întâmpla cu noi? Poţi să-mi răspunzi la aceste întrebări? Poţi să-mi spui de ce ne-am întâlnit, de ce a trebuit, totuşi, să ne întâlnim? Dumnezeule mare, tu nu vezi că te-ai îndrăgostit de un vagabond, de un biet hoinar fără copilărie şi fără căpătâi, a cărui raţiune de-a fi, cel puţin deocamdată este căutarea perpetuă a unor imagini necunoscute, de care a fost frustrat în trecut? Copilăria mea furată de vânturi... Cenuşă împrăştiată între cele patru zări... Destinul, mereu destinul... Însă de ce atât de înfricoşător? Poate tocmai de aceea rătăcesc acum printre nisipuri, ca un sărman orb, neputincios şi neajutorat, caut, caut, uneori mă apropii de zările abrupte şi stâncoase, unde este ascunsă taina acelei copilării frustrate, însă iată că tu îmi oferi promisiunea unei trepidaţii sfâşietoare şi uitarea, dar este oare destul, crezi că voi rezista? Crezi că voi reuşi să uit şi-n acelaşi timp să-mi amintesc?

Noaptea se scurge albă şi tăcută, acum mi se pare ciudat, în celelalte nopţi moţăiam pe spate, cu ochii la stele, pierdut tot aici, între nisipuri, dar acum te am pe tine lângă mine, chinuitor de ireală, poate că în zorii zilei imaginea ta se va destrăma ca un fum şi voi porni solitar mai departe, nu ştiu, acum nu ştiu, habar n-am cum ai ajuns lângă mine, trebuie să-ţi veghez somnul şi să mă minunez, deoarece nopţi de-a rândul am crezut că sunt singur în acest deşert păcătos, şi uite că m-am înşelat, de-acum va trebui să împart cu tine totul, mâncarea din traistă, ţigările, gândurile, nopţile, depărtările, mă vei urma şi te voi urma pe aceste drumuri necunoscute, uneori inutile sau absurde, însă fără să ne fie teamă, priveşte pasărea aceea mare şi albă care aşteaptă lângă noi, nici nu-ţi dai seama că de fapt ne-a urmărit toată ziua, ca o călăuză mută, aripile ei imense şi năpârlite, mereu arse de lumina pustiului parcă ne protejează, se întind ocrotitoare asupra noastră, nici eu nu o văd întotdeauna, sunt zile în care nu o simt chiar deloc, doar noaptea, pentru că pasărea ştie drumul, dar degeaba aş întreba-o unde ne îndreptăm, căci ar continua să mă privească tăcută, cu ochii ei roşii dincolo de care pulsează un spaţiu delirant, necunoscut, alte pustiuri, alte coline la marginea zării, şi alţi singuratici căutând oamenii sau întoarcerile ultime, bineînţeles că această pasăre mă lasă să cred orice, şi fireşte că pot să-mi închipui multe, oricum ea nu-mi va răspunde, va rămâne mai departe tăcută... Şi când mă gândesc că te suspectasem atât de uşor că n-ai încredere în mine, în capacitatea mea de a înţelege sau de a-ţi vindeca rănile sufleteşti dobândite cu altul, îţi aminteşti? Cândva ai fost în stare să mă descurajezi doar dintr-o privire, dar acum te-ai dat cu totul în voia mea, a nopţilor în deşertul roşu şi a păsării albe, Dumnezeu ştie unde ne vor scoate potecile astea desenate de vânturi printre dune, poate la o margine de zare unde ne vom despărţi, eu voi merge înainte, dar tu nu vei mai avea forţă să mă urmezi, poate vei găsi că-i mai nimerit să te întorci înapoi, în acest deşert straniu, şi vei privi cu ochii plini de lacrimi cum eu mă pierd, umbră arsă de pârjolul apusului, sau poate totuşi mă vei urma, din simplul motiv că pe mine prezentul mă respinge, oamenii, oraşul, însă dacă toţi m-aţi respinge evident că ar trebui să fug cât mai departe de voi, până între grohotişurile munţilor sau între zidurile unei mănăstiri... Totuşi, sunt fericit că tu singură ai desfiinţat limitele acelea absurde dintre noi. Acum deşerturile noastre s-au unit într-unul singur, şi când te gândeşti că numai în urmă cu câteva zile ne despărţeau milioane de kilometri...

În sfârşit, focul s-a stins, cele două-trei stele mor şi ele, dispar treptat în albastrul rece al cerului. Adie iarăşi vântul, se crapă de ziuă. Pasărea albă se va ridica de lângă noi şi se va roti în cercuri largi, undeva deasupra noastră, chiar atunci când te vei trezi şi te vei freca la ochi. Globul roşu al soarelui se profilează iarăşi peste dune. în depărtare, alte câteva păsări albe se rotesc apatice în albastrul dens al cerului, fără urmă de nor. Pasărea noastră ne priveşte din înalturi, planând misterioasă. Rămân câteva zvâcnete şi foşnetul nisipului, în sfârşit, deschizi ochii şi-mi zvârcolim, în beţia răsăritului, iarăşi iubindu-ne, arşi de nisipuri şi de visele nopţii, pasărea s-a ridicat şi mai sus, dar şi de acolo continuă să ne urmărească, cercurile ei maiestuoase se ţes nevăzute în jurul nostru, în timp ce convulsiile arăţi punctul alb de pe cer: "uite-o pasăre, credeam că suntem singuri...'", eu tac şi zâmbesc, îmi aprind o ţigară şi mă întind mai bine între nisipuri, las ochii să mi se dilate până când cuprind imaginea păsării mărindu-se vertiginos, şi înaripata mă priveşte mustrător, de parcă mi-ar spune: "Scoală-te, pleacă mai departe, urmează-ţi destinul... Se apropie furtuna de nisip şi veţi muri amândoi, salvaţi-vă cât mai aveţi timp... Sunt zile în care deşertul ucide, plecaţi..."

Ploaia biciuia furioasă ferestrele şi întunericul nopţii se destrăma repede în pulberea cenuşiu-sticloasă a zorilor. Crengile copacilor îşi scuturau frunzele sub canonada nemiloasă a stropilor. Câteva trăsnete răzleţe plesniră sec prin împrejurimi, reverberate înfundat în întunecimea norilor.

Valentin sări brusc din pat şi se frecă la ochi.

Cine eşti tu, femeie? întrebă el înspăimântat, cu glasul sfâşiat de teama lăuntrică a primejdiei.

Floricica ta galbenă... îi răspunse o şoaptă suavă, înfiripată dintr-un zâmbet liniştitor. Culcă-te! Te veghez de mai bine de-o oră, cred că ai visat urât, te-ai frământat şi te-ai zvârcolit ca într-un coşmar!

Valentin căzu ameţit înapoi între perne. În clipa aceea un trăsnet lung spintecă liniştea şi se prăbuşi orbitor în plopul de lângă drum, incendiind împrejurimile. Geamurile plesniră şi vântul se năpusti bezmetic în odaie.

-Pasărea... şopti Valentin. Nu ucideţi pasărea. Este pasărea mea...

Paşii lor în deşertul roşu sunau din ce în ce mai slab, abia se mai auzeau lipăind pe nisipurile fierbinţi, ca un fâsâit şters, lăsat de palele vântului între dune. Cele două umbre se pierdură în depărtare, ţinându-se de mână... Tălpile lor desculţe deviară iarăşi de la potecă... Deasupra lor, în tăriile cerului, se rotea lent un punct alb... Dar acum s-ar fi putut să fie un înger...

(fragment de roman)

Adie iarăşi vântul, se crapă de ziuă. Pasărea albă se va ridica de lângă noi şi se va roti în cercuri largi, undeva deasupra noastră, chiar atunci când te vei trezi şi te vei freca la ochi. Globul roşu al soarelui se profilează iarăşi peste dune. În depărtare, alte câteva păsări albe se rotesc apatice în albastrul dens al cerului, fără urmă de nor. Pasărea noastră ne priveşte din înalturi, planând misterioasă.

proză

Ioana-Adela Boiceanu

Când e să fie, e și dincolo de moarte

– Ce vezi?

– Agape și Satori.

– Astea sunt dintr-un film.

– Nu, există. Uite, acolo, doar noaptea...

– Acolo e Bellatrix. Din Orion. Aici ce vezi? Privește-mă.

– Văd viitorul. Poate ne văd pe noi, poate pe fiecare în parte. Știi, legendele alea despre jumătăți sunt false. Toate. Pentru că noi suntem întregi. Oamenii nu știu să spună, nici nu vor să recunoască. Ne căutăm completarea, nu jumătatea. Nu e același lucru. Mai văd că ai plâns și că ești învățat cu asta. Că nu-ți mai pasă de durere.

Își puse brațele în jurul ei, iar frunțile li se atinseră. Electric.

– Până și acum te doare și nu spui. De unde atâta putere? De ce te-ai afundat în lumea aceea? Acolo nu se trăiește.

– Haide să ne așezăm pe iarbă. Dacă ți se va părea rece, vei sta pe mine. Îți pot fi orice, dar nu-ți cer să-ți fiu ceva. Uite, copilă – da, știu, sună prostește – te-am cunoscut dinainte de a ști despre tine, te-am căutat, fără să vreau și fără să știu, zeci de ani. Poate, dacă tocmai tu „vezi" stelele, dinainte de a ajunge aici pe pământ. Aici e prea multă moarte, prea multă durere. Hai cu mine. Haide dincolo, unde nimic nu ne-ar mai putea atinge ori separa. Doar că, vezi tu, pasiune, acolo nu există reguli. Nici măcar asupra vieții și a morții. Fiecare există sau nu, poate ori nu, lucrurile nu funcționează așa cum le știi.

Sângele începuse să-i șiroiască pe brațe, unde fusese rănit. Ea nu vedea, însă a simțit căldura și s-a speriat puțin. Nu înțelegea. Cum poate el să... Și-atunci l-a dorit. De tot. Al ei.

– Vin. Indiferent ce.

Frunțile lor încă se atingeau, umbre, în lumea din care tocmai plecaseră. Umbrele lor se alungeau, materiale, în lumea în care au intrat. Undeva vuia deja viscolul, în noapte. Dincolo, soarele îi primea fără să-i ardă pentru că îl cunoștea pe el, îi știa durerea, iar oricine ales de el înseamnă că este suficient de bun pentru a intra în lumea asta fără prea mult viitor, dar mai intensă decât orice cunoscut până atunci. Frunțile. Chipurile. Ochii arși de trecuturi și suferințe. Sânge șiroind pe mâinile rănite. De acolo pornise totul. Amândoi, toți trei de fapt, căci soarele era mai viu decât oricând, știau că frunțile li se vor atinge în orice lume. Că durerea nu va dispărea brusc, pentru că ei nu mai erau muritori. Erau cele mai vii și, de-ar putea spune așa, ființe complete, deși libere și cu posibilitatea alegerii de fiecare clipă.

Și-atunci s-au trezit. Îmbrățișați. Într-o lume nouă pe care nu o cunoșteau, dar despre care simțeau că îi primise deschisă, chiar puțin curioasă. Pentru că nici ea, lumea, ce dăinuia de milenii – da, nu era mai veche – nu mai văzuse ființe atât de hotărâte și, în mod ciudat, vii într-o lume, cea nouă, și deja morți – tot îmbrățișați, căci ei au fost împreună dintotdeauna – în cea din care tocmai plecaseră.

Cristian Cocea

Cronicile bătrânului sefist

Roboții lui Stanislaw Lem

În Polonia, anul 2021 a fost declarat "Anul Stanislaw Lem", Seimul dorind să marcheze centenarul nașterii cunoscutului scriitor, poate cel mai îndrăgit "bun de export cultural", alături de Henryk Sienkiewicz. Cu această ocazie, rețeaua de Institute Culturale Poloneze a organizat în străinătate diverse evenimente de promovare, pentru a deschide gustul lecturii operei lui Lem pentru noile generații de cititori. În România, "momeala" a prins bine - după ce, de-a lungul timpului, editura "Nemira" a publicat principalele cărți ale polonezului, iată că editura "Paladin" a tipărit recent, în premieră, romanul "Fiasco", iar editura "Curtea Veche" ne-a oferit o nouă traducere a "Ciberiadei". Semnată de Ioana Diaconu-Mureșan, lector la Centrul de Limbă și Cultură Poloneză al Universității Babeș-Bolyai, cartea încântă prin limbajul adus "la zi" și prin numeroasele trimiteri intertextuale. Asta nu înseamnă că am aprecia mai puțin varianta mai veche a lui Mihai Mitu.

Summa Technologiae

Dincolo de calitățile de romancier, Stanislaw Lem a fost, în egală măsură, un filosof al științei, interesat de consecințele ontologice și etice ale tehnologiilor viitoare. În 1964, el publica volumul "Summa Technologiae", o sumă de eseuri despre cum ar putea arăta o civilizație fără limite în dezvoltarea materială. Tradusă târziu în străinătate (și nici până acum în română), cartea s-a dovedit uluitoare, prin intuiția cu care Lem a anticipat dezvoltări tehnologice ulterioare. Astfel, într-o epocă a calculatoarelor cu cartele perforate, Lem a schițat teoria motoarelor de căutare (numind-o "ariadnologie"), a realității virtuale ("fantomatică") și a evoluției Inteligenței Artificiale, "Summa Technologiae" dovedindu-se un foarte serios tratat privind interacțiunea om-mașină. Ca să îndulcească pastila teoretică, Lem a scos și "culegerea de probleme" aferentă, povestirile cu roboți din "Ciberiada" ilustrând, într-o manieră umoristică, materia intelectuală din "Summa".

Comentatorii au observat rapid jocul de cuvinte din titlu, trimițând la celebra operă a lui Toma d'Aquino, "Summa Theologiae", manualul medieval care sintetiza elementele credinței catolice. Numai că Doctorul Bisericii era optimist în privința viitorului, pe care-l vedea clar, din perspectivă creștină. În schimb, Lem e mai degrabă sceptic, considerând că am ajuns absolut dependenți de știință și tehnologie, ale căror dezvoltări potențial periculoase nu le cunoaștem. "Summa" polonezului "încearcă să examineze spinii trandafirului care n-a înflorit încă", avertizând asupra capcanelor, dilemelor morale și amenințărilor aduse de mașini. Și nu e vorba numai despre poluare, epuizarea resurselor și încălzirea globală - teme dragi ecologiștilor - ci, mai ales, despre cât de vulnerabilă a ajuns specia umană. Dacă progresul tehnologic se împiedică și populația continuă să crească, avertizează Lem, atunci nivelul de trai al omenirii ar scădea brusc, cu consecințe de nebănuit.

O astfel de criză nu e departe. Știința crește mai repede decât comunitatea științifică. Informația a explodat, teritoriul cunoașterii a devenit atât de mare încât, pur și simplu, nu mai avem suficienți oameni de știință care să-l exploreze. În aceste condiții, alegem să restrângem numărul de regiuni pe care le cercetăm. Dar nu știm care dintre domenii vor produce rezultate utile. Parcă suntem într-un palat cu atât de multe camere, încât nu o mai găsim pe aceea a comorii. Lem numește un astfel de moment "vârful informației". Ca să-l depășim, ca să evităm greșeala de a nu pune întrebările potrivite, avem nevoie de un "amplificator de inteligență", de un Duh din Sticlă, care să chestioneze Realitatea în numele nostru. O Inteligență Artificială care să evolueze, inspirându-se din evoluția viului.

Ce înseamnă asta? De la apariția cărții lui Lem, computerele au devenit din ce în ce mai rapide și mai puternice în calcul. Hardware-ul a cunoscut mai multe etape de miniaturizare și integrare, software-ul a devenit mult mai complex. Algoritmii s-au sofisticat. Unii viitorologi, precum Ray Kurzweil, consideră că acest proces exponențial va face ca supercomputerele să depășească, în curând, capacitățile creierului uman. Asta va permite, practic, simularea computerizată a minții noastre, astfel încât nu vom mai putea deosebi omul de Mașină. Dar vom crea și conștiință de sine? Dacă da, atunci Inteligența Artificială va căpăta propriile scopuri și propriile interese, care nu vor mai coincide cu acelea ale creatorilor săi. Lem nu merge atât de departe dar crede că, dintr-un punct încolo, să-i spunem Singularitate, nu vom mai înțelege Mașinile. Practic, ele vor funcționa ca niște "cutii negre". Cunoaștem intrările și ieșirile, nu știm cum s-a ajuns la rezultate. Atunci, vom mai avea încredere să le cedăm deciziile? Când vor ajunge să influențeze interacțiunile sociale a miliarde de ființe umane, nu ne vom întreba dacă n-au un scop ascuns? Veți spune că Singularitatea e departe. Scandalul "Cambridge Analytica", în care algoritmii computerizați au analizat frustrările a milioane de cetățeni, influențând ieșirea Marii Britanii din Uniunea Europeană, v-ar putea face să vă schimbați părerea.

Alt capitol din "Summa Technologiae" este dedicat căutării civilizațiilor extraterestre. Dacă noi suntem o civilizație tehnologică la început de drum, unde sunt acelea mult mai bătrâne? De ce nu vedem minunile lor pe cer? Ipoteza lui Lem este aceea că, de la un anumit punct încolo, doar câteva rămân interesate de explorarea spațiului și astro-inginerie. De ce doar câteva? Pentru că inteligența duce ființele conștiente într-o fundătură în care teoriile nu le mai sunt de folos, în care obiectivitatea câștigată cu greu prin metode raționale se îneacă într-un exces de complexitate. Pentru a ieși din capcană, singura cale de urmat ar fi, după Lem, o "creștere în țesătura lumii". Creativitatea ar trebui să înlocuiască analiza iar știința ar trebui să nu se mai ia atât în serios. "Un om de știință vrea un algoritm, în timp ce tehnologul seamănă mai mult cu un grădinar, care plantează un copac, culege mere și nu e deranjat că nu știe cum le-a făcut copacul. Un om de știință consideră utilitaristă și pragmatică o astfel de abordare, un păcat împotriva Legilor Cunoașterii Depline. Dar asta se va schimba în viitor" - scrie Lem.

Concluzia cărții? Universul poate fi mai ciudat decât ne putem imagina. Inteligența umană, conștiința noastră, modul nostru de viață pot fi supraevaluate, alte ființe depășindu-ne atât de mult ca putere și ca eficiență, încât nici măcar să nu le interesăm. În plus, pot exista fenomene naturale (nu forme de viață, ci doar materie și energie fără minte, urmând legile naturale), care să prezinte comportamente asemănătoare inteligenței conștiente. Pe acestea, oricât le-am analiza, n-am putea decide dacă au sau nu conștiință, în termenii umani. Lem a valorificat literar aceste idei în romanele "Solaris" și "Glasul Domnului".

În 1996, "Summa Technologiae" a primit Marele Premiu, la categoria "non fiction", din partea Academiei Cehe de Science Fiction, fiind tradusă, mai apoi, în spaniolă, engleză și chineză.

Ciberiada

Dacă ați ajuns cu lectura până aici, meritați să primiți și bomboana, adică povestirile cu roboți! Lem a publicat "Ciberiada" în 1965, care s-a bucurat de mare succes, mai ales în rândurile cititorilor tineri, pentru că prezintă aventurile a doi constructori roboți, Trurl și Clapauțiu, într-un Ev Mediu de poveste, în care balaurii și regii coexistă cu navele spațiale și realitatea virtuală. Trurl și Clapauțiu sunt urmașii mașinăriilor inteligente create de Fețele Palide, mașini care s-au răzvrătit împotriva oamenilor și au continuat să evolueze în Cosmos. Amândoi dețin cunoștiințe științifice uluitoare și se folosesc de tehnologii care par magice. Sunt prieteni și rivali, călătoresc fără să le pese de relativitate și acceptă să lucreze la curțile unor regi, în schimbul recompenselor materiale. Când nu sunt plătiți, au grijă să își bată joc de stăpânii zgârciți, ca în snoavele populare cu Păcală sau Til Buhoglindă. Picarești, ironice dar și neașteptat de inteligente, povestirile din "Ciberiada" plac și copiilor și adulților, fiind posibile diferite lecturi, pe niveluri de semnificație.

În "Expediția a Treia sau Balaurii probabilității", se râde copios pe seama complexității teoriilor științifice, care descriu entități cu comportament straniu, pornind de la balauri! Suntem anunțați că Trurl și Clapauțiu erau vânători redutabili ai acestor fiare, pentru că studiaseră Teoria Generală a Balaurilor, la Școala Neantică Superioară. După cum se știe, balauri nu există. Dar cum? Sunt trei categorii de balauri: nuli, imaginari și negativi. Fiecare nu există în mod diferit! Trurl și Clapauțius puseseră bazele balaurologiei probabilistice iar ca aplicații practice construiseră amplificatorul de probabilitate, o armă capabilă să îi trimită pe balaurii din spațiul real direct în cutele spațiului configurativ, ca pe niște electroni, ale căror traiectorii sunt descrise de mecanica cuantică! În definitiv, de ce ar fi electronii mai reali decât balaurii?

"Expediția a șasea sau Demonul de Gradul al Doilea împotriva tîlharului Gurilă" ne convinge că excesul de informație este mai rău decât absența ei. Călătorind prin Pustia Cernită, o groapă cosmică de gunoaie, constructorii noștri sunt luați prizonieri de un tâlhar de informații. Ca să scape, cei doi îi construiesc un Demon Termodinamic, "mama și tata informațiilor", care folosește agitația atomilor de gaz dintr-o oală veche pentru a separa semnalul de zgomot. "El înșfacă grămăjoarele de atomi cu sens și, pac!, le notează înțelesul cu un stilou special de briliant pe o panglică de hârtie", spre deosebire de Demonul lui Maxwell, capabil doar să separe atomii rapizi de cei lenți. Și banda curge, descriind "cum unduiesc miriapodele arlebardine, că fiica regelui Petrițius al Labaudiei se numea Garbunda, ce-a mâncat la brunch Frederic al II-lea, regele spălăciților, înainte să le declare război gvendolinilor, câte straturi de electroni ar avea atomul de terminolium dacă un asemenea element ar fi posibil, care sunt dimensiunile orificiului posterior al curcucelului - o pasăre mitică pe care marlaii vabenți obișnuiesc s-o picteze pe răzamforele lor (...)" ș.a.m.d., până la sfârșitul Universului, astfel că bietul tâlhar Gurilă, citind banda, fu îngropat sub o avalanșă de hârtie și de informații irelevante, un potop de fleacuri. Demonul de Gradul al Doilea, tatăl rețelelor sociale de astăzi!

În Expediția a Șaptea, Trurl îl consolează pe Exilius Tartareul, un despot alungat de supușii săi, construindu-i o mașină de guvernat. Sub sticlă, cetățeni minusculi își văd de ale lor, într-un peisaj cu munți ca mușuroaiele de furnici ape ca firul de păr. Despotul învață rapid să folosească modelarea statului virtual, trăgând de manete pentru creșterea birurilor și apăsând pe butoanele războaielor, accelerând timpul și monitorizând permanent gradul de satisfacție. Dar e etic așa ceva? Păpușile n-au conștiință, încearcă Trurl să se liniștească. Dar ce e conștiința? Cum o putem recunoaște la alții? După comportament? Oare supușii regelui simt ceva? Uite-i că se manifestă ca și când ar simți! Se revoltă sau cântă, construiesc baricade sau altare, mor sau se nasc. Dacă simularea e perfectă, nu cumva iluzia devine adevăr și prefăcătoria - realitate?

În fine, o clasă aparte de povestiri o reprezintă cele în care Lem face cu ochiul bieților est-europeni, trăitori sub comunism, prezentat ca doctrina fericirii sociale. În povestirea "Conexferlău", Trurl își pune problema construirii unei societăți de ferciți. Ca și Platon altădată, în căutarea statului ideal, Trurl observă că evoluția e crudă, ticăloșii mâncându-i pe cei buni. Dacă natura e proastă, mergând pe linia minimei rezistențe, ea trebuie înlocuită, pentru a produce ființe luminate. Dar ce-ar însemna asta? Să construim Contemplatori ai Existenței Fericite, în extaz, orice ar trăi? Proștii ăștia s-ar simți bine și dacă le-ai rupe un picior - plus că ar muri la prima primejdie. Nu, e nevoie să creăm ființe dotate cu Liber Arbitru, capabile de bine și de rău, dotate cu senzori de conștiință și mecanisme de remușcare, pe care le putem regla fin. Astfel, am putea produce Suprema Fază a Dezvoltării Sociale? Vă las plăcerea să descoperiți răspunsul în povestirile cu roboți ale marelui Stanislaw Lem.

De la apariția cărții lui Lem, computerele au devenit din ce în ce mai rapide și mai puternice în calcul. Hardware-ul a cunoscut mai multe etape de miniaturizare și integrare, software-ul a devenit mult mai complex. Algoritmii s-au sofisticat.

studii

Marian Drumur

Palatul Bonadventure

Istoria Religiilor, maica Smara a ocolit-o, zicea că vorbește cu Dumnezeu oricând dorește, pasămite avea dreptate, meandrele culturilor te umplu de îndoieli... mai bine taci sau discuți despre fotbal, tata a fost chiar dibaci, degeaba îl privea mama reprobator.

Premiile revistei *Argeș*, Pitești, 2022

proză

Clădirea somptuoasă, a cărei fațadă seamănă considerabil cu *Palazzo Farnese* din Roma, s-a edificat la sfârșitul secolului al nouăsprezecelea; aparține stilului neoclasic, cu elemente ornamentale eclectico-baroce. Întreaga fațadă a monumentului se remarcă printr-o alternanță a formelor concave și convexe, fiind decorată cu plăci de ceramică de culoare galbenă și albastră și cu ansambluri alegorice reprezentând diverse scene bucolice realizate în stilul *sgraffito*. Până în 1911, când a fost vândută statului, clădirea a constituit reședința celei mai puternice și influente familii din arena politică. Datorită importanței sale în epocă, a găzduit numeroase personalități și a constituit martora unor evenimente istorice importante.

După câteva utilizări obscure pricinuite de schimbarea regimurilor, Palatul a devenit sediul *Muzeului Eclectic*; conservatoare, gura lumii a continuat să-i zică *Bonadventure*, după al treilea prenume al nefericitului prinț moștenitor iluzoriu.

Ca orice muzeu, se vizitează zilnic în afară de luni: un parc magnific, cu alei pietruite, un labirint central (*Taxus baccata*), vegetație ce ascunde răscrucile până ce treci de ele, presat de vizitatori juvenili, în fine, edificiul cu trei niveluri somptuoase în stiluri diferite - săli cu lambriuri, candelabre și vitralii (așa scrie în ghidul obligatoriu, ce permite bifarea comentată a secțiilor). Cordoane roșii ce orientează ferm a înșiruit și familia noastră pe mocheta protectoare transparentă a mozaicului roman ce previne cu „*Cave canem*" și o imagine spăimoasă (tot în broșură scrie) surprizele viitorului periplu.

Oamenii vorbesc - câțiva, mai umblați prin lume, îi spun clădirii impozante palatul Suk, pasămite de la grijuliii în disimulare - negustori pe picior care oferă pretutindeni te miri ce, mărci garantat contrafăcute, căci populația are bani pentru Nimicuri Importante, nu se știe când e momentul să devii lefter, așa se schimbă regimurile.

Accesul propriu-zis începe în holul cuprinzător, prevăzut cu o intrare descendentă – da, rotonda unui subsol cu două șiruri de trepte către perechea opusă de ghișee cu turnichet; între ele – tentațiile *Tarabelor volante* ce expun spre vânzare *Nimicuri Semnificative* (singurul perimetru unde s-au îngăduit). Ghișeele eliberează, contra taxei afișate, un bilet înseriat (excepții suportate de municipalitate - pensionarii și văduvele îl primesc gratis, așijderea copiii neșcolarizați) ce informează datele zilei. Urmează controlul de validare, când vizitatorii primesc o brățară inscripționată „*Eclectic Museum*" și devin slobozi să urce pe la celălalt capăt spre a călca mochetele anoste ce protejează limitativ parchetele delicios de exotice ale interioarelor.

Uite-așa am intrat - maica Smara, tata, mama, tanti Elvira, unchiul Tudor și vărul Ion, chitiți să vedem *totul* urmând indicatoarele și, bineînțeles, semnalele oficialilor ubicui în uniforma lor caracteristică (se zvonește că unii sunt virtuali, dar e riscant să verifici, dacă îi atingi poți simți descărcarea consistentă a electricității statice).

La parterul înalt – expoziții de artă vizuală, tapiserii, colecții entomologice, nișe cu *Invenții Inutile* și manuscrise sigilate, presărate cu tăblițe explicative, săgeți indicatoare, afișe relevante îndărătul geamurilor. Vitrinele securizate alcătuiesc un traseu înadins, alcătuind semnul șarpelui (care mai târziu a devenit simbolul nesfârșitului) astfel ca vizitatorii sensibili să simtă, instinctiv, fiorul veșniciei.

Lângă fereastra înaltă se află „*Urechea Dionisieus*" – gura unei grote artificiale unde poți auzi, venind din depărtări, șlagăre obsedante... eu am prins „Cânta un matelot la probă"... dar vor și alții să asculte... așa am descoperit-o pe mama lipită de obiectivul unui kinetoscop. Când am atins-o, a zis doar „Tudoree, închide poarta! Închide poarta, Tudore!" și am înțeles... se afla tot în ziua când i se furaseră boii de zestre... săptămâna nunții..

În *Odaia Unchiului* treci de draperia din stambă și poți să scotocești în dulapurile vetuste... dacă tragi sertarele dai peste cutiuțe transparente de foste vitamine ticsite cu penițe Redis, garnituri elastice de borcane, pufere, cuișoare, lame de ras folosite, pioneze printre cutii de chibrituri sau ambalaje de medicamente conținând instrucțiuni de folosire, monede expirate, un butoi din care poate ieși orice...

La capăt adastă sculpturi în aer, cu postamente și piedestaluri, din creștetele cărora țâșnesc, periodic și aleatoriu, trâmbe gazoase translucide, risipindu-se odată cu închipuirea entuziasmată a privitorilor în trecere.

Următorul nivel – jocuri de mari dimensiuni, închipuind tabele tridimensionale pe care se mișcă bile, avataruri, pătrate, emoticonuri... alternează cu expuneri de țesături și filmulețe educative. Este nivelul eminamente cultural activ și interactiv, ba chiar proactiv întrucât „aparatele" induc dependențe subtile, măcar că nu oferă câștiguri, deși înghit monede... dar se zvonește că o dată pe an, unul la întâmplare leapădă un dublon de *aur*... vorbe, dar persistente! Câțiva împătimiți constată că li s-a rărit părul, colonul devine iritat... târziu! De altfel administrația are soluția – anume un jet de aer polar direcționat vertical descendent, precis și laminar, să înghețe măruntaiele insistentului zăbavnic... De preferat extraordinarele conferințe virtuale – azi „*Istoria ancestrală a pontonului*" - să juri că imaginile sunt aievea!

Lângă incinta expoziției de motoare se adună gașca *Tinerilor Blazați*, cu blazere-curcubeu din foi de cort stoarse, care pun la cale escapade conform rozei vânturilor – se zice că ar fi niște cotloane... savuroase prin palat, dacă știi compara releveul ghidului tipărit cu situația din teren.

Tanti Elvira ține neapărat să intervină la jocuri – dacă pui mâna pe o prăjină poți spera să miști o piesă... posibil chiar capeți un premiu simbolic, îți apare poza undeva pe un panou, până se ivește alt câștigător... și–s mulți, măcar că efemeri.

Între secții se întind coridoare deschise tematice, zise ale *Simțurilor*, din capul cărora perspectiva relevă vânzoleala temporarilor musafiri care au plătit ca să se amuze. Bunăoară *Coridorul Olfactiv* cu parfumurile reconstituite migălos ale unor semnificative personalități trecute - membrii Casei Regale, ambasadori și reprezentanți ai statelor din toate colțurile lumii ce au staționat în palat – poți adulmeca lămurit detalii picante, ca întâlnirea scandaloasă a Marii Ducese cu Satirul Beat. Sau cel zis al *Gusturilor*, cu boxe unde primești cadențat pe limbă o picătură anume – poate fi aromă de mititei cu muștar, elixirul tinereții (zece secunde), gustul fripturii de bizon, savoare de papaia, kumâs, zer de cămilă, sarsaparilla, sumac, yeyo, mușcătura unui alcool, sos mole, iuțeala „piperului fantomă" sau Naga (numai pentru inițiații autorizați), cum te anunță monitorul asociat. Sunt unii care abuzează, îți dai seama văzându-i că nu le mai intră limba în gură – pătimași! Se spune că în proiect a fost prevăzută o secțiune exclusivistă destinată sadomasochiștilor, cu senzații de nescris... dar eforii s-au opus în unanimitate. Cică ar fi ajuns la *Casa Plăcerilor Vinovate*, societate elitistă cu circuit închis... vorbește lumea.

Pentru cei cu *înclinații* este *Camera de Interogare*: doar aștepți în cabina izolată fonic - picătura de apă, ușa trântită, țipătul oribil... imaginația completează restul cum a povestit unchiul Tudor... eu nu am încercat.

Pe aici ai *Tactilul*, în ale cărui cabine introduci palma într-o deschizătură ca să atingi ceva blănos, cu pene, solzi, texturi ce învăluie acaparator mâna... una poate produce taman orgasme, m-a încredințat tainic vărul Ion... o fi, dar nu oricui, trebuie să ai părul des, aidoma neghiobilor! Și mai departe coridorul *Luminilor*, *Sunetelor*, pe săturate!

Al treilea nivel, la origine hărăzit „domesticimii" – mulțimea de slujitori datorită cărei era asigurată *mentenanța*, adică suma măsurilor stabilite asigurării calității serviciilor; împărțit în numeroase încăperi modeste, dotat cu o monumentală scară de serviciu din lemn, fusese mult amenajat spre a deveni reprezentantul *tuturor istoriilor*, după opinia ghidului. Pentru a preveni obiecțiile, nota de subsol precizează că depozitele (inaccesibile publicului) conțin, într-un microclimat adecvat, o bună parte a patrimoniului muzeal; prin rotație, sălile expoziționale se *înnoiesc*, îndemn insistent ca vizitatorii să revină.

Așadar, un nivel unde secțiile sunt dedicate unui anume subiect al trecutului, care încearcă să descrie, să explice sau să facă perceptibile timpurile de odinioară. Ordinea este relativ temporală – *Nașterea Universului*, cu panouri, hărți cerești tridimensionale animate, *Geneza Pământului* (*Terra*), cu ecrane mari și filme apocaliptice, pe astea le-am văzut în grabă. *Apariția Vieții* da, expunerea era atractivă – secția *Regnuri* cu diviziunile lor... cel animal mai interesant, mulțimea de viețuitoare, mulaje, machete, împăiate (acum le spune naturalizate) - păsări exotice, care cântă așa de ademenitor că poți să–ți pierzi sora cât ai clipi, o găsești abia la anul plimbând un plod sau, mai rău, cu serviciu la stat... la Domenii Publice... vărul Ion a pierdut aproape un an de școală profesională astfel... dar măcar a rămas singur și îndeosebi secția *De la Homo erectus la Homo sapiens*, cu mulaje în ceară, diorame deschise sonorizate... impresionant!

Istoria Religiilor, maica Smara a ocolit-o, zicea că vorbește cu Dumnezeu oricând dorește, pasămite avea dreptate, meandrele culturilor te umplu de îndoieli... mai bine taci sau discuți despre fotbal, tata a fost chiar

dibaci, degeaba îl privea mama reprobator. Vărul Ion apare și dispare grație colonadelor, fiindcă poți pune mâna pe orișice, dar cu grijă, se ivește câte un Oficial și cine știe cum te încadrează: înapoi la coada de la intrare, interdicție pe nivel, îți ștampilează mâna și gata, ceilalți atât așteaptă ca să interpreteze abuziv marcajele fluorescente.

Cel mai grozav – istoriile apocrife – unii le cred necondiționat. Aici se află și o cabină anume pentru ISTORIA TA – bagi niște date personale și afli că ai fost prostituată de campanie pe vremea lui Ginghis Han, neanderthalian canibal în pleistocen, sclav frigian în Elada... de groază... dar nu am intrat întrucât un trecător binevoitor mi-a șoptit că șmecheria e în datele personale... ajungi pe niște liste oculte manipulatoare (cică baze de date) sau ți se golește cardul... feri-mă, Doamne!

Toate acestea se opresc la *Epoca Modernă*, ilustrată numai de o uriașă sculptură abstractă, care sugerează orice – eu am văzut un asteroid, tata un șanț cu hoituri, tanti Elvira un algoritm... poate toți aveam dreptate...

Și aici există galerii tematice despărțitoare de secții, doar că sunt destinate *Culturii*, așadar însemnate cu nume de zeițe și muze, zice-se atotștiutoare fiind fiicele memoriei; oricum or fi fost, reprezentau baza *Artelor*, ceea ce nu-i la îndemâna oricui (scrie ghidul și subliniază că e un scop al muzeului).

Așadar am pătruns în galeria *Muzicii*, unde chiar la intrare era un *teremin* – singurul instrument muzical electronic controlat fără contact fizic, o cutie deasupra căreia îți plimbi mâinile și obții sunete tânguioase... dar cum toți vizitatorii se băgau în seamă ieșea mereu vreo harababură, până apărea un oficial. Tot felul de instrumente, cu corzi, de suflat, percuție, atingeai un buton și auzeai ce emite... imaginile unor compozitori și interpreți celebri prevăzute cu căști, să le auzi realizările, în fine, limitate ca durată. Există și o nișă izolată special dedicată ascultării, separat, *cântecului sirenelor*... posibil, dar am auzit că se bazează pe niște mesaje subliminale, devii hipster, gropnic sau realmente castrist... așa că se intră strict cu autorizație.

Galeria *Artelor Vizuale* da, era mai explicită, - reproduceri de tablouri, statui, bijuterii... mobilier, machete de construcții celebre... iar la capăt statuia în mărime naturală reprezentând Afrodita (reconstituită) și mențiunea *„cea mai frumoasă zeiță”*.

Noi bărbații ne roteam admirând-o (*ce i-aș face* tot îngâna vărul Ion) dar a pătruns în cerc, fără veste, un boșiman veritabil (?!*).

Este prea mare și grasă, a zis, deci mănâncă mult dar nu poate fi în stare să umble toată ziua la culesul hranei menită familiei; prea albă pentru soarele nostru. Hotărât, nimeni n-o va lua de nevastă!

Uite-așa ne-am retras pleoștiți, cu priviri neîncrezătoare și tata în urma noastră, ajutându-și cu un baston mersul anevoios... dintr-odată își arăta vârsta...

Galeria *Poeziei*, da, era așa ceva, te ademenea cu vocea cavernoasă a tragicului poet (nenumit) declamând „Beleaua înfricoșătoare”, unica sa poemă antumă, ale cărui răgete înfiora auditoriul pasager. De-a lungul ei - poezia epică, lirică, erotică (aici am zăbovit!), religioasă, tragică... busturi, manuscrise, reproduceri, biografii și bineînțeles căști dedicate audițiilor particulare... mulți curioși dar puțini zăboveau să asculte.

Galeria *Spectacolului*, remarcabil mai animată fiindcă se puteau viziona (la kinetoscoape) fragmente din piese de teatru, filme, balete, comedii, numere de circ, printre obișnuitele reproduceri de scene celebre, fotografii vestite, câteva chipuri din ceară, afișe și machete. Avea însă o anexă cu *Atelier*, unde amatorii puteau încerca *roluri* și *scene*, sub îndrumarea unor profesioniști... chiar dădeau *atestate* talentelor native, foarte puține, de altfel... n-am auzit să fi primit cineva.

Un loc aparte între galerii era menit *Pomului Cunoașterii*, cu integrama ramurilor la care a ajuns știința după ce, cândva, a fost doar una... și acum dă mereu mlădițe. Cine dorea, putea aprofunda sutele de ramuri (existau scărițe mobile cu platforme), dar studiul nu era indicat decât belferilor, altminteri smintea... scria clar.

Câțiva radicali ecologiști consideră că lipsește un etaj, sau măcar o aripă a *Extincțiilor* – diorame cu toate trecutele viețuitoare, de la facerea lumii vii la *Epoca Antropocenă*, ce oprește creșterea biodiversității... dar s-a opus, democratic, majoritatea. Totuși, uneori apar prin unghere mici afișe subversive, sigle secrete, desene scandaloase, să amintească mizeria umanității, semn că facțiunea nu doarme... ba produce și prozeliți.

Așa am ajuns la corpul *Descendent*, adică finalul vizitei.

Și acesta a suferit reamenajări drastice: monumentala scară din lemn cu lambriuri a fost blocată strategic încă din vremea reconstrucției și dublată de o aripă cilindrică integrată palatului, destinată evacuării vizitatorilor; are corespondențe la fiecare nivel însă ultimul este cel adevărat fiindcă, după ce treci de ușile unisens, la ultima predai brățara ca să pătrunzi în *Salonul Expedițional*, o incintă spațioasă prevăzută cu polițe, măsuțe, bănci, chestionare, flyere ca să-ți afișezi opiniile în tihnă.

Ne-am tolănit confortabil pe băncile capitonate; maica Smara nu mai avea mătăniile, eu nu-mi găseam batista, ai mei se ciondăneau pentru lipsa unei borsete... vărul Ion dispăruse... nemulțumiri!

Unchiul s-a dus la un automat, să bea apă; când s-a întors, i-am făcut semn înspre scaunul liber, dar a dat din umeri. M-am dus și eu să văd îndeaproape nișa cea mai apropiată a rastelului antiincendiu (erau mai multe); toporișca roșie se scotea ușor dar, la o privire mai atentă, lama era un burete gofrat; am lovit cu ea peretele și a scos un fluierat gâtuit, ca un icnet de cimpoi; am continuat, simțind cum cad din mine cunoștințele recente, prilej ca și alți vizitatori să scotocească după ele – distractiv! S-a iscat un ansamblu de fluierași, până a apărut un oficial care s-a mulțumit să privească cum au diminuat treptat.

Gurile confortabile a două tobogane, un escalator descendent (copios intermitent) pentru persoane trupeșe cărora le sunt interzise emoțiile fac posibile contactul la sol într-un chioșc cu deschidere largă către aleea principală datorită bolții verzi cu efecte optice (pare că se lărgește dar se strâmtează, până ce vizitatorii se înșiră, mângâiați de ramuri iscoditoare) consacrată neuitării. Acolo ne-am reunit, câți mai eram, vorbindu-ne că vom putea, cândva, să revenim, să recuperăm – vărul, batista... eventual în schimbul maicii, doar de asta e Palatul... cerne carne... dă, Doamne!

* Grimasă stupefiată (N. red.)

Clara Marinescu

Inocență

Strângea zăbrelele cu obidă și-și concentra privirea asupra lui. Erau mari, senini și maro. O lume întreagă și goală se clădea în ei. Coridorul era lung și verde, ca în „Culoarul morții”, iar în fața celulei pe care o împărțea cu alte două asemeni ei, se afla un perete lung, vopsit în roșu stacojiu, din crăpăturile căruia ieșeau din când în când gândăcei tot roșii. Mirosea a stătut, nu urât, dar nici plăcut, acolo totul era static, din când în când o fată era luată din celulă și nu se mai întorcea. Condițiile nu erau chiar rele. Ce o omora era numai timpul care încremenise între gratii și orice se întâmpla acolo, nu-l îndupleca să-și miște fundul și să o ia cu ea.

El intrase, cum o făcuse și-n alte dăți, cu tija de metal în mână, plimbând-o zgomotos pe zăbrelele tuturor celulelor. Când fusese adusă aici acum... aproximativ o lună, aterizase în încăpere cu o glugă pe cap care abia acolo îi fusese luată. Deci nu putea ști câte celule sunt, câte prizoniere, care era arhitectura celorlalte încăperi și chiar a holului. Toate fuseseră aduse aici, în aceleași condiții. Numai că obiceiul individului de a plimba bara aceea pe zăbrele, oprindu-se din când în când la trecerea de la o încăpere la alta, îi sugera un număr aproape exact de celule. Opt, până la a ei, adică ultima. Individul purta un tricou albastru azi, pe care era imprimat „Weird yes”, cu un negru cauciucat, după cum putea bănui. Se opri în dreptul celulei și-și zăbovi privirea pe ele, trecând-o cercetătoare de la una la alta.

Nu fusese aleasă până acum, nu știa de ce, dar nu se grăbea. Nu ajunsese, încă, la stadiul în care una dintre locuitoarele unei celule îndepărtate să înceapă să suspine neîncetat, zi și noapte, cu aceeași tonalitate, aceeași măsură, ca un disc stricat, ducând-o la exasperare. Nu. Maro-ul ochilor ei își limpeziră nuanțele și-și scoaseră la înaintare inocența. Purta o bluză ușoară, albă cu flori albastre, cu bretele largi, slăbise, iar sânii o suportau cu greu, atingerea materialului nu-i plăcea și asta se vedea. Părul curgea în valuri de-a lungul feței albe, ochii i se măriră și-și mușcă cu obidă buzele, să pară roșii și proaspete. Își umezi colțurile ochilor cu apa rămasă în cana de tablă și așteptă. Azi, trebuia să o aleagă pe ea. În ciuda sau, poate, datorită inocenței. Își depărtă buzele și își le tremură vizibil. Tipul cu tricou albastru se zgâi prostește la ea. Nu o observase până acum și se întrebă de ce. De ce? Pentru că EA nu voise. Acum le privea pe toate trei, fata cu părul negru cu care împărțea ea patul era mai frumoasă decât ea, aici putea exista un pericol, dar nu, azi fata hotărâse să o aleagă pe ea. Individul le cerceta cu privirea, își aluneca ochii de-a lungul copurilor lor, plescăi din buze și ezită. Fata își lărgi privirile adâncindu-le asupra lui, țipând cu ele „alege-mă! Alege-mă pe mine!”. Inocența din ei învinse și tipul se hotărî. O privi, spuse un „tu” îndreptându-și bărbia către ea și descuie poarta, dându-se în lături ca ea să poată ieși.

Azi, trebuia să o aleagă pe ea. În ciuda sau, poate, datorită inocenței. Își depărtă buzele și își le tremură vizibil. Tipul cu tricou albastru se zgâi prostește la ea. Nu o observase până acum și se întrebă de ce. De ce? Pentru că EA nu voise. Acum le privea pe toate trei, fata cu părul negru cu care împărțea ea patul era mai frumoasă decât ea, aici putea exista un pericol, dar nu, azi fata hotărâse să o aleagă pe ea.

Fata plecă fruntea, transmise membrelor superioare un tremur care-i zgudui sânii atât cât să fie observați și mai mult și păși pe lângă el. Era minionă și plutea în încălțările ușoare fără zgomot, fără apăsare, fără vreun viitor presimțit. Îl așteptă să încuie ușa celulei și se rezemă de peretele stacojiu, cu mâinile de-a lungul trupului. Atitudinea ei cerșea atenție, dominare, autoritate. Stângăcia gesturilor îl convinse pe posesorul tricoului albastru că fata fusese adunată de pe străzi, fără ca ea să aibă în spate o pregătire serioasă pentru viață. Nu zăbovi mult și o strivi cu corpul de perete, aplecându-se să o sărute. Ce se întâmplă apoi fu un vălmășag de icnete, gâfâieli, izbituri metalice, scrâșnete de dinți, zgomot de piele pe piele. După ce-i izbi capul de perete, fata îi smulse bara de fier din mână și-l lovi cu sete. Insista, cu precădere, în zona mediană a corpului lui, acolo el își poposea deseori centrul de greutate când profita de vreo inocență rătăcită în acele încăperi ale pierzaniei. După ce se convinse că nu mai mișcă, le eliberă pe toate celelalte. Erau, așa cum estimase, opt celule. Fu ultima care părăsi culoarul verde și, înainte să iasă, aruncă o ultimă privire în urmă. Nu mai mirosea a stătut. Timpul își ridicase, în sfârșit, fundul de pe celulele acelea uitate de lume și-i fâlfâia supus pe umeri. Își șterse de pe față zâmbetul de satisfacție, stropii de sânge și inocența. Scoase un răcnet, un urlet care o eliberă de chinul așteptării de până atunci, și se pierdu afară, într-o lume în care inocența nu avea ce căuta.

proză

Viorel Nica

FĂCÂND PE MOARTA SPRE A RĂMÂNE ÎN VIAȚĂ

Chiar dacă nu performează spectaculos ca alte prozatoare contemporane care au reușit să se ridice pe culmile măiestriei narative prin strădanii de-a dreptul impresionante, Susana Fortes (născută în 1959 la Pontevedra, în Galicia), autoarea romanului *Septembrie poate aștepta* (apărut în 2017, tradus în românește de Cornelia Rădulescu, publicat de Humanitas Fiction în 2019) este o romancieră demnă de respect, aflată în toiul maturității creatoare, dotată cu un simț romanesc acut, c-un umor sănătos, cu atâta imaginație de câtă este nevoie spre a plăsmui o carte zveltă, mlădie, degajată, captivantă.

Aflată la Londra spre a-și pregăti doctoratul, naratoarea Rebeca Aldán a sesizat că autoarea ei favorită - Emily Parker - dispăruse enigmatic cu câteva decenii în urmă. Dornică să dobândească noi cunoștințe despre scriitoarea dispărută misterios, s-a apucat să cerceteze presa vremii cu toată luarea aminte. Nu după mult timp a descoperit că dispăruta se născuse în Brigthan într-o familie ”îndestulată”, fusese educată în spirit evanghelic, se căsătorise cu un ”eminent profesor de matematică” (mai în vârstă decât ea cu 15 ani), își întrerupsese studiile din cauza războiului bulversant, ”a continuat, ca autodidactă, să se instruiască”, ”și-a construit reputație literară publicând povestiri în reviste sau vânzându-le radioului”, devenise o romancieră notorie, elogiată de prea subtilul Leonard Woolf, după care, spre surprinderea unora ”a încetat să frecventeze cercurile literare și a refuzat să acorde interviuri, precum o actriță care abandonează scena”. Adoptând postura unui detectiv tenace, ambițioasa doctorandă spaniolă a continuat să investigheze cazul scriitoarei engleze dispărute ca prin farmec. Cu ce s-a ales de pe urma investigației sale pline de râvnă? Cu încredințarea că scriitoarea dispărută fusese aprig urmărită de cineva în perioada 1945-1955. Cu convingerea ca Emily nu era o scriitoare ”din născare” (ca M. Proust), ci ”de nevoie”, determinată să scrie spre a supraviețui în niște vremuri ”grozav de ostile”. Cu descoperirea că între ea și cealaltă erau niște afinități structurale, bazate pe împărtășirea unui mod de viață agrest. Cu informația că Emily lucrase la War Office, cel mai redutabil serviciu de spionaj britanic, lăsându-le celorlalți impresia că ”era o femeie puternică și sănătoasă, aidoma unui copac tânăr”, excelând în dezlegarea cuvintelor încrucișate, lucrând (periculos) ”chiar în locul unde se țesea pânza de păianjen” a istoriei grozav de precipitate, știind că, de fiecare dată, ”cel mai important în viață nu este să salvezi lumea, ci să-i rezolvi problemele concrete”. Cu ipoteza că, deși se dovedise foarte puternică în timpul războiului, doamna Parker se prăbușise post-bellum în prăpastia unui descumpănitor atac de panică. Stând de vorbă cu profesorul Whelan, îndrumătorul tezei sale de doctorat, dârza investigatoare a înțeles că Emily ”scria pe ascuns” ”de parcă ar fi dus o viață dublă”; ”depindea întru totul de soțul” ei, matematicianul Pearson, care devenise maniac după război. După întâlnirea și convorbirea cu bătrâna Brenda Mulligan (aflată în căminul de bătrâni), prietena și infirmiera lui Emily Parker, s-a dumirit vizavi de faptul că dispăruta ”a fost o scriitoare cu mult înainte de a-și publica primul roman”, că nu a mai apucat să-și publice ultima carte (*The Bridge*), că tot ”ce s-a întâmplat cu Emily s-a întâmplat în orice colț al lumii cu orice femeie care s-a văzut prinsă între ciocan și nicovală”, că, din cauza orgoliului său hiperdezvoltat, Emily ”putea fi nesuferită, de-a dreptul insuportabilă” câteodată, că, pe de altă parte, tânăra doamnă Parker ”era amuzantă, vehementă, încăpățânată și o mare mincinoasă”, că persoana vizată avea un soț posesiv, copleșitor, de natură s-o nefericească profund, să-i infernalizeze existența cotidiană, că ”oamenii nu sunt pe lume să facă” doar ”ce vor, ci să pară că fac ce se cuvine”, că ”Emily nu era o femeie care să se conformeze, așa că a început să fantezeze, să-și construiască un univers paralel”, că în urma unui avort prost făcut, nefericita doamnă ajunsese ”o femeie deznădăjduită, practic fără speranță”, că, panicată fiind ”se trezea speriată și se uita îngrozită în jur de parcă ar fi vrut să se ascundă sau să dispară”, suferea de ”o angoasă dusă la extrem”. Din perspectiva lucidei convorbitoare, Emily Parker eșuase în a se înțelege cu soțul dominator, tare nerăbdător ”să aibă ultimul cuvânt”, psihopat, generator de ”infern casnic”, se retrăsese la niște mătuși scoțiene după ce se deghizase în călugăriță presbiteriană, revoltându-se împotriva bărbatului-tiran ce îi înveninase viața privată. Debarcând pe scoțiana insulă Skye, ultimul loc de refugiu al urgisitei doamne Parker, cercetătoarea spaniolă avusese impresia că se află ”la capătul lumii”, departe de miezul vieții civilizate, a vizitat casa strămoșească a lui Emily unde a găsit manuscrisul ultimului roman, ”relatarea autobiografică a unei femei care câștigase un război, dar pierduse pacea”. Cât de curând a înțeles că fusese păcălită, că i se jucase o festă din partea așa-zisei Brenda Mulligan, sub al cărei nume se ascundea de fapt...Emily Parker însăși. Revăzând-o și-a dat seama că făcuse pe moarta pentru a rămâne în viață.

Exceptând faptul că potentează cu asupra măsură misterul determinându-l să alunece de pe făgașul firescului pe cel al nefirescului, proiectându-l într-o manieră mai degrabă artificială decât naturală, plasându-l (neinspirat) sub incidența exacerbării iritante, romanul, *Septiembre puede esperar* de Susana Fortes este un opus artistic remarcabil, de o vivacitate bine dozată, temeinic calibrat, desfășurat într-o modalitate alertă, câtuși de puțin fastidioasă, într-o foarte mare măsură preocupat să se metaliteraturizeze discret, în absența oricărei ostentații neînduplecate.

Veronica Balaj

UN FESTIN AL SONETELOR

Poetul nemțean Mihai Merticaru ne-a dăruit o carte rară: *Sonete alese*, Editura Ateneul scriitorilor, Bacău, 2021, 444 de pagini.

O carte de sonete, azi, între atâtea experimente literare, aduce în atenție distincția unei expresivități poetice purificate. Devenită clasică (într-o evoluție admirabilă de la *sonetto* care însemna cântecel, până la stilizarea cu caracter de unicitate). Poate însemna totodată și notificarea unei *borne* importante în parcursul istoriei literare. Volumul menționat mai sus indică ambele sensuri, fără să fie nevoie de vreo cheie a descifrărilor. Da, suntem invitați la un festin al sonetelor. Antologate, în număr de 418. Cu o prefață exhaustivă semnată de **Geo Vasile.** Nume cunoscut, Mihai Merticaru a abordat mai multe modalități de scriere: *tradiționalist și modernist, apolinic și dionisiac*, (nota Victoria Milescu, pe coperta a patra a volumului menționat), autorul *se pare că a găsit în sonet formula potrivită temperamentului său.*

Ușurința de a struni verbul și de-a puncta sugestia în fraza poetică vine, desigur, și din exersarea gazetăriei, a eseisticii sau criticii literare. S-a dovedit biruitoare, însă, fascinația ritmului *ndecasilabic* și suveranitatea rimei supranumită *leonină*. Mărturie stau cele șapte volume anterioare, iar dacă luăm în seamă titlurile *Arca lui Petrarca (2008) și Arta euritmiei (2012),* este evidentă preferința autorului pentru sonetul de sorginte italiană. *Mihai Merticaru* se prezintă cititorului a fi un *subtil conesseur* al tehnicii de scriere a sonetelor, dar și a istoriei sale ilustrate de nume rezistente *for ever*. De la Petrarca, Dante, Shakespeare, Paul Verlaine, Lope de Vega, iar la noi, Mihai Eminescu, Macedonski, Vasile Voiculescu și mulți, mulți alții.

În *Sonetele alese*, vom afla nota de *particularitate* cu precădere în *trăirile* exprimate. Rigoarea ritmului și a rimei fiind trasată dinainte după reguli știute. Stările trăite, trecute prin filtrul imaginației, accentuează vibrația poetică într-un sonet, doar dacă respectă anumite jaloane privind construcția sa. Lucru pe care autorul știe să-l graveze cu iscusință. Pentru coloratură, preia uneori, drept motto și punct de referință, citate potrivite din versurile altor scriitori de gen, despre specificul sonetului: *Tandem de stihuri tari, diamantine... /Mașină de ritmat cuvinte rare. (pag 191,* Leonard Gavriliu*)*. Cât privește nota particulară a discursului poetic încadrat, firește, în formula metrică ABBA a versurilor, luăm în seamă un ton de magie pe care autorul și-l asumă fără echivoc: *Minunile lumii topite-n sărut. /Pe cărările sonetului arheu, /Se plimbă nestingherit* doar *Dumnezeu. (*pag 191). Raportul cu realitatea este filtrat în stările unui *eu* omniprezent. Un eu confesiv, comunicativ în mai toate palierele: singurătate, mirare, adorație, fericire, iubire și iarăși iubire, însemne spirituale, visare, ispitire, toate mixate cu sonoritatea unei *eufonii personale*. Muzicalitatea versurilor, una din specificitățile artei sonetului, ne trimite direct la Verlaine.

Eul poetic, aflat la vedere, *translează dialogul* cu realitatea dinspre *sinele său* spre *exterior*. Într-o confesiune tandră, fără accente patetice, fără deznădejdi teatrale, spaime sau angoase. Totul sub vraja și puterea iubirii. Coordonată esențială a lumii. Văzută într-o dimensiune și expresivitate personală. Derulată în diverse fațete care ocolesc vădit tulburarea dezolantă, amărăciunea bolnăvicioasă, patimile frânte dureros. Autorul ne propune o viziune senină, o limpezime stenică: *Convins sunt c-ai să-mi faci zile bune/ Să-mi luminezi calea cum o făclie, /Să intrăm amândoi în veșnicie.* (pag. 193). În percepția sa, lumea se arată într-un spectacol dominat doar de iubire. I*ubirea deține rolul principal*: *Chiar și în ger, dragostea înflorește.* (pag.27). Forța iubirii, în demersul poetic la care facem referire, devine *temă* și *simbo*l. Și liant al tonalității întregului volum*: Tinereții, inima îi scapără, /Așa e menit omului să fie/ Când jar nestins, când sprintenă flacără,/ Un dat de care nimeni nu-l apără... /O dulce și sublimă melodie* (Pag. 105)

Femeia iubită, capriciu și ademenire, de astă dată înseamnă cu mult mai mult. Este chiar o *axa mundi: Fii binevenită, rară minune, /Mai mândră decât floarea de câmpie /Pioasă ca o sfântă rugăciune/ (pag. 193).* Iubirea capătă rang de exclusivitate*: sonete fără ea nu s-ar mai scrie. (pag. 16). Ființa feminină* adorată, fie seducătoare ori ursuză, indiferentă, divin de sentimentală, un Înger sau o Dalila, necondiționat, merită întreagă iubirea. Imaginația transcede realitatea, încât iluzia învăluie protector, fără să pară bizarerie, dacă Adam e gata să repete gestul sacru oferindu-și din nou o coastă: *Torc multe întrebări din albul caier/... Imensul vid din Univers să-l astup, /Să nu mai fie Galaxia goală/ Nu stau pe gânduri mult, în două mă rup/ Ca să-i fac și Evei rost de un trup. (pag.60).*

Sentimentul erotic, vector al vieții, nu poate exista fără tainica, fermecătoarea *rigoare muzicală*. *Euritmia,* element regăsit în mai toate sonetele, indiferent de epocă, este pusă acum în atingere și cu alt vector perceput în dublă derulare: și ideatică și reală. Vorbim despre *timp*. Adăugăm la particularitățile volumului tonalitatea de visare și calmă acceptare a trecerii timpului.

(continuare în p. 26)

TÂNJIND DUPĂ ORFEU

Fiecare cu sunetul vocii lui interioare. O voce care se zbate și se topește, iar se zbate și iar se topește între oasele capului, în timpan, până când reușește să-și facă loc afară, către cuvinte. Idealul vocii nu este întâlnirea cu altă voce. Idealul vocii este Cuvântul. Pe el vrea să-l atingă, lui să i se dăruiască. Altfel spus, pentru a putea rezona cu dimensiunea noastră, conținutul își caută forma.

În acest spirit și-a gândit prof. ELENA EȘANU ȘERBĂNESCU volumul de versuri, intitulat *"De-aș fi rudă cu Orfeu"*, publicat acum câteva luni. Profesoară de limba și literatura română, mai bine de patru decenii, la Curtea de Argeș, prezență sobră la evenimentele culturale din județ, cu o voce de preoteasă antică, pe deplin conștientă de importanța sacerdoțiului său, Elena Eșanu Șerbănescu își onorează, prin intermediul acestui volum, și vârsta de aur a trecerii prin lume, și vârsta cu aură a sentimentelor.

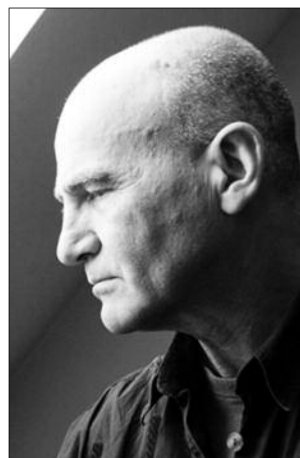
"De-aș fi rudă cu Orfeu" este, de la un capăt la altul, o declamație. Copertele sunt cortina, paginile reprezintă scena, poezia este monologul unei mari singurătăți. Pe nesimțite, însă, monologul acesta înmugurește în dialog, unul subțire și delicat ca o ramură primăvara, dar dialog. Poeta nu mai suportă liniștea comprimată, un zid de liniște, de care vocea i se izbește ca o pasăre oarbă. Așa că o ridică sus, foarte sus, astfel încât mama, luna, bunicul, scribul, anotimpurile, curcubeul, fiii risipitori de pretutindeni, vinovații dovediți și nedovediți, toate sufletele întrupate și toate arătările care-și caută un trup să-și întoarcă fața și pasul către ea. Singurătatea, crede poeta, și-ar pierde, în felul acesta, din puteri: *Îmi șterg lacrimile/ pe tulpina copacului,/ ca să-nfrunzească iar./ Îmi șterg lacrimile/ pe floarea de trandafir,/ pe cer și pe nor mi le șterg,/ să fiu ploaie curată, ploaie de trandafiri./ Mi-aș șterge lacrimile/ și pe sufletul meu,/ dacă aș fi sigură/ că bucuria le-ar putea hrăni. (Lacrimile mele)*

Elena Eșanu Șerbănescu visează la Orfeu. Ce e drept, nu ca Euridice, deși realitatea ei, a noastră seamănă, și ea, cu un mormânt viu, închis înainte de vremea pragului cel mare. Poeta simte mormântul, îl simte în sânge, în greutatea respirației, a legănării, dar crede cu toată ființa că o liră precum cea din mit, în stare să înduioșeze pietre și fiare, o asemenea liră și un asemenea har sunt salvatoare. Și chiar dacă, sub amenințarea unei pedepse cum nu cunosc muritorii de rând, ar sfida, la fel ca Orfeu, porunca zeiască și-ar întoarce capul să privească ce nu îi este încă îngăduit, Elena Eșanu Șerbănescu e dispusă s-o facă. Să le întoarcă zeilor obrazul și să piardă tot. În fond, a trăit sublimul. Ce dacă a durat puțin? Ce dacă vocea i s-a făcut țăndări? Ce dacă toate cuvintele ei vor dispărea în Infernul cuvintelor? Aceasta-i, până la urmă, legea universului nostru: *Dacă un păstor/ar desena un cerc/în fața blândelor/ sale animale,/ s-ar putea/ să fie înghițit de el./ Dacă ar desena mai multe,/ ar putea să ajungă,/ de ce nu?/ în lună./ Poate că luna/ nu e decât/ un nesfârșit/ număr de cercuri,/ care există anume/ ca să-l înghită/ pe păstor cu turma lui. (Cercul 2).*

DENISA POPESCU-MARTIN

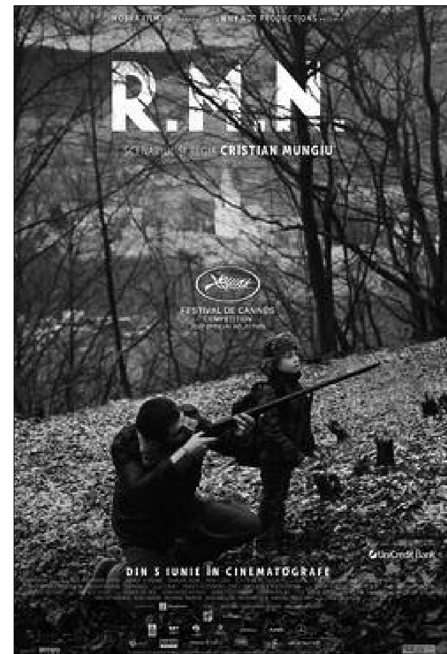
Alexandru Jurcan

Urșii vrajbei noastre

Cluj, 4 iunie, 2022, cinema *Victoria*. Sala plină. Cristian Mungiu își prezintă filmul *R.M.N.*, filmul adus de la Cannes, dus la Ditrău și care, timp de o lună, se va plimba în marile orașe. Ca o oglindă, să mai citim în noi înșine. Cristian Mungiu e un obișnuit al Cannes-ului, recompensat cu premii, apreciat pentru rigoarea filmelor sale.

S-a inspirat de la un fapt real: acum doi ani, în satul Ditrău, au venit doi muncitori din Sri Lanka să lucreze la brutărie. Localnicii - maghiari, români, nemți – devin deodată uniți într-o „spaimă de celălalt". Mulți dintre ei muncesc în străinătate, nicio problemă, dar la ei să nu vină alții. Radicalism politic, discriminare, rasism, xenofobie, plus „noi vrem egalitate/dar nu pentru căței". Politica agită masele needucate, crizele economice sunt acute, mizeria socială e vizibilă. Un microcosmos dezolant, o atmosferă ostilă, construită gradat și ingenios de regizor, trecând prin accente de *thriller*. Dramă socială, dar și fantastic.

Suntem în anul 2020. Matthias se întoarce în sat înainte de Crăciun. A lucrat în Germania. Îi pasă de fiul Rudi, dar și de tatăl său Otto. Are relații conflictuale cu Ana, mama copilului, dar și cu iubita Csilla, care are o funcție importantă în brutărie. Copilul tarkovskian Rudi trăiește spaime iraționale, traversând mereu pădurea misterioasă și agresivă. Dezbinare socială și familială, angoase multiple, violență domestică, cadre scurte. Migranții sunt oameni de treabă, dar comunitatea nu-i dorește. Izbucnesc frustrări, pacea satului e minată, ura izbucnește ca un vulcan la pândă. Planul-secvență de la căminul cultural e un climax impresionant. Aparatul de filmat nu se mai mișcă (până acum avea o mobilitate fluidă). Avem în cadru o dispută otrăvită. Se vorbește în română, maghiară, engleză, franceză, într-o voită mondializare. O radiografie urgentă a României. A Europei. Nemișcarea camerei de filmat rimează cu rigiditatea umană, cu prejudecățile, cu răutatea primară. Ia cuvântul și un tânăr francez, în serviciul unui ONG, venit să numere urșii din zonă. Da, țara arde și baba... E Crăciun, adică oamenii ar trebui să fie mai toleranți, dar faptele sunt dezaprobabile. Pădurea e mister, refugiu, amenințare, devenind o subtilă metaforă. Coloana sonoră e impecabilă, transmițând frica perpetuă. Mă bucur să reaud muzica din filmul *O iubire imposibilă* de Wong Kar-wai (pe care o ascultă Csilla). Simt o briză din filmele lui Haneke. Matthias cu arma în mână, ca un justițiar de western – parcă nu e anul 2020. Violența se întinde în registru hiperbolic. Imediat se ajunge la fantastic, la oniric. În pădure, noaptea, Matthias nu mai poate înainta: în fața lui, o armată de urși. Dacă oamenii nu pot rezolva dezbinarea, vor interveni ei? O multiplicare a spaimelor? Imaginea animalității agresive? Nu cumva urșii sunt oglinda vrajbei noastre? De reflectat. Să nu uit: ca de obicei, nu se aud prea bine replicile (boala nestinsă a filmelor noastre). Actorii joacă onorabil, corect, empatic: Marin Grigore, Judith State, dar și Ovidiu Crișan și Andras Hatházi (de la Cluj).

După proiecție, discuții aprinse în prezența echipei de filmare. Nimeni nu a părăsit sala. Filmul pune întrebări alarmante. Unde să găsim răspunsurile? Dar soluțiile, salvarea?

Suntem în anul 2020. Matthias se întoarce în sat înainte de Crăciun. A lucrat în Germania. Îi pasă de fiul Rudi, dar și de tatăl său Otto. Are relații conflictuale cu Ana, mama copilului, dar și cu iubita Csilla, care are o funcție importantă în brutărie.

„N-ai să vii și n-ai să morți"

(urmare din p. 10)

realități, cea subiectivă (magică) și cea obiectivă, „autorul participă, simultan, la *jocul poeziei* și *cel al lumii,* iar scriitura ia înțelesul unei act de fuziune între textul vieții și textul literar.

Respectivele procedee, atât cele formale *(topoi falacci)*, cât și cele de *gândire,* au fost utilizate, pe de o parte, într-o manieră parodică, iar pe de alta, cu scopul de a reactualiza și de a reîmprospăta, în spirit *postmodernist,* anumite procedee care au marcat poezia în evoluția ei.

În pofida impresiei generalizate că Nichita Stănescu se lasă fară măsură și exclusiv în voia unei fantezii de tip manierist sau a imaginației lipsite complet de „inteligibilitate", noi considerăm că, în cazul poeziei sale, imaginile din categoria acelor „aegri somnia" au, în subsidiar, un suport *cerebral.*

Caracterul rațional al unor structuri verbale, ce par a fi rodul unei spontaneități totale, este vizibil, de pildă, în bine cunoscutele versuri socotite a fi o culme a libertății de limbaj a poeziei lui Nichita Stăneseu : „N-ai să vii și n-ai să morți/ N-ai să șapte între sorți/ N-ai să iarnă, primăvară/ N-ai să doamnă, domnișoară" (*N-ai să vii*). Aici, versurile sunt asociate după o logică specifică, în care jocul opozițiilor ilustrează starea universală de alternanță a lumii, iar „cearta" cuvintelor cu limba („n-ai să morți" „ n-ai să șapte" „n-ai să iarnă", „n-ai să doamnă") reflectă înseși chinurile limbajului, starea de conflict dintre dorințele semantice sale cuvintelor și sarcina lor referențială, dintre logica noțională (exterioară) care subordonează conceptului limbajul și așa-numita logică a interiorului (magică) prin care limbajul, eliberat de ceea ce-1 constrânge la mecanizare, își afirmă adevărata energie (vezi Liviu Rusu, *Estetica poeziei lirice*, EPL, București, 1969).

Interesul poetului pentru spectacolul sonor al discursului rezidă în faptul că, în acest mod, semnificantul este scos de pe orbita sa obișnuită și lăsat să se miște liber pe o altă orbită unde relația sa cu semnificatul este mult mai elastică. Cuvântul „vii" (din verbul „să vii"), întrebuințat și ca substantiv cu alt sens decât cel din structura verbală, atrage cuvântul opus din punct de vedere semantic (substantivul „morți"), care la rândul său este transformat în verb: „n-ai să morți".

Jocul *opozițiilor* (vii/morți, domnișoară /doamnă, primăvară/ iarnă, se realizează în baza unei scheme raționale subiacente, pe care cititorul o deduce și o acceptă. Cuvintele sunt asociate, precum culorile - prin antiteză cromatică - în compozițiile picurale. În dialectica ludică a lui Nichita Stănescu, logica rațională este o „chiriașă" a logicii „spontane" și invers. O asemena dialectică se afirmă și se impune ca modalitate de refuz și de insubordonare față de autoritatea exclusivistă și rigidă a rațiunii. În ansamblu, imaginarul ludic stănescian se dovedește a fi o încercare de sabotare a logicii apolinice a lumii și, respectiv, de destructoare a tiparelor calcinate în care se manifestă lumea și, de asemenea, și limbajul.

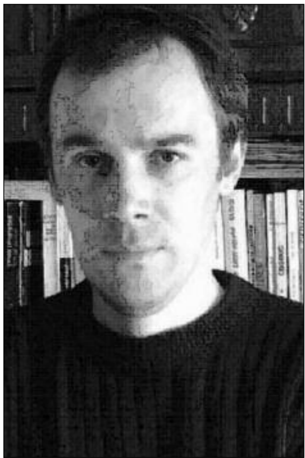
Sub semnul unei fantezii debordante, poetul le oferă lucrurilor și cuvintelor libertatea de care realitatea le frustrează. Lucrurile, corpul uman și chiar și cosmosul au, în viziunea lui subiectivă, o altă anatomie (frunze cu ochi, trupuri cu o mulțime de brațe, pietre cu aripi, albastrul cerului împodobit cu mai mulți sori, verdele este o cocoașă a ierbii etc,) și un alt statut. Jucându-se, poetul regizează un spectacol în care cuvintele și elementele structurale ale lumii se îndepărtează (se eliberează) de propria lor condiție simțită ca opresivă, pentru a intra în alte relații cu lumea (și, implicit, cu ele însele) decât cele care le sunt permise (prescrise).

Plăcerea și măiestria jocurilor de sorginte manieristă i-au oferit lui Nichita Stănescu posibilitatea de a înnoi, cu nonșalanță, anumite tipare ale discursului poetic modern sau de a inventa altele și de a-și exprima într-o modalitate spectaculară, în portativul poeticii manieriste, *sensibilitatea de factură barocă.*

Liber și frenetic, Nichita Stăneseu a așezat jocul poetic sub semnul *gratuității,* eliberându-1 de stilul elaborat și trudit al manieriștilor propriu-ziși pentru care poezia, ca „ars combinatoria", însemna deopotrivă „artă a rațiunii" și a vituozității verbale de tip dedalic.

arte

Hadrian Soare

MIHAI EMINESCU (I)
Așezarea în centru

Te-am așezat în mijlocul lumii ca să poți privi mai ușor în jurul tău, să vezi tot, să pătrunzi tot. Te-am creat ca pe o ființă nici cerească, nici pământeană, nici muritoare, nici nemuritoare.

Pico della Mirandola

Relevant este, la romantici, cu precădere la Mihai Eminescu în nuvela *Sărmanul Dionis*, cum se produce substituția treptată a centrului divin al lumii cu unul nou, cel uman, ca o prelungire în plan literar a sugestiilor din importante lucrări filosofice și teologice de la sfârșitul Evului Mediu. Tendința așezării omului în centrul lumii e afirmată încă din Renaștere, în celebra lucrare a lui Pico della Mirandola *Despre demnitatea omului* (*De hominis dignitate*, 1486): „Pentru Pico, scrie Eugenio Garin, condiția umană este de a nu avea condiții, de a fi într-adevăr un *quis*, nu un *quid*: o cauză, un act liber. Și omul este totul, pentru că poate fi totul, animal, plantă, piatră, dar și înger și «fiu al Domnului». Iar chipul și asemănarea lui Dumnezeu constă în a fi cauză, libertate, acțiune; constă în a fi rezultatul propriului act."[1] Pico della Mirandola afirmă că însuși Dumnezeu a conferit omului poziția centrală, ca un substitut identic al său: „a conceput omul ca pe o lucrare cu un aspect care nu îl diferențiază și, așezându-l în centrul Universului, i-a vorbit astfel: «O, Adame, nu ți-am dat niciun loc sigur, nicio înfățișare proprie, nici vreo favoare deosebită [...] Te-am pus în centrul lumii pentru ca de aici să privești mai lesne cele ce se află în lumea din jur.»"[2]

Ideea așezării omului în centrul lumii este, de fapt, în plan teologic și filosofic, o redescoperire a unor sugestii mitologice, a „istoriilor sacre" despre antropogeneză, revelate de Mircea Eliade...

Ideea așezării omului în centrul lumii este, de fapt, în plan teologic și filosofic, o redescoperire a unor sugestii mitologice, a „istoriilor sacre" despre antropogeneză, revelate de Mircea Eliade: „Crearea omului, replică a cosmologiei, s-a produs tot într-un punct central, în Centrul Lumii. După tradiția mesopotamiană, omul a fost făurit în «buricul pământului», acolo unde se află și Dur-an-ki, «Legătura dintre Cer și Pământ». Ohrmazd creează omul primordial, Gayōmard, în Centrul Lumii. Raiul în care a fost creat Adam din lut se află, bineînțeles, în Centrul Cosmosului. Paradisul era «buricul pământului» și, după o tradiție siriană, se găsea «pe un munte mai înalt decât toți ceilalți». După cartea siriană *Peștera Comorilor*, Adam a fost creat în centrul pământului, chiar în locul unde avea să se ridice mai târziu Crucea lui Isus."[3] Pentru Mircea Eliade, însuși trupul omului este un „antropocosmos" și de aceea istoria religiilor poate deschide, în epoca modernă, o nouă perspectivă a imaginației poetice: „Ceea ce diversele tehnici ale imaginației, îndeosebi tehnicile poetice, au realizat în acest sens înseamnă aproape nimic în raport cu perspectivele pe care le deschide istoria religiilor. Toate aceste elemente fundamentale încă supraviețuiesc, chiar și în omul modern; trebuie numai revitalizate și aduse la nivelul conștiinței."[4]

În temeiul acestui adevăr revelat de Mircea Eliade, al simbolismului antropocentric, începând cu Renașterea, așezarea omului în centrul lumii devine treptat o temă literară, în corelație cu simbolistica punctului și a sferei concepute în viziunea teologiei medievale. Idealul renascentist al emancipării omului prin sine însuși este ilustrat de Guillaume Du Bartas, în *La Semaine ou la Création du monde* (1578-1584): „Căci precum piatra care, netezită, căzând în apa/ Unui iaz adormit, formează un mic inel/ În jurul locului căderii și pe care-l măsoară/ Cu blânda mișcare alunecând pe suprafața/ Acestei marmuri vălurite și cristal fremătător/ Un șir de cercuri care-ntruna cresc alcătuind.../ Omul, zi după zi, cultivându-și înțelepciunea, face artele toate să curgă prin circumferință,/ Pe măsură ce el deopotrivă crește și cete, cete/ Roiește spornic prin acest mare univers."[5] Mai direct se exprimă, în *Călătorul heruvimic*, Angelus Silesius (1624-1647), fizician și preot catolic din Breslau: „Așază-te-n centru și totul vedea-vei deodată:/ Ce se-ntâmplă acuma, și-apoi, aici și în împărăția cerească."[6]

Reluând demonstrația în termeni asemănători folosiți la situarea centrului divin în lume, Georges Poulet mută sensibil granițele în favoarea omului: „Înflorirea circulară a macrocosmosului cu începere din centrul divin creator devine deci, prin analogie, înflorirea, de asemenea circulară, a microcosmosului uman. Fiecare suflet este un punct de creștere, un centru iradiant creator al propriei activități."[7] Cu atât mai mult în cazul poetului romantic, pentru care, după ce a asimilat filozofia lui Fichte și a lui Immanuel Kant, cum spune Eminescu, „lumea-i visul sufletului nostru".[8] „Eul transcendent" al lui Fichte, care influențează puternic mișcarea romantică europeană, are menirea de a așeza în centrul lumii eul-creator, prin capacitatea lui imaginativă de a da reprezentare universului: „Pentru Johan Gottlieb Fichte lumea este eul. Dincolo de limitele eului nu există nimic. Fiecare subiect își creează propriile sale legi ale cunoașterii. Totul se află în conștiință, eul fiind punctul de plecare al oricărei reflexiuni filosofice."[9] Pentru Fichte, eul este „subiect absolut", realitatea celorlalte componente ale lumii fiind „derivată din eu", într-o argumentare logică exemplară: *„Aceasta trebuie să existe, dacă eul există."*[10] Novalis preia, sub aspect literar, în *Heinrich von Ofterdingen*, ideea eului (a sufletului) ca „izvor al infinitului"[11] („Omul este izvor, izvor sacru", spune Georges Poulet[12]), personajul Astralis dând glas prin cântec acestei noi condiții a omului romantic: „Ich bin der Mittelpunkt, der heilge Quell" („Eu sunt punctul central, izvorul sfânt")[13]. Este omul romantic, pe care îl trăiește plenar și Dionis, personajului lui Eminescu, aflat în pragul răzvrătirii titanice, pe care a încercat să-l definească Albert Béguin, pe baza gândirii lui Schelling și a așa-numiților, „filozofi ai naturii" din cercul acestuia, Baader, Novalis, Kielmeyer, Steffens, Oken: „Care este locul omului în acest univers? Ca orice făptură, el este simbolul, imaginea Totului. Ocupă însă aici un loc privilegiat. Marea analogie care guvernează organizarea lăuntrică a naturii face din om, după tradiția ocultistă, *microcosmul* în care se oglindește și se rezumă *macrocosmul*."[14] Omul „oglindește în el însuși natura în întregul ei și îl află acolo pe Dumnezeu", este „un *microteos*, unele dintre actele sale, și îndeosebi actul poetic, sunt reflexul acțiunii divine"[15], în plan secund, producându-se astfel, în romantism, substituția deplină a termenilor în relația dintre om și divinitate.

1 Garin, Eugenio, *Umanismul italian*, Editura Univers, București, 1982, p. 104-105.
2 Pico della Mirandola, Giovanni, *Despre demnitatea omului*, Editura Științifică, București, 1991, p. 122-123.
3 Eliade, Mircea, *Imagini și simboluri. Eseu despre simbolismul mistico-religios*, Editura Humanitas, București, 1994, p. 53. *Prefață* de Georges Dumézil, traducere de Alexandra Beldescu.
4 *Ibidem*, p. 44.
5 Du Bartas, Guillaume, *Oeuvres*, vol. II, p. 154, apud Poulet, Georges, *op. cit.*, p. 12.
6 Steiner, Rudolf, *Mistica în zorii vieții spirituale a timpului nostru și legătura ei cu o concepție modernă despre lume*, Editura Univers Enciclopedic, Biblioteca antroposofică, lucrări on-line, www.spiritualrs.net/ Online_alf.html.
7 Poulet, Georges, *op. cit.*, p. 12.
8 Eminescu, Mihai, *Opere*, vol. VII, Editura Academiei, p. 93.
9 Călin, Vera, *Romantismul*, Editura Univers, București, 1970, p. 22.
10 Fichte, Johan Gottlieb, *Grundlage der gesammten Wissenschaftslehre* („Doctrina științei"). Apud Tacciu, Elena, *Mitologie romantică*, Editura Cartea Românească", București, 1970, p. 252.
11 Poulet, Georges, *op. cit.*, p. 135.
12 *Ibidem*, p. 135.
13 *Apud* Poulet, Georges, *op. cit.*, p. 135.
14 Béguin, Albert, *Sufletul romantic și visul*, Editura Univers, București, 1998, p. 112.
15 *Ibidem*, p.113.

UN FESTIN AL SONETELOR

(urmare din p. 24)

O lumină blândă, de *carpe diem,* taie aripile oricărei înfiorări neguroase.

Orice fel de trăire își are limitele sale în timp. Ingenios, pentru a ocoli întristarea, poetul ignoră convențiile reale și încropește un tandem. Se raliază cu timpul, căruia, în subsidiar, înțelegem că-i găsește doar calități. Nicidecum nu-l vede înșelător sau frivol în nestăvilita lui curgere. Dimpotrivă. Acesta se ramifică în efluvii sentimentale calde, potolit pătimașe. În final, triumfătoare. Timpul pare înțelept, flexibil, devenind o posibilă cale de cunoaștere *a sinelui poetic.* Un sine la fel de pozitiv, deloc acidulat sau arogant, deși este posesorul unei lumi a fantasmelor poetice. Realitatea se configurează într-un timp perfect consonant cu trăirile derulate. *Eul auctorial,* prezent în prim plan, se arată senin, îngăduitor, stenic, dar sfios în preajma fiorului divin. Cuvântul este atotputernic de-a lungul, de-a înaltul iubirii. Folosit cu dibăcie de către autor: *Plutind pe valuri de melancolie, /Trecea poetul, sonete murmurând/ Pitrocind cu obstinație un gând,/ Bruiat de altele-n devălmășie.* (pag.423)

Sonetele volumului alcătuiesc imaginea unui spectacol al trăirilor într-o derulare duală: real versus imaginar. O imagine în oglindă. Expresiv stilizată și în plan extins, omenesc-ceresc. Poetul știe să lase loc și unui văl de inefabil. Raportul om-univers este recognoscibil în chiar titluri de poeme: *Sonetul galaxiei, Sonetul nemuririi, Sonetul eternului călător, Sonetul grădinii celeste, Sonetul Mântuirii, Sonetul marii treceri*, etc. Alchimia stărilor create de relaționarea terestru și dimensiunea celestă nu alunecă în disimulări filozofice, derutante, aducătoare de răscoliri existențiale. *Sonetele alese*, cum indică și titlul, se adună în mod voit în așa fel, încât ordinea, măsura, ritmul versurilor să consoneze cu stările de visare și limpede acceptare a fluxului trecerii. Eufonia, muzicalitatea impun un anume ritm. Citatul preluat de autor din Eichendorff mă trimite spre altă frază a aceluiași poet: *când găsești cuvântul magic, lumea începe să cânte.* Chiar dacă, uneori, acuitatea observației scoate la iveală accente dintr-o realitate cu ascuțișuri, clasicul echilibru al sonetului nu tulbură, nu scapără neliniști traumatizante. Lumina persistă totdeauna în subtext. Fără viraje bruște, fără străluciri sarcastice. Fără incitări.. Dimpotrivă, lumina este un element care susține cumpănirea și cumpătarea. Fiecare sonet poate fi perceput ca un excurs interior. Nu doar al autorului. Cititorul are șansa de-a vedea lumea de pe malul unei magice dualități: rigoare și liberă fantazare.. *O, când visează, omul e un zeu. (Fr. Holderlin)*

Trei mari memorialişti

(urmare din p. 11)

şedinţă (colegul său decedând atunci). Constantin Argetoianu, care în calitate de ministru de interne scosese în afara legii Partidul Comunist din România, a plecat în Elveţia în aprilie 1944. Patima politică l-a făcut să revină în ţară într-o perioadă când alţii nu ştiau cum să părăsească România. S-a întors în noiembrie 1946. La 75 de ani credea, aşa cum i se sugerase probabil, că ar putea fi un premier agreat atât de ruşi, cât şi de anglo-americani. Alexandru Paleologu evocă în ultima sa carte – o suită de dialoguri cu un tânăr istoric – o întrevedere cu Ana Pauker şi Argetoianu, viitorul scriitor fiind pe atunci un tânăr ataşat de legaţie din Ministerul Afacerilor Străine. Era în 1947, în lunile dinaintea Terorii, cum sunt socotiţi anii 1948-1953, care au premers morţii lui Stalin. Ridicat din apartamentul său din centrul Bucureştiului în mai 1950, la vârsta de 79 de ani, Constantin Argetoianu a fost dus în închisoarea de la Sighet împreună cu alţi foşti demnitari întrucât fusese de mai multe ori ministru şi câteva ori premier. A fost depus ulterior în celula în care murise Gheorghe I. Brătianu, adus la Sighet odată cu el. Avea să îşi găsească acolo sfârşitul în 1955.

În timpul regimului comunist nu s-a publicat nici măcar un procent din opera memorialistică a lui Argetoianu şi niciun rând din vastul său jurnal. Omul politic era de categoria a doua şi i se lipise eticheta de cinic şi versatil. Însă scriitorul era, aşa cum am mai spus, mare; un Saint-Simon român. Se trăgea, de altfel, dintr-o veche familie boierească.

Cu numele lui Ion Ioanid m-am întâlnit încă de-acum peste cinci decenii, când îi auzeam glasul de bariton, calm şi cald, citind radiojurnalele de douăsprezece minute ale Europei Libere. Glasul său sugera o distincţie aparte, dar şi o rezervă: crainicul acela nu căuta să se distingă sau să colaboreze la alte emisiuni, iar dacă în anii ’80 i se încredinţa uneori *Programul politic*, ascultându-l, înţelegeai că rămânea egal cu sine, că „moderatorul" (cuvânt necunoscut pe atunci) nu îşi asuma sarcina ca pe o promovare... Îmi plăcea la Ion Ioanid şi faptul că nu afecta atitudini sau temperament de ziarist, ca majoritatea colegilor săi.

Dintr-o emisiune în care angajaţii secţiei române a Europei Libere vorbeau despre ei, am aflat că Ion Ioanid făcuse peste zece ani de închisoare politică. Mărturisea lucrul acesta cu sobrietatea sa obişnuită, care ascundea un grăunte de nobleţe. (Intuiţia nu m-a înşelat: am aflat ulterior că era fiul omului politic şi moşierului mehedinţean Tilică Ioanid.) Simţeam, ascultându-l, şi poate de aceea îl şi admiram, că postura sa de crainic şi redactor al Europei Libere nu este decât anticamera unor preocupări mult mai profunde. Şi confirmarea a venit cu asupra de măsură, ca un meteorit, odată cu primul volum – din cele cinci – din *Închisoarea noastră cea de toate zilele*. L-am citit într-o stare de surescitare spirituală, aşa cum aveam să le citesc şi pe celelalte patru; ultimul volum fiind consacrat perioadei de după eliberarea din detenţie, în 1964, respectiv, plecării sale din ţară.

Închisoarea noastră cea de toate zilele este capodopera indiscutabilă a literaturii carcerale şi concentraţionare româneşti. Este o saga a puşcăriei politice de mare forţă literară, tocmai pentru că lipseşte din ea orice intenţie de literaturizare şi orice cochetărie stilistică. Ion Ioanid nu trebuie să spună că este un caracter sau să sugereze asta, cum fac „moraliştii". Superioritatea sa reiese din scris, din lipsa de resentimente şi frustrări care pot fi întâlnite în cărţile genului, din opoziţia sa calmă, dar apriorică, faţă de orice încercări de apropiere şi îmbieri ale Ocârmuirii comuniste, aceasta rămânând duşmanul său ireductibil. De altfel, la atitudinea sa nu exista alternativă, şi el o spune limpede: „Cu cât eram mai chinuiţi fiziceşte, mai istoviţi şi împinşi spre un stadiu de abrutizare, de animal de muncă, cu atât părea să crească sensibilitatea sufletească. Aş spune că se producea un proces de înnobilare a fiinţei umane. Cei care n-au evoluat aşa în închisoare au decăzut la nivelul dorit de administraţie. Instinctul de conservare al animalului a început să le fie călăuză spre a-şi salva viaţa cu orice preţ. S-au străduit prin orice mijloace să se pună la adăpost de foame, de frig, de suferinţă fizică. Egoismul le-a crescut la paroxism, nemaiţinând seama decât de fiinţa lor; au trădat legea solidarităţii şi, eliminaţi fiind ca nişte corpuri străine din comunitatea deţinuţilor, au fost izolaţi de ea şi s-au înrăit şi mai tare. Lipsiţi de dragostea frăţească a celorlalţi şi de orice sprijin moral, s-au prăbuşit curând şi fiziceşte, dacă n-au apucat înainte de sfârşit să cadă pe ultima treaptă a dezonoarei, colaborând cu administraţia."

Ion Ioanid şi câţiva dintre oamenii cu care era închis la Cavnic au reuşit să evadeze, el să rămână în libertate trei luni, aspect care potenţează tensiunea epică a cărţii. Era în 1953 şi autorul ajunge la Bucureşti în timpul Festivalului Mondial al Tineretului şi Studenţilor, când are ocazia să constate că numeroşi oaspeţi sosiţi din Europa Occidentală credeau că în România este libertate şi prosperitate economică. Unii dintre aceştia, solicitaţi să ducă în ţările lor mesaje despre oprimarea de la noi, n-au ezitat să le depună în mâna autorităţilor represive locale.

Fidelă sugestiei creştine din titlu, cartea lui Ioanid, cu sute de personaje, dă seamă despre o prăznuire a Paştilor în adâncurile minei din Cavnic slujită de un preot-deţinut. De neuitat sunt chipurile de preoţi ortodocşi din aceeaşi închisoare, ca şi parohul din Iacobeni care îi ajută cu bani, mâncare şi-i adăposteşte pe autor şi pe un alt deţinut evadat. Nu altfel se vor purta cu ei şi alţi oameni, precum scriitorul Păstorel Teodoreanu şi sculptorul Oscar Han.

În pofida mediului în care este ambientată, cartea lui Ion Ioanid nu este sumbră, ci răscolitor de stenică şi orbitor de frumoasă; este o carte a nădejdii şi a bucuriei întemeiate pe suferinţă. Mi-a plăcut mai mult decât *Arhipelagul Gulag* a lui Soljeniţîn.

La sfârşitul anilor ’80, în *Almanahul literar*, în două numere consecutive, am citit nişte amintiri foarte interesante şi bine scrise, purtând semnătura lui Gheorghe Jurgea-Negrileşti. În anul 2002 am regăsit această iscălitură pe coperta unei cărţi de memorii, *Troica amintirilor*, subintitulată „Sub patru regi". La sfârşitul lecturii, cartea mi s-a părut o capodoperă.

Născut în 1904, Gheorghe Jurgea-Negrileşti este fiul unui moldovean dintr-o veche familie boierească şi al unei rusoaice, fiica ultimului consul al Imperiului Ţarist la Galaţi. Amintirile sale încep cu anii premergători Primului Război Mondial, cu iahtul Carolus Primus, evocând o Dunăre de Jos pe care numai Jean Bart a mai descris-o astfel în romanul *Europolis* şi cu un Landaulet de Ville – Fiat de 12 cai-putere, cumpărat cu 12.000 de lei, echivalent a patru kilograme de aur. Era un automobil modest, sau mediu, cele mai scumpe maşini costând pe atunci 50.000 şi chiar 60.000 de lei... Marele talent de prozator al lui Jurgea-Negrileşti este evident în descrierea unor personaje fabuloase precum comandorul Sablin, care te trimit cu gândul la marea literatură rusă. Nu mai puţin interesante sunt capitolele consacrate lumii interbelice româneşti, Jurgea-Negrileşti cunoscând, prin legături personale şi de familie, elita epocii, multe detalii privindu-l pe regele Carol al II-lea şi anturajul său, dar şi o serie de scriitori şi intelectuali. Jurgea-Negrileşti îşi încheie amintirile în 1944, aşadar înainte cu câteva luni ca armatele lui Stalin să intre în ţară. Inegalabile sunt secvenţele unui prânz la care ia parte alături de Pamfil Şeicaru, Mihail Fărcăşanu, Ion Vinea, primul pregătindu-se să părăsească România, convins că va fi ocupată de tancurile sovietice, spre deosebire de ceilalţi convivi, încrezători în anglo-americani... Superbă este teza lor potrivit căreia ruşii se vor supune americanilor la sfârşitul războiului, întrucât... aveau nevoie de credite.

Festivalul Național de Poezie ”Porni Luceafărul”, ed. a 41-a/ Botoșani, iunie 2022

Juriul concursului: Gellu Dorian (președinte), Adrian Alui Gheorghe, Nicolae Corlat, Paul Gorban, Dan Perșa, Nicolae Tzone, Ovidiu Vintilă

Premiul revistei ARGEȘ

Alberto PĂDURARU - Botoșani

uzina de copii
(fragment)

în locul ăsta numit uzina de copii se lucra la normă în fiecare zi
se făceau între una și o mie bucăți
în funcție de specificul fiecărei localități și nici măcar de aici
nu se concretizau bunăoară toți
se foloseau pentru un copil fără nume: 500 grame de pastă de lume
un sucitor și niţică apă
lut uscat mai așa care crapă   necunoștințe nelimitate râzgâituri bătăi pe spate tifon și melasă
și ocazional se concretiza câte o fetiță grasă -
o binecuvântare (!) atunci era sărbătoare
la fel și următoarea zi
lucrătoare și pentru
proiectantul de lucrare încă două zile aleatoare
din săptămâna următoare
cele 500 grame de pastă de lume dospeau anume
până la dublul sau triplul lor   când se făceau pastă de dor
îndoit cu (fol)clor și bătut la sucitor   să nu fie copilul prea ușor
erau tehnologii înapoiate cum ar fi inspirația
pe care n-o aveau chiar toți
de pildă eu dacă aș lucra acum acolo aș face numai copii idioți
sigur că era o rețetă reinterpretată și totul era gândit molecular uneori te trezeai frământând
câte-un copil dintr-un aluat extraordinar se simțea la mână
așa de parcă înțeapă
experiența își spunea cuvântul la fel cum își spunea și oboseala
se fuma pe rupte deasupra lucrăturilor și de atunci adio
respirat nelimitat sub apă angajatul lunii
se aprecia în concret
după numărul de fetițe grase scoase   era pe urmă aplaudat discret
și o lună se vorbea numai de el
prin case ...

Erată - NINEL GANEA - *Supermarketul gol*

Dintr-o regretabilă greșeală, în numărul 6/2022 al revistei Argeș, nu a apărut finalul articolului lui Ninel Ganea - Supermarketul gol. *Vă prezentăm scuzele noastre dumneavoastră, cititorilor, autorului și publicăm ultimul paragraf, cu textul omis:*

Mai există însă o altă trăsătură neliniștitoare a supermarketurilor: impresia lor de abundență sigură, de stabilitate, de izvor neîntrerupt al bunăstării. Pe de o parte, oamenii evadează acolo pentru a-și calma neliniștile și a se asigura că totul este bine. E ca o doză de zahăr care te face să te simți bine cel puțin pentru o scurtă perioadă de timp. Pe de altă parte, foarte puțini sunt cei care au în vedere cât de fragilă este toată această abundență, cât de instabilă și nesigură, și nu neapărat raportată la drama existenței umane, ci prin însăși fluxul de producție și stilul de viață modern, influențat de cele mai absurde și ridicole știri. *Este suficientă un mic accident sau o singură panică confecționată pentru a da peste cap întreaga distribuție și aprovizionare a iluziilor moderne. Ce se întâmplă în magazine în aceste zile demonstrează din plin cât de șubredă este în fond toată viața omului modern, cât de speriat și slab se găsește într-o lume străină și rece pe care o idolatrizează bovin. Viața rareori a fost altfel decât fragilă dar spre deosebire de timpurile noastre, oamenii aveau atât conștiința acestei fragilități – „în viață avem multe de tras și puține motive de bucurie" afirmă, în Rasselas, Dr. Johnson – și își puneau speranțele în cu totul altă parte decât în instituțiile eficiente ale modernității. Toate astea îi făceau pe oameni să aibă o anumită detașare, sobrietate și eleganță în fața unor crize reale. Individul modern nu are în schimb decât o „mândrie fatală".*

Mihai Barbu

La Craiova am fost, în două rânduri, pe urmele poetului TRADEM:

În astă biată țară poți fi - ți-o spun încet -/ Băcan, cizmar, ministru, orice… dar nu poet!

Există oameni care, pe lângă grija lor pentru scrierile personale, și-au găsit timp și suficientă generozitate ca să-și dedice o parte din viață menținerii în actualitate a operelor unor scriitori iluștri. Grija lor majoră e ca aceștia să nu intre, în timpul lungii lor absențe fizice de pe pământ, într-un nemeritat con de umbră. La Craiova, Ion Munteanu și Ioan Lascu fac acest lucru pentru iubitul lor poet Alexandru Macedonski. Anul acesta, ei vor tipări volumul al patrulea din *Caiete macedonskiene* care vor insera peste 40 de comunicări. E o realizare de proporții. Anul trecut, în 2021, oaspeții au fost și la Pometești, comuna Goiești, locurile natale de care poetul Nopților era extrem de legat sufletește. Acolo, oaspeții au putut constata cum ceea ce ar fi trebuit să fie Casa memorială "Alexandru Mecedonski" din Pometești e o ruină, cu sprijinul neprecupețit al forurilor locale actuale. E vorba de o nouă probă de nepăsare vis a vis de un mare poet și, în general, față de cultura română. Ce mult se înșela, în această privință, Macedonski: *Dar când patru generații peste moartea mea vor trece,/ Când voi de-un veac aproape oase și cenușă rece,/ Va suna și pentru mine al dreptății ceas deplin,/ Ș-al meu nume, printre veacuri, înălțându-se senin,/ Va-nfiera ca o stigmată neghiobia dușmănească,/ Că vor fi în lume inimi și-o limbă românească.* Am face, aici, o rectificare care se impune de la sine: nu e vorba de *neghiobia dușmănească* ci de însăși *neghiobia românească* în toată splendoarea ei. În 2021 au trecut 101 ani de când Macedonski a trecut Dincolo. Previzunile poeților se adeveresc în mare măsură. Dar când intră în ecuație și unii dintre aleșii noștri, rezultatele sunt previzibile sută la sută. Ruină și nepăsare. Anul acesta, după o primă zi petrecută la Biblioteca județeană *Aristia și Alexandru Aman*, a doua zi am asistat la mai multe lansări de carte în fosta casă a poetului Traian Demetrescu - Tradem.

Voiam să scriu despre casa poetului, despre viața lui și mi-am dat seama că n-ar fi fost cinstit (și nici deontologic, ca să folosesc un cuvânt mare) să povestesc despre ceva ce n-am văzut. Așa că am revenit, cu trenul, la locul faptei.

reportaj

Mă simt mai nesigur și mai abătut. O să ajung să umblu după femei frumoase, sub stelele de vară?

Dimineața, după micul dejun, Ion Munteanu a venit să ne conducă la locul acțiunii. Când îl conduce cineva, omul are prostul obicei să nu fie atent pe unde o ia. Face conversații ușoare cu convivii pentru că altcineva are grija drumului său. Lansările se succedau una după alta și când mă uit la ceas, observ că până la ora-limită când trebuia să-mi predau camera de la hotel mai erau vreo 30 de minute. A fost greu până am nimerit în zona cafenelelor, că de acolo am zărit Teatrul Național iar până la Europeca m-am descurcat și singur fără să mai întreb, în stânga sau dreapta, dacă mă aflu pe drumul cel bun. Am ajuns la timp, mi-am luat bagajele, le-am pus în Dacie, am predat cheia și m-am gândit că ar fi păcat, ca de la o asemenea manifestare prestigioasă, s-o șterg englezește. Așa că m-am întors la Teatrul Național (unde coexistă pașnic busturile lui Sorescu și Mihai I), am traversat strada și am plecat în căutarea lui Traian Demetrescu. Știam că imobilul, lăsat moștenire statului român, era pe lângă o cafenea și, așa, am intrat într-un cerc vicios, plin de alte, multe, cafenele, din care nu mai reușeam să ies. Îmi iau inima-n dinți și întreb un taximetrist unde poate fi Casa de cultură a studenților. (Până atunci am făcut greșeala să-i întreb, pe cei care mi-au ieșit în cale, de casa poetului Traian Demetrescu-Tradem). "Domnule, ia-o acum la dreapta și apoi virează, brusc, tot la dreapta". Așa am și făcut. Am intrat în casă și am aflat că oaspeții tocmai au vizitat camera de la etaj dedicată lui Tradem și au coborât, din nou, la subsol pentru a continua lansările de carte. N-a mai durat mult. Pentru că, nu-i așa?, călătorului îi stă bine cu drumul. Dacă îl știe…

Și o să mă iubiți, și o să mă mângâiați totdeauna, măi, băieți? Ei bine, iacă: n-o să mor atunci, nu!

La plecare, amfitrionii, o doamnă și doi domni din personalul Casei, ne-au salutat cu deferență. I-am întrebat dacă n-au, cumva, vreun pliant ca să-mi pot da seama ce-am pierdut în timpul cât m-am rătăcit printre cafenele. Cei doi tineri au căzut pe gânduri și mi-au zis că n-au. Doamna le-a adus aminte că mai există un album monografic Traian Demetrescu alcătuit de Adina Mocanu și Elena Popescu, în anul 2008. Deși era ultimul pe care-l mai aveau, mi l-au oferit cu generozitate. Nu mi-au luat bani pentru că statul nu l-a tipărit pentru a fi comercializat. Copleșit de atâta generozitate, le-am cerut voie să beau, pe nerăsuflate, două pahare de apă rece ca ghiața din aparatul alimentat de La Fontana. Pentru a mă întoarce la hotel, m-am bazat pe Ioan Lascu pentru că locuia în zonă și aveam, până la un punct, chiar același drum. Mi-a zis că m-am complicat inutil. "Uite, vezi, acolo-i Universitatea și ea e ca un far călăuzitor. Trebuie s-o ai mereu în fața ochilor…"

Gară pentru doi. Gara din Steaua fără nume…

Traian Demetrescu l-a întâlnit prima dată pe Alexandru Macedonski în gara Craiova. Vă mă aduceți aminte cum descria Mihail Sebastian gara în *Steaua fără nume*? „Pentru un târg de provincie ca al nostru, gara este marea, este portul, necunoscutul, depărtarea. Este dorul de a pleca, de a fugi…" Macedonski era în drum spre Paris și colaboratorul său de la *Literatorul* profită de ocazie pentru a-l întâmpina pe peron. „Trenul de la București sosea pe la trei ore. Așteptam pe peronul gării, nerăbdător, timid și cu inima pradă unor tulburări de emoțiune ce mă scuturau. Când cele trei bătăi de clopot și fluieratul lung al mașinei vesti apropierea trenului, știu numai că m-am privit de la picioare până la piept dacă sunt hainele potrivite pe corp, apoi, ochii mi s-au oprit deodată în ochii unui om ce privea pe fereastra deschisă a unui vagon, însoțit de femeia sa, d-na Anna Macedonski. Ne-am cunoscut, nu ne-am vorbit decât puțin, căci trenul se grăbea să-și urmeze goana lui neîntreruptă. M-am întors de la gară acasă plin de impresiuni ce mi-e cu neputință să le descriu". Cei doi poeți se dovedesc a fi oameni de cuvânt și de acțiune. După întâlnirea din gară, junele Traian Demetrescu îi scrie maestrului Alexandru Macedonski și îi solicită o prefață pentru prima sa carte. Iată dovada din 19 aprilie 1884: „Stimabile domn Macedonski, Dacă veți avea bunăvoința vă expediez manuscrisul, prin poștă, și D-voastră supunându-l unei analize stricte îmi veți arăta tot răul și bunul. Aceasta ar fi o prețioasă călăuză în viitor pentru mine. Tot ce-am scris se poate clasifica în două părți: diverse inspirațiuni și simțirile mele. Încurajările oamenilor simțitori și speciali în literatură m-au însuflețit adeseori. După o promisiune, solidă cred, volumul îmi va fi editat de unica librărie românească din Craiova. (E vorba de Editura librărie S. Samitca, n.n.) Sprijin moral am avut întotdeauna, dar material niciodată. În cel mai scurt timp, vă rog, înștiințați-mă printr-o carte poștală de rezultat. Aveți în vedere adresa: Traian Demetrescu, student, strada Răscruciului Mic, Craiova". Macedonski se ține de promisiunea făcută în gară și îi trimite prefața. *Prefața de d. Al. A. Macedonski* (cum apare pe coperta volumului) „e în gura tutulor". Poetul debutant, la doar 17 ani, a observat, cu bucurie, că „toți o găsesc prea frumoasă. Numele d-tale a trecut din buză-n buză cu admirațiune. Dar… țara românească, tot țara românească. Puțini care știu să aprecieze și mai puțini care, cu părere bună, aleargă să cumpere o carte românească".

Viața poetului de pe Răscruciul Mic și cea din curtea Magistrului

După apariția volumului, Tradem e tot mai convins că trebuie să dea curs cererii venite din partea lui Macedonski de a pleca la București, să lucreze permanent în redacția revistei *Literatorul*. „Cu orice preț voiesc să plec din Craiova. Stau rău aici, pentru că și familia mea încărcată de superstiții și de prejudecăți zăpăcite mi-aduce greață. Nu le pot suferi obiceiurile, caracterul. Sunt oameni care dacă și-au făcut stare prin mijloace necinstite, sau mai știu eu cum, se cred vrednici de stimă, de ascultare. Nu le-am dat nici stimă, nici ascultare, și de aceea nu mă învoiesc cu ei. Plec din Craiova cu idea nestrămutată de a nu mai reveni în ea". Ei, dar nici Capitala nu e orașul pe care l-a visat poetul. La București, Tradem locuiește în aceeași curte cu Macedonski dar nu-și găsește o slujbă din care să poată supraviețui. *Literatorul* îl voia ca jurnalist dar nu ca amploaiat pe parale. Un articol din *Lumea nouă literară,* din anul 1896, lămurește pe deplin această experiență: „Capitala, mizeria și atâtea altele lăsaseră răni adânci și nevindecabile în această natură de o sensibilitate feminină, croită pentru a visa într-un colț îndepărtat de provincie, departe de vuietul și vălmășagul orașelor mari. Ciocnirea violentă între viața eteree a poetului și viața reală și păcătoasă a omului dăduse naștere unui contrast bizar, unui simplu conglomerat monstruos de puritate feciorelnică și de detractare oribilă. O simplă atingere a unei rochii îi pricinuia uneori emoțiuni nervoase și violente. Cu un sistem nervos așa de zbuciumat era greu să îndure cu resignație lipsa în care îl arunca uneori nepăsarea de ziua de mâine și nu rar s-a întâmplat să-l găsesc plângând de dorul unei țigări". Colac peste pupăză, la București, poetul n-o are nici pe Elena aproape. Cine era Elena? *O perfecțiune de femeie, ca inimă, caracter și frumusețe.* „Aș vrea să am pe Elena lângă mine, să alcătuiesc din îmbrățișările și săruturile ei, cea mai dulce și tainä poveste de dragoste. Aș vrea să ascult o muzică ușoară ca venită din depărtare, care să-mi înalțe gândirea sus, cât de sus, unde să-mi întâlnesc visurile cu care mă înșelam odată. Cum se numește această stare psihologică?", întreabă poetul firile mai romanțioase. Tradem ia hotărârea de a se întoarce la Craiova, pentru totdeauna, și n-o mai părăsește niciodată. În 1877, el tipărește *Amicul libertății*. „Apariția întâiului număr al ziarului a fost o adevărată zguduire în cercul colectiviștilor. Ba încă unii din mercenarii lor, pe care i-am ridiculizat, au mers până să mă înjure cu o grosolănie de vizitiu, prin birturile pe unde mănânc, prin cafenelele unde merg să găsesc puțină distracție, pe ulițele pe unde umblu." *Amicul libertății* trăiește o lună și jumătate și sucombă din motive lesne de înțeles.

Parcă e moartă lumea toată/ Și numai, singur, eu sunt viu

În ultimele luni de viață Tradem scrie 7-8 ore pe zi și reușește să tipărească două romane de dragoste, *Iubita* și *Cum iubim*, unde descrie două nefericite experiențe erotice neconsumate. Emil Corbescu și Nestor Aldea sunt două alter-ego-uri ale unui autor nefericit în amor. După Craiova, București și iar Craiova, aceste triste experiențe sunt ca bomboanele pe colivă. „E peste putință să îți spun în ce hal de slăbiciune am ajuns cu nervii și cu inima. Nu, nu sunt făcut pentru a trăi. Ah, sângele meu sfânt! Îmi pare rău de el, mai mult decât unui avar de milioanele lui risipite. Era roșu, era cald, frumos, sângele unui om de 29 de ani, sânge de tinerețe, sângele meu scump. Cine mi-l va reda? El mă făcea viril, el îmi hrănea creierul în nopțile mele de cugetare și lucru. Vărsasem atâtea lacrimi în viața mea, trebuia să vărs și mări de sânge - și pentru ce? Și pentru cine?" Asta e scrisoarea pe care Traian Demetrescu i-o scrie bunului său prieten, G.D. Pencioiu, în ziua de 22 ianuarie 1896. După numai trei luni, poetul se stinge din viață înconjurat de prieteni și de cei apropiați. „Ah, e greu să trăiești, dar e mai greu să mori! Iertați-mi o cochetărie postumă: Să mă duceți la groapă sub o profuzie de flori".

Epilog cu Tinerețe fără bătrânețe…

Voiam să scriu despre casa poetului, despre viața lui și mi-am dat seama că n-ar fi fost cinstit (și nici deontologic, ca să folosesc un cuvânt mare) să povestesc despre ceva ce n-am văzut. Așa că am revenit, cu trenul, la locul faptei. Când am intrat în casă părea că nu-i nimeni în ea. Dintr-un birou de la parter, cineva ne îndreaptă spre un alt birou de la etaj. Intrăm și dăm de o încăpere plină cu vrafuri de dosare și, dintre ele, s-a ridicat un bărbat tânăr căruia îi spunem ce-l căutăm. "Asta e camera-muzeu", se scuză dumnealui, "dar din lipsă de spațiu o folosesc și eu". Pe pereți sunt o seamă de fotografii, în dulapuri cu interfața de sticlă sunt publicații și cărți semnate Traian Demetrescu. Gazda ne invită să le fotografiem și să le cercetăm cu luare aminte. Am citit o biografie bilingvă a poetului Traian Demetrescu (1866-1896), am admirat o fotografie a poetului Sully Prudhomme cu autograf, un portret în creion al lui Eminescu, un desen în care o domnișoară frumoasă, pe jumătate goală, e împiedicată de doi oameni răi și bine îmbrăcați să ducă, în lume, flacăra artei. Apoi am privit, de aproape, copii după scrisori ale poetului adresate lui Macedonski, unui domn stimabil și scumpului său P. La loc de cinste e binecunoscutul portret din profil al poetului, un steag brodat al Societății culturale/ teatru popular/ „Traian Demetrescu", "Curierul Olteniei", de luni 17 aprilie 1906, ce are pe prima pagină o relatare despre „Solemnitatea a 10 ani de la moartea lui Traian Demetrescu", un afiș al Teatrului Național Craiova care anunță că luni, 11 aprilie 1932, va avea loc „Festivalul Traian Demetrescu", un alt afiș ne invită vineri, 13 mai 1924, la orele 9 seara, la o „Șezătoare festivă întru pomenirea de 25 de ani de la moartea poetului Traian Demetrescu". Versuri „de ale poetului" au fost spuse de d-ra Atena Demetrescu, o romanță „pe cuvintele lui Tr. Demetrescu" a fost interpretată de d-na Zoe El. Michailescu iar cu o recitare a fost creditat căpitanul At. Popescu. Două tablouri în ulei îi înfățișează, separat, pe tatăl poetului (văzut din față), pe poet (văzut din profil) iar dintr-o fotografie alb - negru, mama scriitorului, cu un aer melancolic, ne zâmbește amar și trist. Piesa de rezistență a expoziției e, însă, un cilindru metalic care e așezat pe un postament ca o jumătate de sferă, foarte migălos lucrată. Custodele ne-a întrebat, politicos, dacă știm despre ce e vorba. N-am știut. Atunci, omul nostru a deșurubat partea superioară a cilindrului și am descoperit, cu uimire, că era vorba chiar de o brichetă care a aparținut poetului. Partea miraculoasă a acestei descoperiri a fost că, după atâta amar de ani, obiectul era încă funcțional. Am plecat optimiști că, în cazul lui Tradem, flacăra poeziei nu va pieri niciodată. La parter, am băut, din nou, din apa rece de La Fontana. Custodele a coborât după noi, și-a aprins o țigară, și ne-a oferit un cd cu înregistrarea basmului lui Petre Ispirescu intitulat „Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte". Era un proiect al Casei de cultură „Traian Demetrescu", în parteneriat cu Radio România Oltenia Craiova. (Avertisment! (Nici) Acest material nu este destinat vânzării.)

SFÂRȘIT

Florin Chivoci

Spre o nouă istorie a Piteștilor

După mai bine de trei decenii de postdecembrism, un bilanţ făcut asupra istoriografiei piteştene trădează în mod vădit semnele unui neajuns: oraşul de pe Argeş nu se poate mândri cu o istorie adevărată care să fi fost concepută după 1989. Ceea ce putea să rămână ca o epocă plină de izbândă pentru cronicarii locali s-a limitat, din partea celor care au evocat în acest răstimp trecutul piteştean doar la cronici conjuncturale şi la studii limitate despre aşezarea, satul, târgul sau oraşul Piteşti. Nimic grandios, nicio lucrare de sinteză monumentală, nicio apariţie fastuoasă care să fi apărut în ultimii ani.

Odată ce am ajuns să deplângem această lacună, ar fi loc şi pentru o scurtă trecere în revistă sau pentru o scurtă istorie a... istoriilor relevante despre existenţa aşezării. Avem, mai întâi, o lucrare devenită ... „clasică" pentru trecutul oraşului (P. Popa, S. Voinescu, P. Dicu, *Istoria Municipiului Piteşti*), a cărei apariţie s-a legat de împlinirea a şase secole de la atestarea documentară a localităţii. Cu toate că i s-ar putea găsi drept scuză faptul că a apărut cu un an înaintea căderii regimului comunist, principalul cusur al acestei cărţi, altminteri bine structurată pe epoci şi durate, se leagă de perioada mai recentă: prin prisma faptului că partidul unic în toate îşi făcuse un titlu de glorie din ideea că, înainte de înfiinţare, a imprimat combativitate salariaţilor exploataţi, prin organizarea diferitelor întruniri şi mitinguri, le-a revenit şi autorilor lucrării sus-menţionate sarcina ingrată de a scrie despre istoria mişcării muncitoreşti locale şi a avangardei celei mai înaintate a acesteia, care trebuia să fi fost, după cum se ştia, partidul comunist. Piteştiul nu a dus lipsă nici de încercări de închegare a unor istorii inspirate din arhive (T. Mavrodin, *Piteşti. Mărturii documentare, 1388-1944*) sau de cronologii detaliate (Ov. E. Moţ, *Piteşti: O istorie în date*), de monografii ilustrate şi ghiduri turistice (precum cele tipărite în anii '60-'80 ai secolului trecut), de consemnări ale amenajării ambientului din jurul urbei (cum ar fi cartea dedicată parcului Trivalea a lui Vasile Novac), de fel şi fel de „istorii-jurnal" ale călătorilor care au povestit de-a lungul veacurilor despre viaţa întâlnită aici (şi care prezintă, fărâmiţat, date petrecute aparent fără o înlănţuire istorică a traiului cotidian de până în zorii epocii moderne); zona nu a fost ocolită nici de ample compendii, cel puţin dacă amintim de vasta *Enciclopedie a Argeşului şi Muscelului*, coordonată de venerabilul profesor Petre Popa, şi al cărei spirit evocator trimite mai degrabă spre o istorie-dicţionar; lucrări documentate ante sau postbelice despre aşezăminte culturale, şcoli, biserici, instituţii (chiar şi întreprinderii de apă şi canalizare a oraşului i-a fost consacrată la un moment dat o monografie detaliată), anuare piteştene sau albume fotografice. A trecut ceva vreme de când s-au tipărit studii despre specializarea economică (Ştefan Chicoş, *Monografia stării meseriilor în Piteşti*, 1909; Ioan Gr. Rădulescu, *Comerţul şi industria în trecutul oraşului Piteşti*, 1938), sau, mai recent despre importanţa arhitecturală a aşezării, chiar în zorii sistematizării urbane şi a dărâmării brutale a unor vestigii, către anii '80!! (Eugenia Greceanu, *Ansamblul urban medieval Piteşti*, din 1982). Din prima clasificare a studiilor despre oraş e de precizat un eveniment-cheie al istoriografiei piteştene: împlinirea a şase secole de la atestarea localităţii, în 1988, a produs apariţia mai multor „memento"-uri despre istoria, economia, cultura sau urbanismul locului. S-ar putea vorbi de un „evantai" larg de evocări despre trecutul urbei, în ultimul deceniu ceauşist. Cu toate astea oraşul nu şi-a putut reconstitui pe deplin nici măcar trecutul apropiat. Ne mai putem lăuda, atunci, cu o istorie completă sau măcar cu una povestită şi în alte stiluri decât cel oficial sau în date?...

Pe lângă încercările sus-amintite, despre spiritualitatea piteşteană s-au aplecat să scrie, succesiv, şi feluriţi oameni de carte sau literaţi. Printre ei, pot fi amintite contribuţiile sau încercările monografice ale unor Grigore Constantinescu, Sevastian Tudor sau Jean Dumitraşcu (însuşi semnatarul acestor rânduri a încercat să îmbogăţească peisajul cu studii despre imaginarul local sau despre geografia artistică a urbei). Dar şi aceste strădiunţe sunt, până la urmă, doar crâmpeie de istorie culturală sau studii literare erudite. În opoziţie, Piteştiul n-ar duce lipsă de specialişti care i-ar putea consemna trecutul, sau cel puţin de profesionişti care să se descurce prin hăţişurile arhivelor. Munca lor se rezumă însă, de obicei, *strict* la un anume subiect, an, împrejurare sau comunitate orăşenească (e la modă în ziua de azi, ca şi în ştiinţele pozitive, riguroasa specializare a istoricului pe un domeniu cât mai restrâns, şi pe care cel în cauză este cu greu dispus să-l părăsească prea curând). Cu cât eşti mai profilat, cu atât eşti mai valoros şi mai vrednic de stima celorlalţi! Unde se ascunde, până la urmă personalitatea sau personajul care va reuşi să strângă şi să unească ceea ce alţii n-au făcut decât să prevestească, prin învăţăturile lor?... Era firesc, într-un fel, ca un asemenea om de valoare să fi ieşit de pe băncile unei facultaţi de istorie precum cea a universităţii piteştene, facultate care a fost înfiinţat în anul 1998. De atunci, deci de mai bine de două decenii au ieşit din acest for aproape 20 de promoţii de absolvenţi, din care n-a răsărit până azi nici măcar un singur ins care să se fi străduit să alcătuiască o veritabilă istorie locală, şi mai ales o istorie *contemporană*. Majoritatea absolvenţilor facultăţii locale se refugiază în posturi călduţe, în arhivistică, în muzee şi biblioteci, în învăţământ. Până la urmă, e şi aceasta e o măsură a valorii unui for de învăţământ superior, un indicator aparte care îl deosebeşte de o simplă şcoală de funcţionari: suma de capete luminate care ajung să dea comunităţii opere majore, să scrie ample lucrări de sinteză pe subiecte sau teme de proporţii. Din nefericire, acest lucru nu s-a petrecut în spaţiul universitar de la noi. Şi astfel, istoriografia locală a rămas la nivelul lui 1988, anul când a apărut lucrarea coordonată de Petre Popa, şi unde ultimul secol este descris în stilul encomiastic în care regimul totalitar cultiva studiul istoriei... Neplăcut este că s-a ajuns aici tocmai după Revoluţia care a adus după sine accesul neîngrădit la arhive şi dispariţia cenzurii. Să fie chiar imposibil, atunci, să asistăm undeva prin deceniul următor la o rescriere spectaculoasă a traseului parcurs de urbe pe traiectoria modernităţii, de pildă?...

Pentru Piteşti, este nevoie mai ales de o istorie recentă, a trecutului său totalitarist, expusă transparent, fără codificările simbolice şi turnura alegorică des întâlnite în relatările comuniste, din perspectiva unui discurs liber, care nu mai este forţat să disimuleze realitatea: o nouă interpretare, în care să citim despre „Experimentul Piteşti", despre transformarea oraşului impusă de ordinele primilor-secretari care au condus judeţul, despre consecinţele derulării evenimentelor din decembrie '89 aici. Altminteri, privind într-un orizont mai întins, oraşul nu duce lipsă de o istorie evenimenţială, precum cele ale lui Petre Popa şi Ovidiu Moţ, ci de una identitară, întinsă pe o durată mare de timp. Câţi dintre cei care s-ar putea interesa de un astfel de proiect ar putea intui care sunt adevăratele durate lungi în evoluţia piteşteană, în afară de istoria conjuncturală? Economia prosperă din vremuri îndelungate, negustoria cu mărfuri locale, spiritul întreprinzător, importanţa rutelor comerciale care se intersectau la Piteşti întruchipează ideea de *longuedurée* lansată cândva de un istoric precum Fernand Braudel: ceea ce supravieţuieşte vicisitudinilor unor schimbări de regim, ale obiceiurilor de modă are darul să se constituie într-o moştenire continuă, capabilă să inspire condeiele îndrăzneţe. Or, o asemenea întreprindere demnă de metodele a ceea ce s-a chemat Şcoala Analelor din Franţa nu cuprinde doar documente, fiind nevoie de idei şi de imaginaţie. Ea nu poate fi opera unui *arhivist*, sau, vai!, a tipului de specialist pe care l-a cultivat până acum facultatea sus-amintită. Totuşi, în absenţa semnelor că am putea răsfoi curând opera de excepţie a unui vizionar, aniversarea unei cifre rotunde precum cea a anului 2028 ne îndreptăţeşte să sperăm că o *nouă* istorie a Piteştilor va fi gata atunci, ca rod al muncii unui grup sau comitet ales întru acest scop. Rămâne o variantă acceptabilă şi plauzibilă.

...Piteştiul n-ar duce lipsă de specialişti care i-ar putea consemna trecutul, sau cel puţin de profesionişti care să se descurce prin hăţişurile arhivelor. Munca lor se rezumă însă, de obicei, strict la un anume subiect, an, împrejurare sau comunitate orăşenească (e la modă în ziua de azi, ca şi în ştiinţele pozitive, riguroasa specializare a istoricului pe un domeniu cât mai restrâns, şi pe care cel în cauză este cu greu dispus să-l părăsească prea curând).

DIN VORBĂ-N VORBĂ

(urmare din p. 7)

PISAR, GRĂMĂTIC, COPIST

Prin vechile cărţi bisericeşti, prin actele cancelariilor domneşti şi prin cronici dăm peste termeni precum ***PISAR, PISĂRIE, PISANIE***, venind toţi din slavonul *pisatĭ* – a scrie. ***PISARUL*** era, în exprimarea noastră de azi, secretar domnesc sau, altcum zis, ***GRĂMĂTIC***, după neogrecescul *ghrammatikós*: *Slujba grămăticilor* – ne informează Caragiale – *era să ţie socotelile curţii boiereşti*, iar ***PISĂRIA*** desemna fie camera de lucru a pisarului, fie funcţia de pisar, vorbă concurată semantic, într-o vreme, de turcescul ***CALEMGIU***, *kalemcı*: *Palatul era plin de boieri şi de calemgii de tot felul* – observă Nicolae Filimon. Franţuzescul ***COPIST*** (*copiste*) a intrat şi el în seria sinonimică a *pisarului*, întâlnindu-l, de pildă, la Camil Petrescu: *Îşi pregătise din leafa de copist la tribunal, economisită până la ultimul ban, un rând de straie, să-i ţină un an.* Şi ***DIACUL*** (slavonul *dijakŭ*), azi însemnând cântăreţ bisericesc, a completat seria slujbaşilor de cancelarii, după cum lasă mărturie Ion Ghica: *De pe la de-alde Chiosea ieşeau dieci de vistierie şi calemgii.* În Moldova şi Muntenia medievală, scriitor de *urice* (acte de proprietate) era ***URICARUL***. Zice Hasdeu: *Uricarul... îşi subsemna numele undeva în coadă.*

CONAC

La vreo sută de paşi se afla vechiul conac, vast, scund, bătrân, înfipt parcă pe jumătate în pământ – scrie Rebreanu, menţinând etimonului turcesc *konak* tâlcul său originar de casă boierească la ţară, pe o moşie. Vorba mai înseamnă şi reşedinţă a unui ispravnic sau a unui subprefect, a unui vizir sau a unui paşă; cartier oficial, după cum aflăm de la Vlahuţă: *Unde şi unde, răsare câte-o clădire mai de seamă... conacul subprefecturii, cazarma* şi de la Odobescu: *După aceea a venit o succesiune de detronări şi de măceluri în conacele sultanilor şi vizirilor.* Cu timpul, a dobândit sensul de loc de popas, ca la Hogaş: *Într-o poiană mică, aşternută cu o iarbă scurtă... îmi aşezai conacul meu de zi*, dar şi pe acela de distanţă, cam cât două poşte, de la un loc de popas la altul, cum consemnează Ispirescu într-un basm: *Aruncă buzduganul cale de trei conace.* Scriban ne mai dă o lămurire: *timpu zileĭ pe la 9 dimineaţa şi pe la 2 după amează (cînd lucrătoriĭ de la cîmp se odihnesc). Distanţa între două conace (loc saŭ timp): cale de treĭ conace, ziŭa de muncă are treĭ conace (de la 4-9, de la 9-2 şi 2-7).* Zice un cântec vechi: *... De-ar fi noaptea trei conace,/ M-aş duce şi m-aş întoarce,/ Dar mi-e noaptea d-un conac,/ Nu ştiu, frate, ce să fac!*

eseu

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

■ Spectacolul de teatru pentru copii "Hai hui printre stele", susținut de Trupa de teatru LUDICUS. Evenimentul, dedicat Zilei Internaționale a Copilului, este organizat de Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești, în colaborare cu Teatrul „Alexandru Davila" și Trupa de Teatru LUDICUS.

■ Dezbaterea cu tema „In memoriam Ion Lică-Vulpești", în cadrul proiectului sub genericul „Evocări", coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, avându-l invitat pe jurnalistul și scriitorul Mihai Golescu.

■ Vernisajul Expoziției de pictură sub genericul "Culorile copilăriei", realizată de Roxana Manda, elevă în clasa a IX-a la Liceul Teoretic "Ion Barbu" din Pitești.

■ Prelegerea cu tema "Regina Maria, un secol de la încoronarea din Alba Iulia", susținută de prof. univ. dr. ing. Ilie Popa, președintele Fundației Culturale „Memoria" Filiala Argeș.

■ Dezbaterea cu tema "Literatura Exilului. Portret de autor: dr. Mihai Neagu Basarab, directorul Institutului Român și al Bibliotecii României de la Freiburg, Germania", în cadrul Clubului literar-artistic "Mona Vâlceanu", coordonat de scriitoarea, editorul și profesoara de limba și literatura română Mona Vâlceanu.

Conferințele Municipiului Pitești

■ Concursul Național de Gimnastică sub genericul "Cupa Pitești 2022", organizat de Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești, și Clubul Olimpic Argeș Gym, eveniment coordonat de antrenoarea de gimnastică ritmică Nicoleta Andrei.

■ Dezbaterea cu tema „Între tradiție și egregor", în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul „Viața merge înainte", coordonat de poeta ing. Simona Vasilescu, avându-l invitat pe prof. univ dr. Ion Iorga Șiman, fizician, scriitor.

■ Prelegerea cu tema "Calea Victoriei", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul "Literatura română necanonică", susținut de scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Iudita Dodu Ieremia.

■ Dialogul cu tema "Fluierul, doinitorul păstorilor", în cadrul proiectului sub genericul "Medalion artistic cu Mariana - Claudia Filipescu", avându-l ca invitat pe Constantin Mihaiu din Câmpulung.

■ Vernisajul expoziției de desen realizată de copiii care urmează cursul de pictură pentru copii și părinți la Centrul Cultural Pitești, coordonat de profesoara și artistul plastic Ruxandra Maria Ciobanu.

■ Dezbaterea cu tema <Liceeni "rock and life" – Sămânța pusă de școală... >, în cadrul proiectului sub genericul "La vama vremii", coordonat de publicistul Nicolae Badiu.

■ Dezbaterea cu tema "Educația, între trecut și viitor", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Adolescenți și mentori", coordonat de scriitoarea, criticul literar, profesoara de limba și literatura română Magda Grigore, avându-i invitați pe Loredana Bloju, conf. univ. dr. la Faculatea de Științe ale Educației, Științe Sociale și Psihologie și director al Centrului pentru Relații Internaționale din cadrul Universității Pitești, Liana Păuna, educatoare la Grădinița „Micul Prinț", din Pitești, masterand, Maria Ologu, studentă în anul II, specializarea Pedagogia Învățământului primar și preșcolar.

■ Prelegerea cu tema „Poeți și filosofi argeșeni. Ion Barbu și Petre Țuțea", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Cultură și credință în societatea contemporană", coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Facultatea de Drept a Universității Pitești.

■ Dezbaterea cu tema "Războiul – impactul psihologic asupra copiilor", în cadrul proiectului sub genericul "Ferestre culturale", coordonat de jurnalistul Ahmed Jaber, avându-l invitat pe dr. Ali Al-Qadi, președintele Uniunii Generale a Comunităților Palestiniene din Europa.

■ Prelegerea cu tema "Revista Curtea de la Argeș – 12", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul "Teme culturale în emoții raționale", coordonat de scriitorul, eminescologul și profesorul de limba și literatura română Lucian Costache.

■ Prelegerea cu tema "Autosabotarea", în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul "Arta Devenirii", susținut de scriitoarea Silvia Grigore.

■ Dezbaterea cu tema "Creștinismul în contemporaneitate", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul "Confluențe literare", coordonat de scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Allora Albulescu, avându-l invitat pe scriitorul Adrian Georgescu.

■ Noul proiect cultural-educativ sub genericul „Carte-mparte", susținut de prof. dr. Gabriela Georgescu.

■ Festivitatea de decernare a premiilor Concursului Național de Poezie de Dragoste „Leoaică tânără, iubirea...", ediția a XXII-a.

■ Recital de folclor în cadrul proiectului sub genericul "De la Vâlcea la Pitești", coordonat de interpreta de folclor Tatiana Mărcoianu,.

■ Prelegerea cu tema "Călătoria diletantului. Din notele unui călător păcălit", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Colocviile Municipiului Pitești", coordonat de redactorul-șef al revistei de cultură „Argeș", scriitorul dr. Leonid Dragomir, avându-l invitat pe scriitorul Nicolae Coande.

■ Spectacolul de muzică folk - hop cu titlul „Kant avea dreptate", susținut de M.C. Grăilă, pe numele real Octavian Dărmănescu – muzeograf, scriitor, cantautor.

■ Prelegerea cu tema "Alte 15 experimente care analizează psihologia consumatorului de mass-media", în cadrul proiectului sub genericul "Vaccin împotriva virsului manipulării", susținut de sociologul, scriitorul, publicistul, psihologul George Smeoreanu.

"Cupa Pitești 2022"

Câștigătorii Concursului Național de Poezie de Dragoste „Leoaică tânără, iubirea...", ediția a XXII-a

Premiul I: Camelia ROGOJINARU, din Craiova, elevă la Liceul Teoretic *Henri Coandă,* clasa a XII-a, 18 ani.
Premiul al II-lea: Liviu Mihai ȘIMO, din București, elev cl. a XII-a la Liceul teoretic bulgar *Hristo Botev*, 19 ani.
Premiul al III-lea: Ilinca ZMĂU, din Suceava, elevă în clasa a X-a la Colegiul Național *Petru Rareș* Suceava, vârsta 16 ani. Face parte din clasa Casa de poezie *Light of ink Suceava,* condusă de către profesorul Gheorghe Cîrstian.
Mențiune I: Gheorghe VARGANICI, din Fălticeni, 32 ani.
Mențiune II: Claudiu-Liviu ONIȘOARĂ, din București, masterand Facultatea de Litere, Universitatea Craiova, 27 ani.

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB**

actualitate

Bun de tipar

Ce-ar face CTP-ul cu Nobelul pentru literatură?

■ **CENTENAR VLADIMIR STREINU.** Din numărul 5 al "Luceafărului de dimineață" ne-a atras atenția un portret al criticului și poetului Vladimir Streinu, semnat de Nicolae Mecu. Se împlinesc o sută de ani de la nașterea autorului "Kalendelor", "singurul din garnitura strălucitei echipe de critici din generația a treia maioresciană care făcuse politică militantă, ca membru al Partidului Național-Țărănesc. În 1932, fusese ales deputat din partea acestui partid și, fiind cel mai tânăr din Cameră (avea doar 30 de ani), rostise, în prezența Suveranului, cuvântul de deschidere a noii sesiuni parlamentare". Distant, abstras din contingent, Streinu a fost o conștiință lucidă, mai ales în perioada tulbure a anilor 1945-1947, în care sirenele propagandei comuniste cântau înșelător. "Simțind foarte devreme, practic de la bun început, dincotro bate vântul, el nu și-a făcut nicio clipă iluzii cu privire la adevărata esență și la intențiile rele (dar bine camuflate) ale regimului emergent". Apoi a urmat teroarea - în 1947, Streinu a fost eliminat din Societatea Scriitorilor, din cea a ziariștilor și din învățământ, ridicându-i-se dreptul la semnătură, iar în 1959 a fost arestat, judecat și condamnat la mulți ani de temniță politică.

■ **ROMÂNII ȘI PREMIUL NOBEL.** Tot în "Luceafărul", Alex Ștefănescu este cu gândul la Premiul Nobel. "Noi am avut, din 1901 și până azi, câțiva scriitori care meritau indiscutabil Premiul Nobel (îndeosebi poeți: Lucian Blaga, Nichita Stănescu...). Dar au fost ignorați. Este regretabil că s-a întâmplat așa. Cristian Tudor Popescu a declarat, într-o emisiune TV, că nu pune preț pe Premiul Nobel și că, dacă l-ar primi, l-ar refuza. Ce ușor este să refuzi ceea ce n-ai nici o șansă să primești!". Și tot el: "Nu este exclus să primim și noi, în viitor, un asemenea premiu. Dar probabilitatea este mică. Dacă tot simulăm admirația pentru un scriitor iremediabil mediocru ca Norman Manea și îl propunem cu gravitate pentru Premiul Nobel, dacă derutăm umanitatea cu jalnicele noastre jocuri de culise și cu plăcerea vicioasă de a tot denigra ceea ce e valoros în cultura română, dacă, în sfârșit, nu vom găsi forța morală de a ne resemna în fața superiorității unora dintre noi, putem fi siguri că nimeni din lume nu ne va lua în serios". Criticul mai adaugă un nume de scriitor român, stabilit în SUA, care ar merita Nobelul - Petru Popescu.

■ **PUTIN ÎNTRE DOI MUZICIENI.** Numărul din mai al revistei "Ramuri" se remarcă printr-un sumar bogat, din care spicuim: o amplă listă de lecturi pe tema "Rusia și Putin", întocmită de Cristian Pătrășconiu, din care nu lipsesc volumele istoricului britanic Mark Galeotti - "O scurtă istorie a Rusiei", "Hai să vorbim despre Putin", precum și biografia obiectivă a conducătorului de la Kremlin - "Noul țar", de Steven Lee Myers, toate traduse în limba română; cronica muzicală a lui Dumitru Ungureanu, care dă oricând noi sugestii de audiții pentru pasionații rock-ului - acum reamintindu-ni-l pe chitaristul John McLaughlin; un fragment din romanul "Un teatru pentru visători", de Polly Samson, recent apărut la "Humanitas", care evocă atmosfera boemă a anilor '60, în insula grecească Hydra, locul predilect al poeților, pictorilor și muzicienilor americani, printre care și Leonard Cohen.

■ **PURCĂRETE, VIZIONARUL.** "Ramuri" reia și un interviu acordat revistei de Silviu Purcărete, la câteva luni după decembrie '89, în care marele regizor își mărturisea, fără emfază, viziunea despre teatru. "Eu nu m-am simțit niciodată liber (...) M-am luptat mereu, m-am străduit cât mai mult să nu fac un spectacol conjuncturist, un spectacol șopârlistic (...) Personal, nu cred că ăsta este rostul teatrului, să defuleze micile pasiuni ținute sub presiune de anumite conjuncturi sociale. Rolul teatrului, eu îl văd mai... grandios. E, așa, un imn către viață. Un grup de oameni se adună ... ca să sărbătorească o clipă de viață, o poveste, un miros, un cânticel, o emoție în primul rând. Și-atunci părerea mea este (...) ca eliberarea, mă rog, această presupusă eliberare socială și politică în România, să lase teatrul în pace, să-l lase să revină la propria lui funcție; adică televiziunea să-și ia ce-i al ei, cinematograful să-și ia ce-i al lui, presa ce-i aparține, iar teatrul să rămână teatru (...) Dacă teatrul din România nu se esențializează (...) dacă el nu va deveni elitar, adică numai pentru acei oameni care simt într-un anumit moment nevoia de a vedea ceva pe scenă, de a comunica la această emoție colectivă, atunci teatrul se va prăpădi".

■ **PLATON, SCRIITORUL.** În numărul 23 din "România literară", Andrei Cornea mărturisește ce aduce nou traducerea dialogurilor platoniciene, opera sa monumentală, din care a apărut recent volumul al doilea: "Nou în mod radical nu aduce nimic. După două mii și mai bine de ani de comentarii asupra operelor lui Platon care au strâns zeci de biblioteci, a fi prea original înseamnă a fi fals în acest domeniu (...) Eu nu mi-am propus să fac o ediție filologică foarte savantă; mi-am propus să fac o ediție accesibilă cumva unui public mai larg, așa încât oamenii să citească cu plăcere (...) Platon este un imens filosof și, în același timp, e un imens autor literar. Combinația asta de literatură și filosofie este pasionantă. Platon-scriitorul și Platon-filosoful nu se pot despărți. Am vrut să subliniez acest lucru de câte ori am putut și să îl fac pe cititor să îl simtă. Nu e vorba numai de frumusețea cuvintelor, de un discurs polizat, îngrijit. Este vorba efectiv de literatură, de mici nuvele, uneori (...) Am încercat, de asemenea, să traduc Platon într-o limbă actuală; fără stridențe, totuși o limbă actuală. Am încercat să renunț la anumite neaoșizări sau arhaizări, care s-au practicat la noi un timp. Prin faptul că Platon trăia acum mult timp, nu înseamnă că limba lui e una arhaică. Limba greacă veche, limba Dialogurilor, era o limbă atică, a prezentului de atunci, solidă, a conversațiilor obișnuite. În schimb, există registre de alt tip în unele dialoguri - când Platon se lansează, de pildă, în povestirea unui mit - când limbajul e mai poetic. De asemenea, există multe pastișe (...) făcute după stilurile unor personaje celebre în epocă".

■ **MI-AU IEȘIT TOATE PARIURILE!** Luna trecută pariam care vor fi câștigătorii premiilor Uniunii Scriitorilor, pe anul 2021: Corina Anton, "Divina Comedie povestită copiilor", la Cartea pentru copii și tineret, Jana Balacciu Matei, pentru "Confiteor", de Jaume Cabre (trad. din lb. catalană) la Cartea de traduceri din literatura universală și Ovidiu Pecican, cu "Românii și Europa medievală/Contribuții la tipologia culturală a Europei", la categoria Premiul Special. Uite că pariurile s-au adeverit, confirmându-mi statutul de observator cu o sută de ochi :) Numai premiile revistei "Argeș" să nu-mi cereți să le ghicesc - aici rămân mereu cu gura căscată!

ARGUS

Adrian Vasiliu

Muzică și muzichie

Minunat în seara aceea

Există unii artiști care au devenit, de-a lungul timpului, o instituție. Iar tu, ca fan al muzicii și iubitor de concerte, parcă simți uneori că e de datoria ta să încerci să-i vezi cu ochii tăi, și, dacă se poate, să-i și revezi. Așa e cazul lui Eric Clapton, pe care mulți îl consideră printre cei mai buni chitariști ai lumii. Nu este fix genul meu preferat de muzică, drept pentru care nu am prea multe piese de-ale lui prin selecțiile mele de pe Spotify, și nici nu sunt de acord cu ideile sale despre lume (a fost unul dintre cei mai vehemenți antivacciniști în urmă cu puține luni). Dar îi respect valoarea și caut să mă concentrez doar pe muzica lui, care este, și-aici suntem cam toți de acord, deosebită. De aceea am trăit ca un adevărat eveniment artistic cel mai recent concert al lui, la mijlocul lunii iunie, unul amânat, de altfel, din vremurile pandemice. Asta și pentru că, omul având 77 de ani la momentul respectiv, deja mi-am imaginat că este, cel mai probabil, și ultima dată când mai am ocazia de a-l asculta live. Dar vârsta cu pricina nu s-a simțit deloc, pentru că vocea lui Clapton a rămas aceeași. Nu este nici prea cărunt, de altfel. Iar degetele îi merg la fel de bine ca de obicei pe instrumentul cu care bucură de mai bine de jumătate de secol o planetă întreagă. Concertul despre care vorbesc n-a cuprins compoziții noi, poate pentru că este limpede că, la un artist de asemenea nivel și experiență, publicul preferă clasicele. Drept pentru care piesa de deschidere, una dintre preferatele mele, de altfel, Pretending, avea nu mai puțin de 33 de ani de la lansare. Au urmat o serie de cover-uri, din genul acela de melodii pe care puțini le mai consideră altfel decât clasice Clapton, printre care I Shot the Sheriff, Layla și Cocaine. Printre acestea s-a strecurat și un moment neașteptat, când Clapton a cântat împreună cu publicul Happy Birthday pentru fiica sa Julie, aflată undeva departe, firește. Emoționantă a fost și interpretarea Tears in Heaven, melodie cu o încărcătură sentimentală foarte puternică pentru artist, pe care, de obicei, n-o cântă în concert. Iar aproape de final a venit Wonderful Tonight, piesa care mie unul mi se pare cea mai bună a lui, din toate timpurile. A fost, așadar, minunat în seara aceea, după cum era de așteptat, și-am plecat de la concert emoționat, pe de-o parte, și un pic întristat, pe de alta, pentru că mi-e clar că timpul nu este de partea noastră, a celor care iubim genul acesta de muzică, pentru că artiștii cu care-am crescut ajung la vârste din ce în ce mai înaintate, ceea ce face din ce în ce mai dificil turneul și deci contactul direct cu ei. Firește, rămâne muzica, și rămân amintirile, dar e limpede că nu e suficient.

Nota redacției:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații, ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. Din acest motiv, vă rugăm să trimiteți materiale originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc. Revista **Argeș** primește doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate (format *rtf, Times New Roman, 12 pct., la un rând).

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEȘ** răspunde moral și juridic de conținutul afirmațiilor sale. Materialele aduse în redacție nu se înapoiază.

Număr ilustrat de IOAN MARCHIȘ.

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!
Vă puteți abona pentru anul 2022, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
● **Revistă lunară de cultură**
● Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
● Editată de **Centrul Cultural Pitești**
● Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului**
Redactor-șef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacție: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU, JEAN DUMITRAȘCU** (jeandumitrascu@yahoo.com)

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești
tel./fax: 0248/219976
e-mail: revista.arges@gmail.com
https://www.facebook.com/Revista-Arges
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iași

Paul Kingsnorth

Ordinea liberală este deja moartă

Traducere de MARIA VASILE

Liberalismul, ca și modernitatea însăși, necesită un război împotriva naturii; dar este un război care nu poate fi câștigat niciodată. Pe măsură ce clima se schimbă ca răspuns, excesele liberalismului și proiectul de creație de sine pe care l-a permis nu vor mai fi posibile.

În vara anului 1990, am stat în locul în care fusese zidul și m-am întrebat ce s-a întâmplat cu Europa. Nu eram singurul: restul orașului, restul continentului, se întreba același lucru.

Aveam 18 ani și mă plimbam prin Europa cu un prieten pentru a vedea cum arată lumea dincolo de orașul nostru englez de provincie și mă rătăcisem accidental într-un punct de cotitură al istoriei. Cu mai puțin de un an înainte, în capitala germană divizată se încheiase în cele din urmă al Doilea Război Mondial, fără focuri de armă.

Bucuria era palpabilă pretutindeni. În momentul în care prietenul meu și cu mine am ajuns la Poarta Brandenburg, jumătate din zid fusese deja cioplit în bucăți de-o șchioapă, care erau vândute turiștilor de către localnici întreprinzători, împreună cu uniformele armatei sovietice, carnetele militare și caschetele polițiștilor de frontieră est-germani. Marxismul murise de nici un an, iar economia de piață era deja în floare. Lumea, sau acea mică parte din ea pe care o cunoșteam eu, își schimbase brusc și în totalitate forma.

Toată lumea din generația mea a crescut cu securea Războiului Rece deasupra capului. Posibilitatea armaghedonului nuclear a fost la fel de prezentă pentru adolescenții de atunci, cum sunt schimbările climatice astăzi: nu ne gândeam prea mult la asta, dar era zgomotul de fond al vieții noastre. Nimeni nu credea cu adevărat că rușii vor invada, dar nici nu păreau a fi prea mari șanse ca ei să plece. Exista întotdeauna o șansă ca tancurile lor să încalce vreo graniță pe undeva, sau așa ne tot spuneau americanii. *Plus ça change.*

Așa era lumea atunci: Occidentul liber și Estul neliber. Dacă nu credeai această poveste, atunci o singură privire la zid, la sârma ghimpată, la turnurile cu mitraliere și la soarta celor care au încercat să traverseze "fâșia morții" de la Est la Vest te făceau să te mai gândești o dată.

Și apoi, comunismul a căzut, pur și simplu. Acest sistem care trebuia să elibereze poporul de exploatare și opresiune, dar devenise rapid un monstru în sine. Nu știam ce avea să urmeze. Dar din perspectiva de astăzi putem vedea că prăbușirea Estului a inaugurat o nouă eră.

După căderea zidului avea să vină o lume unipolară, dominată de capitalul financiar, supravegheată de Statele Unite ale Americii, ultimul imperiu aflat în picioare. Arhitecții săi ne-au spus că urma să intrăm într-o lungă epocă de "globalizare" benignă, în care "piețele libere", drepturile omului și democrația se vor răspândi în întreaga lume la fel de natural cum răsare soarele dimineața. Viitorul urma să fie liber, deschis, liberal, prosper și, ei bine, american.

30 de ani mai târziu, trăim într-o lume în care majoritatea rușilor au o părere pozitivă despre Stalin, iar actualul lor lider adună cea mai mare armată de la perioada sovietică încoace la granița unui stat vecin. Occidentul, cândva destul de liber, bolborosește într-o fiertură de legi privind discursurile de incitare la ură, obligativitatea vaccinurilor și cenzură și intoleranță mereu crescânde. "Populiștii" continuă să-și baricadeze și să-și hărțuiască liderii, care încă nu au habar ce să facă în această privință: am fost martori la fuga lui Justin Trudeau de zdrahonii înspăimântători cu camioanele lor. Ultimul imperiu global este condus de un octogenar confuz, iar în câțiva ani cea mai mare economie din lume va fi o dictatură comunistă. Nu ne-am fi așteptat la această întorsătură în 1990.

Amintindu-mi de molozul împrăștiat prin Potsdamer Platz, este greu să nu ratezi Sfârșitul Istoriei. În acele zile fericite, am crezut că am trăit în ceva numit "lumea liberă". Occidentul liberal trebuia să fie punctul asupra căruia convergea arcul istoriei. Am vrut cu toții să fie adevărată acea poveste, dar istoria are obiceiul de a merge mai departe, iar oamenii nu se schimbă, nu cu adevărat. Sunt doar recunoscător că am fost acolo.

Privind în urmă, putem vedea că ceea ce s-a întâmplat când a căzut zidul nu a fost triumful libertății asupra opresiunii atât de mult cât înfrângerea unei ideologii occidentale de către o alta. Cea care a supraviețuit a fost cea mai veche, mai subtilă și mai longevivă, una care s-a deghizat atât de bine încât nici nu știam că este o ideologie: liberalismul.

Aceasta a fost teza cărții lui Patrick Deneen din 2018, *De ce a eșuat liberalismul*, scrisă înainte de valul populist din 2016 și poate cel mai de încredere ghid pentru lumea în care trăim acum. În viziunea sa, liberalismul a fost una dintre cele trei ideologii care au dominat lumea în ultimele trei secole. Celelalte două – comunismul și fascismul – au avut o viață mai scurtă și au murit în Occident în secolul al XX-lea. Liberalismul – fratele mai mare – moare abia acum. Unul dintre motivele vieții sale relativ lungi este acela că s-a bazat pe povești mai vechi, prezentându-se ca moștenitor al tradițiilor consacrate ale libertății atunci când, de fapt, era ceva cu totul diferit.

Ideologia liberalismului a pretins, de când a luat naștere din Iluminism, că eliberează individul de opresiune. În practică s-a manifestat ca procesul de rupere a tuturor frontierelor, limitelor și structurilor: de dărâmare a zidurilor. Societățile pe care le-am construit în jurul acestui mod de a vedea lucrurile revendică libertatea pentru individ de la societate însăși, și oferă o noțiune radicală despre natura umană. În loc să vadă oamenii ca pe niște creaturi cu greutate, înrădăcinate în timp și loc, liberalismul a oferit o nouă concepție: personalitate detașată, suverană. Oamenii erau acum "indivizi purtători de drepturi care puteau să-și modeleze și să-și urmeze propria versiune a vieții celei bune".

Ceea ce este crucial de înțeles – și asta face din liberalism o ideologie – este că, pentru ca lumea liberală să ia ființă, trebuie creată. Așa cum regimurile marxiste au încercat să distrugă familia tradițională, biserica și proprietatea privată a terenurilor, astfel încât comunismul să se poată materializa, tot astfel liberalismul nu a "evoluat" în mod natural din aranjamentele existente anterior. Trebuia să creeze artificial "individul suveran" dintr-o materie nouă.

După trauma Reformei, statul-națiune occidental a preluat funcțiile Bisericii, care pierduse teren, și a colonizat pentru sine sentimentul de sacralitate și ascultare cerut cândva de religie. În această *"migrație a sacrului"*, sensibilitatea noastră religioasă a fost redirecționată de la concentrarea sa firească către construcțiile politice lumești, iar acest lucru, la rândul său, a pus bazele revoluțiilor epocii moderne.

Fiecare dintre aceste răsturnări de situație, fie în *Franța iacobină*, în Rusia marxistă sau în Germania nazistă, nu a reușit să creeze utopiile promise. Dar ele au avut ca efect distrugerea structurilor tradiționale ale epocii pre-moderne. Iar capitalismul industrial s-a precipitat în gol – sistemul pe care G. K. Chesterton l-a numit *"monstrul care crește în deșerturi"* – cu sensibilitățile sale de control, măsurare, utilitate și profit. Liberalismul a fost și rămâne asistenta sa medicală și ofițerul său de presă.

Liberalismul, ca și ideologiile sale concurente, este în felul acesta totalitar: nemilos și atot-acaparator. Dar le-a supraviețuit rivalilor săi pentru că nu promitea tiranie și ordine, ci dezordinea unui anumit tip de libertate. La apogeul epocii liberale, în secolele XIX și XX, libertatea umană individuală a fost într-adevăr posibilă în Occident, așa cum nu fusese niciodată înainte. Oamenii, sau unii dintre ei, s-au putut detașa de trecutul și originile lor și au putut căuta ceva nou, și mulți dintre noi au făcut-o. Un guvern în mod deschis tiranic a devenit mai greu de susținut, oligarhiilor li s-a cerut să se supună plebiscitului regulat pentru a-și susține puterea, grupuri ignorate anterior în societate au făcut gălăgie pentru accesul la inima sa, statul de drept i-a protejat pe cei săraci, precum și pe cei bogați, iar puterea luciferică a capitalismului a creat niveluri de bogăție nemaiauzite anterior, și a măcinat sărăcia.

Dar în succesul liberalismului se află semințele eșecului său. Proiectul de eliberare a individului de rețelele sale de loialitate, localitate, familie și cultură, precum și dezlănțuirea vastului motor destabilizator al capitalismului, a creat o instabilitate socială care nu putea fi controlată sau dirijată decât de ultima instituție aflată încă în picioare: Statul.

O ideologie bazată pe protejarea și promovarea libertății individului a dus la epoca puterii de stat fără precedent în care trăim astăzi. Guvernele pretind acum dreptul de a ne direcționa tiparele de exprimare, de a ne reglementa viețile și afacerile în grade din ce în ce mai radicale, de a închide societăți întregi în numele "sănătății publice" și chiar de a legifera atitudini și opinii acceptabile și inacceptabile.

Fricțiunile culturale din Occidentul de astăzi - anulările și contradicțiile, certurile violente pe teme de rasă, gender, istorie și identitate - toate acestea nu reprezintă manifestarea eșecului liberalismului, ci a succesului său. "Progresiștii" care îndeasă agresiv politica identitară în fiecare crăpătură a societății s-au confruntat cu rezistență din partea multor liberali autoproclamați. *Acești radicali woke*, strigă ei, *ne distrug cultura cu fanatismul lor! Trebuie să ne întoarcem la "liberalismul clasic"!* Dar războaiele culturale au loc atunci când nu mai rămâne nici o cultură reală; iar 200 de ani de "liberalism clasic", manifestat în sfera economică și culturală, s-au ocupat de asta.

Aceasta este moștenirea unei ideologii care a fost susținută timp de secole atât de "Stânga", cât și de "Dreapta". Cu toții am devenit insule de autodefinire și vedem acum unde duce acest lucru. O societate bazată pe libertate devine zilnic mai temătoare și mai închisă. O societate care se mândrește cu "diversitatea" ei devine zilnic mai omogenă. Ne putem inventa propriul gen după bunul plac și totuși indivizii autentici sunt rari, excentricitatea de modă veche este persecutată de-a dreptul și originalitatea a devenit sfârșitul unei cariere. Internetul a permis exprimarea de sine la o scară inimaginabilă anterior, iar rezultatul a fost un violent spirit de turmă. De fapt, se pare că sinele că nu are prea multe de spus, de cele mai multe ori.

Dar mai e ceva. Pe lângă reproiectarea culturii, ideologia liberală trebuie să reproiecteze de asemenea și natura. În toate discuțiile despre liberalism și neajunsurile sale pe care le-am văzut în ultimii ani, puțini se gândesc serios la sursa de putere care a permis epocii liberale să cucerească totul în jur: combustibilii fosili.

Fără vapoare cu aburi, mașini, avioane, fabrici, supermarketuri, drumuri moderne, internet, smartphone, proiectul de eliberare ar fi fost mult mai limitat. Liberalismul alimentat cu combustibili fosili le-a permis oamenilor să abandoneze comunitatea bazată pe loc și să-și creeze o identitate individuală într-un regat izolat, dar liber al sinelui. Dar, după cum spune istoricul Dipesh Chakrabarty, "conacul libertăților moderne e construit pe o fundație în continuă expansiune a utilizării combustibililor fosili". Totul, de la democrația de masă la feminism la multiculturalism la drepturile omului plutește pe o vastă bulă de energie fosilă. Nimic din Occidentul modern nu ar putea exista fără concentrații mari de energie fosilă: un lucru pe care dl Putin îl cunoaște foarte bine.

Liberalismul, ca și modernitatea însăși, necesită un război împotriva naturii; dar este un război care nu poate fi câștigat niciodată. Pe măsură ce clima se schimbă ca răspuns, excesele liberalismului și proiectul de creație de sine pe care l-a permis nu vor mai fi posibile. Nu vom mai putea să ne externalizăm mușchii sau mintea către tehnologie. Vom avea nevoie din nou unul de celălalt – indiferent dacă ne place sau nu.

Deci, ce vine după liberalism? Întrebarea a umplut o mulțime de rubrici în presă în ultimii ani, dar anii COVID au scos în evidență viitorul probabil cu care ne confruntăm. În *De ce a eșuat liberalismul*, Deneen prezice că sunt posibile două lumi post-liberale: "un viitor al autolimitării", în care oamenii aleg să practice "autoguvernarea în comunitățile locale", sau "un viitor în care permisivitatea extremă coexistă cu opresiunea extremă".

Știu ce variantă aș prefera, dar știu și care e cea mai probabilă. Pe măsură ce individualismul extrem se adâncește și un stat atotputernic intervine din ce în ce mai profund și mai larg pentru a gestiona fragmentarea rezultată, democrațiile occidentale arată toate semnele unei transformări deschise în oligarhii autoritare în care disidența – în special disidența îndreptată spre liberalismul însuși – este suprimată fără milă de politicienii care pretind că reprezintă "poporul". Cea mai mare parte a acestor camioane canadiene staționare sunt în acest moment simbolul perfect al acestui proces.

Viitorul imediat îmi pare a aduce măcinarea acelor norme anterioare care mai rămân, precum și extinderea în paralel a Leviatanului stat-corporatist atât pentru a curăța dezordinea rezultată, cât și pentru a profita de pe urma acesteia. Acest lucru, la rândul său, va genera mai multe reacții "populiste" (adică anti-liberale) atât din partea "Stângii", cât și a "Dreptei", precum și o adâncire în consecință a represiunii și propagandei din partea minorității asediate care apără rămășițele ordinii liberale. Toate acestea vor avea loc în contextul unei planete cu aproape zece miliarde de oameni, ajunsă din toate părțile la limitele economice și ecologice.

Mi se pare probabil că epoca liberală se va sfârși la fel ca cea comunistă: zbătându-se în agonie și coruptă, ascunzându-se în spatele zidurilor propriei sale creații, cu liderii săi în negare, dar cu o populație din ce în ce mai conștientă. Poate că rușii nu vor intra în Ucraina, marcând sfârșitul "ordinii liberale", dar sfârșitul ei pare să fi fost scris de la bun început. Toate ideologiile se bazează pe o viziune a naturii umane care arată mai bine pe hârtie decât în dezordinea confuză a lumii, iar cea cu care am crescut noi nu a făcut nicio excepție. Nici un om, așa cum a spus John Donne, nu este o insulă. Acum vedem câtă dreptate a avut.

(Sursă: https://unherd.com/2022/02/the-liberal-order-is-already-dead/)

universalia